

Leto XVIII. Stev. 223
 DIREKTOR BORBE
 VELJKO VLAHOVIĆ
 GLAVNI IN ODGOVORNI
 UREDNIK
 DUŠAN BLAGOJEVIĆ
 UREJA UREDNIŠKI ODBOR
 List izhaja vsak dan razen
 petke - Cena 10 dinarjev

Ljudska PRAVICA BORBA

GLASILO ZVEZE
KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

• LJUDSKA PRAVICA •
 USTANOVljena 5. OKTOBRA
 1934 • MED NARODNOOSVO-
 BODILNO BORBO JE IZHA-
 JALA KOT 14-DNEVNIK IN
 TEDNIK OD OSVOBODITVE
 DO 1. JUL 1951 KOT DNEV-
 NIK, NATO PA KOT TEDNIK
 • OD 1. JUNIJA 1953 IZHAJA
 KOT • BORBA • ZA SLOVENIJO

NOVA ITALIJSKA IZZIVANJA VZDOLŽ NAŠE MEJE

Italijanske oblasti izseljujejo slovenske družine v Italijo

Nove ukrepe spremlja zahrbtna vojnouhujskaška propaganda proti FLRJ. Italijansko področje onkraj meje - vojno taborišče. Obmejno prebivalstvo na jugoslovanskem ozemlju izraža svoj protest proti italijanskemu početju!

Nova Gorica, 4. sept. — Na vseh odsekih jugoslovansko-italijanske meje so opazili nove premike italijanskih enot vzdolž jugoslovanske meje. Italijanske oborožene sile, ki so se utrdile v vseh mestih na italijanski strani, v taboriščih v gorah ali v obmejnem pasu, še vedno s kamioni prepeljujejo nove enote proti meji. Utrjujejo se na položajih in izvalno patrolirajo vzdolž meje z avtomatskim orožjem, naperjenim proti našim obmejnimi stražam.

Dne 2. septembra so na področje karavle Plužno pripeljali nove čete italijanskih vojakov, posebne izvidnice na meji pa opazujejo naše ozemlje. Danes so pripeljali nove enote proti karavli Podresko. Včeraj so se na italijanski strani meje, jugozahodno od vasi Livka, slišali s področja karavle Mrzli vrh dolgi mitraljeski rafali, ki so trajali okrog 20 minut, ter eksplozije ročnih bomb. Istega dne je šla na tem področju vzdolž meje patrolja 24 vojakov in naperila mitraljeze proti našemu ozemlju.

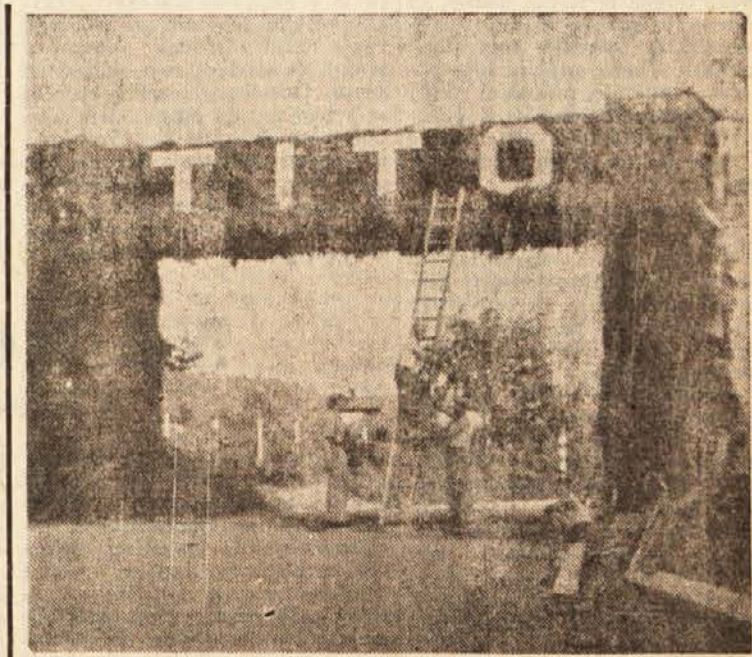
Po najnovejših vesteh so italijanske oblasti ukazale vsem civilnim osebam ob obmejnem

pasu, zlasti pa slovenskim kmetom in dvolastnikom, naj se takoj izselijo iz obmejne cone v Italijo. Izvedelo se je, da so italijanski vojaki že odvlekli nekaj družin iz vasi Crni vrh, Prosnid in Brezji v Italijo. Vojaske patrolje so vodili civilni policaji iz teh vasi. Za zdaj še ni mogoče izvedeti, ali gre za kako večjo akcijo izseljevanja primorskih Slovencev iz obmejnega italijanskega pasu, vemo pa, da nove ukrepe spremlja zahrbtna vojnouhujskaška propaganda proti FLRJ. Dvolastnikom so zato tudi prepovedali prihod na jugoslovansko ozemlje, tako n. pr. na bloku Učaja.

Vse italijansko področje onkraj meje kaže videz vojnega taborišča z oboroženimi enotami na položajih, globlje v notranjost pa je italijansko ozemlje pravi zaledni pas za frontno črto. Blizu Zavlje je pripravljena baterija topov, s cevmi naperjenimi na jugoslovansko ozemlje. Na področju Trčiča sta tik ob meji dve bateriji. Se vedno je opaziti večje premike italijanskih tankovskih enot. Dvanajst do petnajst kilometrov od meje v smeri Stupice pri Robiču proti Gorici so razvrščene italijanske motorizirane enote v pripravljene stanju. Na Matajurju je protiletalska baterija. V zraku so opazili dve letali na reaktivni pogon.

Med vsem tem pompom pa se na jugoslovanskem ozemlju ob

meji prebivalstvo mirno pripravljalo na slavnostno proslavo na Okroglici, postavlja slavoloke, čisti in beli hiše, pripravljajo zelenje za slavnostne goste — slavne borce IX. Korpusa, da bi jih sprejeli čim svečaneje. Ogorčeni nad najnovejšimi italijanskimi obmejnimi izzivanji se zbirajo na mitingih, kjer izražajo svoj protest. Vladi FLRJ so poslali zahtevo, naj v notah italijanski vladi najostreje nastopi proti novim italijanskim vojnouhujskimi poskusom.

Po vseh primorskih naseljih postavljajo slavoloke. Na sliki slavolok v Solkanu

Skupina italijanskih vojakov vdrla na naše ozemlje pri karavli Golo brdo

Ob novi provokaciji je poslala vlada FLRJ rimski vladi protestno noto

Rim, 4. sep. (Tanjug). Odpravnih poslov FLRJ v Rimu Dalibor Soldatić je izročil sinoči italijanski vladi noto vlade FLRJ. Jugoslovanska vlada protestira zaradi nove kršitve jugoslovanskega ozemlja po skupini italijanskih vojakov, ki je 31. avgusta blizu karavle Golo brdo prodrla kakih 100 m daleč na jugoslovansko ozemlje.

jugozahodno od kraja Kanal na jugoslovansko ozemlje skupina 15 italijanskih vojakov. V koloni se je premikala proti karavli »Bratovo«, nato pa se je umaknila na italijansko ozemlje. Vlada FLRJ odločno protestira proti tej grobi kršitvi suverenosti jugoslovanskega ozemlja in poudarja, da te kršitve ni mogoče ocenjevati ločeno od vojaških demonstracij, ki jih inscenira italijanska vlada zadnje dni in proti katerim je jugoslovanska vlada že poprej protestirala.

»Blizu karavle Golo brdo — je rečeno v noti — je prešla 31. avgusta ob pol osmih zjutraj 10 km

Italijanske vojaške demonstracije na meji s FLRJ in cono „A“ STO se nadaljujejo

Obnovljena dejavnost teroristične organizacije trikotaristov

(Od stalnega dopisnika »Borbe«)

Trst, 4. sept. Iz Beneške Slovenije in iz Goriške pokrajine prihajajo v Trst še vedno poročila o premikih oboroženih italijanskih enot v bližini jugoslovansko-italijanske meje ter meje med Italijo in anglo-ameriško cono STO. Več italijanskih tankov je razpostavljenih okrog Dobarboda pri Selcah v dolini Nadiže, pri Tajpani v Terski dolini in pri Sv. Lenartu.

jih je dobila Italija od ZDA gotovo v povsem druge namene. Razen precejšnjega števila tankov so opazili oklopne in motorizirane enote pri Treki, Mažerolu, Subidu itd.

Med tanki v bližini obmejnega pasu so po nekaterih izjavah ameriški tanki tipa Sherman, ki

Italijanske enote, ki manevrirajo blizu jugoslovansko-italijanske meje, so v Kanalski dolini zgradile ponekod nove bunkerje, obrnjene proti jugoslovanski in avstrijski meji.

Seja Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS

Danes se je vršila pod predsedstvom tov. Miha Marinka seja Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS. Izvršni svet je obravnaval predlog o spremembi Ustavnega zakona, predloge zakonov: o pravicah in dolžnostih, o volitvah in odpoklicu ljudskih poslancev Ljudske skupščine LRS.

Na cesti med Pontobo in Naberjetom stalno patrolirajo vojaki v popolni vojni opremi, ostali vojaki v Pontobi pa so bili še davi za vojašnicami.

o spremembah in dopolnitvah zakona o okrajnih ljudskih odborih,

o spremembah in dopolnitvah zakona o ljudskih odborih mest in mestnih občin,

o spremembah in dopolnitvah zakona o volitvah in odpoklicu odbornikov ljudskih odborov,

o spremembah zakona o razdelitvi LRS na mesta, okraje in občine.

Izvršni svet je vse predloge sprejel ter sklenil, predložiti jih Ljudski skupščini LRS, da o njih razpravlja na prihodnjem zasedanju.

Izvršni svet je dalje sprejel tudi uredbo o krajevnem prispevku, uredbo o opravljanju delavnosti, ki so slične obrtnim in odlok o osemljetnem šolanju.

Ljubljana, 3. septembra 1953.
 Iz pisarne Sekretariata Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS

Dulles sprejel jugoslovanskega veleposlanika v Washingtonu

Washington, 4. sept. (AFP). Ameriški zunanji minister John Foster Dulles je sprejel včeraj popoldne Vladimirja Popovića, jugoslovanskega veleposlanika v Washingtonu. Sprejel ga je na zahtevo našega veleposlanika.

Kosilo na čast islandskemu poslaniku

Beograd, 4. sept. — Državni podtajnik za zunanje zadeve dr. Aleš Bebler je priredil danes kosilo na čast izrednemu poslaniku in pooblaščenemu ministru Islanda v Beogradu g. Helgiju Palsonu Briemu.

poplah med domače prebivalstvo, ter širijo vesti, da bo »italijanska vojska prestopila jugoslovansko mejo in razširila sedanje meje Italije.«

Italijanske enote, ki operirajo po Beneški Sloveniji, so prizadevale znatno škodo slovenskemu prebivalstvu, ko so z manevri po že tako revnih poljih uničevale posevke.

M. Petrinč

DELO ZAKONODAJNIH ODBOROV ZVEZNE LJUDSKE SKUPŠČINE

Končana je razprava o volilnem zakonu

Zaključena je razprava o volilnem zakonu.

Zakonodajna odbora Zveznega sveta in Sveta narodov sta na predvčerajšnji in včerajšnji seji nadaljevala in zaključila razpravo o osnutku Zakona o pravicah in dolžnostih volitvah in odpoklicu zveznih ljudskih poslancev. Obravnavava se tudi osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah splošnega zakona o ljudskih odborih in osnutek zakona o spremembi čl. 29. Ustavnega zakona.

Osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah splošnega zakona o ljudskih odborih ima nalogo, vskladiti načela novega volilnega sistema s tistimi določbami splošnega zakona o ljudskih odborih, ki se nanašajo na volitev odbornikov okrajne in mestne svete proizvajalcev. Te spremembe teže po nadaljnji krepitvi vloge svet proizvajalcev okrajnih in mestnih ljudskih odborov. V bodoče bodo med drugim, odbornike Sveta proizvajalcev proizvajalci volili neposredno.

POSLANEC SVETA PROIZVAJALCEV IN PODJETJE

V zakonodajnem odboru Zveznega sveta so živahno razpravljali o čl. 167 osnutka volilnega zakona, ki govori o poslancu Sveta proizvajalcev v delovnem razmerju. Člen pravi, da lahko član Sveta proizvajalcev odpovedo delovno razmerje tudi v primeru,

če je težko prekršil svojo dolžnost v gospodarski organizaciji.

Dr. Josip Hrnčević je izrazil bojazn, da bi kdo v gospodarski organizaciji lahko zlorabil to določbo v škodo mandata ljudskega poslancea.

Milan Popović je pripomnil: »Član sveta proizvajalcev ne more opravljati svoje dolžnosti samo kot strokovnjak, kjer je tudi poslanec, v podjetju pa so predpisi strogi.«

Poverjenik Zveznega izvršnega sveta dr. Leo Geršković je poudaril, da je namen tega člena zaščititi ljudskega poslancea, ki je ostal v podjetju, čeprav je n. pr. v ljudski skupščini zastopal mnenje, ki ni ugaljo upravit tega podjetja. Poslanec, je dejal dr. Geršković, je v rokah svojih predstojnikov, ki lahko na različne načine vplivajo na njegove pravice, zlasti z odpovedjo. Tu pa ga zakon štiti in ne dovolja, da bi drugi organi onemogočili opravljanje njegovih poslanskih dolžnosti.

»Kar pa zadeva kršitev dolžnosti«, je pripomnil Milorad Vučković, je to določeno v pravilniku.«

ODPOKLIC POSLANCA IN LJUDSKI ODBOR

Se živahnejša in še bolj zanimiva je bila razprava v zakonodajnem odboru Zveznega sveta o tisti določbi glede odpoklica ljud-

so po odločbi zveznega odbora za gospodarstvo dobila cement, tedaj dinamika dobav ni ustrezala dinamiki gradbenih del.

Eden izmed faktorjev so naše notranje slabosti: demobilizacija ljudskih odborov, ki so postali nosilci investicijske graditve ključnih objektov. Ljudski odbori okrajev in mest še niso razumeli, da so ključni objekti na področju okraja dejansko njihovi. Se vedno prevladuje mišljenje, da mora biti njihova orientacija na področju stanovanjske dejavnosti, lokalnih drobnih del in podobno. Ljudski odbori menijo, da je to njihova naloga, za ključne objekte pa naj skrbi nekdo »od zgoraj«. To nam najbolj izpričuje dejstvo, da na nobenem lokalnem objektu ni težav zaradi delovne sile. Okrajni niso dali pobude, da bi ustavili nekatera dela in prenesli delovno silo na ključne objekte. Nasprotno, delavci s teh stavbišč drže celo čas za svoja lokalna dela.

»Stanje gradbenih del ni zadovoljujoče. V sedmih mesecih letošnjega leta je bilo od skupnega plana v znesku 21,4 milijarde izvršenih vsega za 9,8 milijarde din ali 46% gradbenih del, medtem ko je bilo lani v istem času izvršeno 50% letnega plana.

Mnogi faktorji so vplivali na slabo izvrševanje gradbenih del. Na prvem mestu je pomanjkanje delovne sile. Stirim glavnim stavbiščem primanjkuje okrog 10.000 delavcev, večinoma nekvalificiranih. Drugi faktor je pomanjkanje cementa in betonskega železa. V prvi dobi podjetja niso imela cementa. Ko pa

OZIVLJENJE PRIVATNE INICIATIVE V STAVBARSTVU

Čeprav smo opustili oblike mobilizacije delovne sile s frontovskimi in mladinskimi brigadami, nismo našli drugih oblik, da bi zagotovili delovno silo in premagali sedanje težave. Opuščen

je vsak politični moment pri mobilizaciji delovne sile, čeprav bi lahko na ta način pritegnili nekaj delavcev na objekte. So okraj, ki imajo presežek delovne sile, pa niso mnogo storili, da bi jo mobilizirali za velike objekte. So pa tudi notranje slabosti v podjetjih, kakor pomanjkanje projektov in podobno, vendar to ni bistveno vplivalo na izvršitev stavbnih del na ključnih objektih. — Po drugi strani se je letos bolj kakor prej razmahnila privatna iniciativa v stavbarstvu. Lokalni organi niso pravočasno spoznali, da je ta pojav antisocialističen, marveč so s svojo politiko razvoj pogosto celo podpirali. Ugotovljeni so bili primeri privatnikov, ki so zaposlovali stotine delavcev in jim nudili znatno višje plače kakor državna podjetja. Tako so odtegnili najkvalitetnejše delavce, ki so prej delali prav na planiranih objektih.

Vir moči privatnih podjetij je bil v oportunističnem stališču ljudskih odborov, ki privatnih podjetij niso obdavčili kakor bi bilo treba. Od tod tudi teorije, da so privatniki cenejši v primeri z državnimi podjetji. Odbor za gospodarstvo se je zaradi tega postavil na stališče, da je treba izdati predpise, ki bi regulirali vlogo in mesto privatnikov. Če naj se stavbarstvo v teh nekaj mesecih izleče iz sedanjega težkega stanja, je treba najodločnejše vztrajati na tem, da se vse sile mobilizirajo na ključnih objektih. Nadalje je potrebno, da okraj, kjer je širša stavbna dejavnost in kjer so rezerve delovne sile, prenesejo delavce na večja stavbišča.«

ZAKASNITEV OPREME

— Kako pa je z montažnimi deli? — Tudi ni mnogo bolje z montažo. Tu nastajajo problemi zaradi tega, ker prihajajo nekateri deli opreme z zakasnitvijo in tako se zakasni vse delo. Ponekod se več mesece pripravijo investitorji s strojegradnjo zaradi dobave kakšnega majhnega dela. Jasno je, da vsi ti momenti vplivajo na podaljšanje rokov, ki so določeni v planu za začetek obratovanja.

V tem položaju pri izpolnjevanju planov investicij so tudi primeri, da mnoga podjetja zahtevajo predplačila v denarju, ker baje nimajo odobrenega dovolj kredita za izpolnitev planov. Te zahteve so v manjšem delu primerov upravičene, v večini primerov pa neupravičene. Ponekod postavljajo razširjene programe z neključnimi objekti, drugod pa si žele ustvariti rezerve za razširjeni program v prihodnjem letu. Proti takim pojavom se ljudski odbori okrajev in mest ne bore. Zato se je gospodarski odbor postavil na stališče, naj dajajo za kritje deficita svoje sklade predvsem podjetja ali pa okrajni oziroma mestni odbori iz presežkov akumulacije tam, kjer so ti presežki ustvarjajo. Temu bo služil tudi del skladov iz trgovine.

Isa Jovanović se z Diminičem in ostalimi ni popolnoma strinjal. Dejal je, da lahko ljudski poslanci dokaže, da odbor nima prav. Naposled pa okrajni oziroma mestni svet samo predlaga, o od-

loži? —

Dr. Josip Hrnčević je pripomnil: »Vsak poslanec, ki si ne bo prizadeval, da bi Varaždin proglašil za mesto, bo v neprijetnem položaju.«

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje na 2. strani)

Naše popuščanje nasproti Italiji ni znak naše slabosti, marveč prispevek k utrditvi miru na svetu

iz govora tov. Borisa Kraigherja na političnem zborovanju v Ljubljani

V četrtek, 3. septembra ob 20. uri je bilo v dvorani Doma sindikatov v Ljubljani množično politično zborovanje članov Socialistične zveze Resljevega, Miklošičevega terena in terena Tabor, na katerem je govoril član predsedstva SZDL Slovenije tov. Boris Kraigher. Zborovanje je bilo posvečeno 10-letnici odloka AVNOJ o priključitvi Primorske k Jugoslaviji in 10-letnici ustanovitve IX. korpusa ter prvih primorskih brigad.

V uvodnih besedah je tov. Kraigher očitno pomen narodnoosvobodilne borbe jugoslovanskih narodov in moralne opore te borbe za stremenje in sprostitve osvobodilnih sil na Primorskem. Dejal je, da se je primorsko ljudstvo moglo upreti z orožjem v roki okupatorju šele tedaj, ko se je razplamtela vsesplošna ljudska vstaja v Jugoslaviji. Množično udeležbo Primorcev v NOB je označil za najdemokratičnejši prebiscit, kot enoglasno izjavo Primorcev za novo Jugoslavijo. Danes pa, je dejal govornik, nam vsiljujejo nove plebiscite in to prav tisti, ki so proti volji primorskega ljudstva okupirali del tržaškega ozemlja.

Nekateri krogi v italijanski vladi, je pripomnil tov. Kraigher, preizkušajo našo potrpežljivost z izgrede na naših zahodnih mejah. Vendar naša popustljivost nasproti Italiji ne pomeni naše slabosti, ampak le prispevek k utrditvi miru v tem delu sveta. Prepričani smo, je dejal tov. Kraigher, da se med kulturnimi evropskimi narodi mora uveljaviti mirno reševanje vseh, tudi najtežjih sporov in da se tudi vprašanje pravic primorskega ljudstva in naših zahodnih meja lahko reši na miren način.

Izgrede na naših mejah je tov. Kraigher označil kot novo avan-

turo italijanske vlade. Opozoril pa je tudi na izkušnje, ki so nam jih dali nedavni dogodki na naši zahodni meji, da je namreč politika popuščanja svetovnemu miru le v škodo in da takšno ravnanje slabi in onemogoča utrjevanje načel združenih narodov v svetu. Ne postavljamo zahtev po Trstu, Gorici in Benečiji, ker bi se s tem morda odrekli tem krajem, ampak zato, ker verujemo v možnost mirnega reševanja teh spornih vprašanj med Jugoslavijo in Italijo. S takšnim stališčem koristimo miru v tem delu Evrope, obenem pa usmerjamo italijanske

množice k njihovim notranjim problemom.

Praznovanje na Okroglici je tov. Kraigher označil kot enega največjih dogodkov v zadnjem času in ob koncu se pripomnil, da bo to primorsko in vseslovensko slavje močna opora zaslužnjem bratom onkraj krivičnih meja. Vsem nam pa naj bo ta praznik svečana obljuba, da bomo primorskemu ljudstvu pomagali odstranjevati težave, s katerimi se mora spoprijemati v vsakdanjem življenju, ko je odrezano od svojega naravnega zaledja in od svojih mest.

Okroglica je pripravljena

Okroglica, 4. septembra
Na Okroglici je še danes vse živo. Cesta iz Ajdovščine do Okroglice v dolžini dobrega kilometra je vsa v rdečih in narodnih zastavah in slavolokih. Delavci in organizatorji končujejo zadnje krasitve, glavna tribuna, kakor tudi velike tribune za pevske zборе in godbe, ki so ob straneh, so že postavljene in okrašene. Danes razobešajo še zastave in težke zelene vence.

Zgodaj zjutraj so pripeljali tudi kamioni prve potrebščine za prodajo, ki jih sedaj razporejajo po prodajalnah. Le sadje, ki mora biti sveže, bodo pripeljali jutri. Delati je pričela tudi že glavna pošta s telefonskimi kabinami in z vsemi denarnimi in vrednostnimi uslugami ter 7 poštinih poslovalnic. Celotno poslovalnica Narodne banke je že pripravljena na izmenjavo valut. Pripravljenih je že tudi vseh 13 ambulanz za prvo pomoč, v katerih je zaposlenih izkusili razsvetljevalci in ozvočenje, ki je brezhibno.

Važnejši dopust kakor vojaške vaje

Tovariš urednik!

V zadnjem času se vrstijo prošnje in razne interencije iz podjetij, da bi se posamezni njihovi voditelji oprostili vojaških vaj, da bi se pustili na daljšo odsotnost ali pa predčasno osvobodili vojaških vaj. Pri tem navajajo kot razlog razne potrebe podjetja in dela, ki obstajajo vsekakor vedno.

Gotovo razumemo potrebe podjetij, nujnost in koristnost izpršitve njihovih planskih izjav, vendar bi bilo potrebno, da bi voditelji podjetij končno vendar razumeli važnost in resnost vojaških vaj. Dosedanja praksa je pokazala, da oblasti iz istega podjetja ne kličejo istočasno več ljudi, največ dva ali tri, tako da bi se ob pravilni organizaciji dela ne občutila njihova odsotnost.

Po mišljenju nekaterih tovarišev iz podjetij bi bilo treba mnogo vojaške obvezance popolnoma oprostiti vojaških vaj oziroma jih pozivati le tedaj, kadar njim to najbolj ustreza, vsekakor pa ne v poletnih dneh. Pri tem navajajo v prošnjah, da je poleti del vodilnega osebja na letnem dopustu.

Ko berem take prošnje, opažam, da je pri nekaterih podjetjih praksa izkoriščati letni dopust samo v poletju. Gotovo je prav, da vsak delavni članek izkoristi svoj letni dopust tedaj, kadar mu to najbolj ustreza. To željo upoštevajo tudi podjetja pri planiranju dopustov. Toda kadar gre za vojaške vaje, se lahko plan dopustov prilagodi potrebam podjetja in se lahko dopusti celo ukine. Zato ne bi bilo treba pošiljati prošnje za odpust vojaških obveznikov z vojaške vaje z utemeljitvijo, da so voditelji na dopustu. Pogosto podpisujejo take prošnje predstavniki vseh organizacij v podjetju. Vse kaže, da je za nekatere ljudi v podjetjih važnejši letni dopust kakor vojaška vaja.

Skopljce, 29. avgusta.
Dževet Resulbegović
major v. p. 5812.

Zločinci kot »turisti«

Tovariš urednik!

Prečital sem, ne brez ogorčenja, dopis v »Borbic« z dne 27. avgusta 1953 pod naslovom: »Ma-

deži, ki jih tudi čas ne more izbrisati.

Mar je res mogoče, da nekateri ljudje, kakor so Stefka Pazaran, ki se je družila z oficirji italijanske okupatorske vojske in hkrati izdajala fašistom aktiviste in simpatizerje Osvobodilne fronte, ali neka učiteljica, voditeljica »Hitlerjugenda«, ki jo je »partizansko sodišče zaradi izdaje obsodilo na smrt«, ali Ciril Tašnjek, zločinec, ki je med vojno služil nacizem in je sodeloval v njihovih razbojniških pohodih (cit. po »Borbic« z dne 27. avgusta 1953), zdaj, ko so dobili tuje državljanstvo in polni list, nekaznovani lahko stopijo na tla države, v kateri so izvajali orgije, ubijali in požigali? Ti banditi so postali tako drzni, da so kot tuji »turisti« prišli v svoje rodne kraje, se pravi neposredno v kraj zločinov. Naše oblasti v teh krajih so jim samo odrekale nadaljnje gostoljubje in predlagale, da se izženejo iz države, kar je bilo tudi storjeno.

Mar naša zakonodaja ne določa tudi drugih ostrejših represalij nasproti takim osebam? Naposled se vprašam: komu služi tolikšna »velikodušnost« in kako daleč lahko gre taka velikodušnost?

Beograd, 28. avgusta.
Mirosljub Kršnjanič
Vojvode Brane 2.

V nedeljo bo otvoritev mednarodnega sejma v Solunu

Solun, 4. sept. (Tanjug). V nedeljo bo v Solunu otvoritev III. mednarodnega velesejma, na katerem sodeluje nad 600 podjetij iz 19 držav, med njimi tudi Jugoslavija, ki bo razstavljala v enem izmed največjih paviljonov. Jugoslavija bo razstavila vrsto novih industrijskih izdelkov in kmetijskih pridelkov.

Sodelovanje turističnih organizacij Jugoslavije in Turčije

Ljubljana, 4. sept. Turistična zveza Slovenije je odprla nedavno v Turčiji prvo turistično razstavo. Predstavniki Turistične zveze Slovenije je sklenil nekaj pogodb o medsebojnem sodelovanju z različnimi turškimi turističnimi organizacijami.

NE BOJIMO SE JIH

S protestnega zborovanja v Novem mestu

Novo mesto, 4. septembra

Nad 1500 prebivalcev Novega mesta ja na današnjem protestnem zborovanju na Glavnem trgu soglasno obsodilo fašistično izzivanje in histerične izpade italijanskih politikov, ki si delajo poguma z rožljanjem orožja na naših mejah. Italijanskemu zastraševanju se smejejo na Dolenjskem celo stari ljudje, ki še dobro pomnijo, kolikokrat so v letih NOV bežale velike in dobro oborožene italijanske enote pred peščicami naših partizanov.

Zborovanje, na katerem so bili navzoči poleg številnih delovnih kolektivov z zastavami tudi predstavniki ljudskih oblasti, političnih forumov in organizacij, je začel sekretar mestnega odbora SZDL Leon Perhavec. Za njim je

govoril član okrajnega odbora SZDL Rado Taufer. V imenu vseh novomeščanov je najostreje obsodil italijansko izzivanje. Italijanskim osvajalcem še lahko pripravimo Jelenov žleb, če bodo stegnili svoje pohlepne roke po naši zemlji. Edini odgovor na vse strahopetno rožljanje z orožjem, ki ga z vaticanskim blagoslovom

uprizarjajo Italijani, je: Še več nas bo šlo na Okroglico!

Z vzklikom maršalu Titu, JLA in enotnosti naših narodov je bilo zborovanje zaključeno. Navdušeno je bila sprejeta protestna resolucija, s katero sporočajo novomeščani Sekretariatu za notranje zadeve v Beogradu, da z gnusom obojajo fašistično izzivanje.

Delo zakonodajnih odborov Zvezne ljudske skupščine

(Nadaljevanje s 1. strani)

poklicu pa odloča ljudstvo, večina volivcev.

Dr. Leo Gerškovič je na to domnevo pripomnil, da je med tremi upravnimi okraji eden v celoti glasoval proti ljudskemu poslancu in ker je bil le-ta vendarle izvoljen, je ta okraj sprožil odlok.

Isa Jovanovič: »Sprožil ga bo in ne bo uspel.«

Dr. Ivo Sunarič: »Toda v kakšnem položaju je ta ljudski poslanec?«

Isa Jovanovič: »Naj se bori, pripravljen mora biti tudi na borbo.«

Na koncu je na zahtevo poslancev poverjenik Zveznega izvršnega sveta dr. Leo Gerškovič poudaril, da je glavni razlog, zaradi katerega je ta določba bila vnesena v osnutek, dejstvo, da je odbor predstavniško telo, ki uživa zaupanje volivcev.

Vendar so ta člen izročili revizijski komisiji, ki se bo posvetovala z Zveznim izvršnim svetom.

Tudi zakonodajni odbor Sveta narodov je zaključil razpravo o osnutku volilnega zakona v področjih. Na predvčerajšnji seji so živahno razpravljali o določbah osnutka glede predlaganja poslanskega kandidata na zborih volivcev. Nekateri poslanci so sodili, da bi bilo treba na enem zboru volivcev predložiti samo enega kandidata.

Po skoraj enourni razpravi so se vsi strinjali, da je zbor volivcev nosilec kandidature, in da ima potemtakem pravico, predložiti več kandidatov. Tudi zakonodajni odbor Sveta narodov je veliko večino členov osnutka volilnega zakona sprejel brez večjih sprememb. Poslanci so se edino dalj časa pomudili okrog členov 177 in 187, ki govorita o odločitvi.

Poslanec Radovan Mijuškovič je resno očitel temu odstavku, ki daje pravico 50 volivcem, da lahko predlagajo sklicanje zbora volivcev v gospodarski organizaciji zaradi predloga odločitvi ljudskega poslancu izvoljenega v Svet proizvajalcev.

Dr. Jovan Djordjevič, dr. Hinko Krizman, Aleksander Šević in še nekateri poslanci se niso strinjali z R. Mijuškovičem, poudarjajo, da je to samo pobuda za sklicanje zbora volivcev, ne pomeni pa tudi pravico do odločitve.

Dr. Jovan Djordjevič, dr. Hinko Krizman, Aleksander Šević in še nekateri poslanci se niso strinjali z R. Mijuškovičem, poudarjajo, da je to samo pobuda za sklicanje zbora volivcev, ne pomeni pa tudi pravico do odločitve.

„Italijanskemu imperializmu ne smemo popuščati!“

pravijo milijoni naših državljanov v protestnih brzojavkah državnemu tajništvu za zunanje zadeve

Beograd, 4. sept. (Tanjug). Na državno tajništvo za zunanje zadeve FLRJ prihajajo brzojavke iz vseh krajev Jugoslavije, v katerih delovni kolektivi in organizacije Socialistične zveze delovnega ljudstva protestirajo proti italijanskim oboroženim provokacijam na naših mejah. Delavci tuzlanskega industrijskega bazena pravijo v brzojavki, da je sedanje ravnanje italijanske vlade višek njene povojne sovražne politike do Jugoslavije, in zahtevajo proti Italijanskemu izzivanju odločno stališče. Okrogni odbor Socialistične zveze delovnega ljudstva v Novi Gorici zahteva, naj državno tajništvo za zunanje zadeve odločno protestira pri italijanski vladi, da bo napravila konec oboroženega izzivanja na naši zahodni meji.

Protestnega zborovanja v Novi Gorici so se udeležili številni borci iz narodnoosvobodilne vojske, kulturni in prosvetni delavci ter člani množičnih organizacij.

»Prosimo vas, da naš protest in protest naših narodov sporočite italijanski vladi in odgovornim mednarodnim oblastem, da se bodo uredile razmere na naših mejah z Italijo,« je rečeno v brzojavki, ki jo je poslal delovni kolektiv sarajevske elektrarne.

»Tujega nočemo, svojega ne damo,« sporoča kolektiv podjetja »Teleoptik« v Zemunu. Delavci železniske delavnice »Vaso Miškin-Crni« v Sarajevu pravijo v brzojavki, da se bodo odločno in neomajno postavili po robu sleherni agresiji prav tako, kot

so se med vojno uprli fašističnim osvajalcem. Kolektiv podjetja »Fructus« v Kopru zahteva v brzojavki, naj državno tajništvo za zunanje zadeve odločno ukrepa proti izzivanju na naši zahodni meji, in pravi, da italijanskemu imperializmu ne smemo popuščati.

V brzojavkah, ki jih je doslej prejelo državno tajništvo za zunanje zadeve, so se pridružili odločnemu protestu milijonov jugoslovanskih državljanov tudi občinski odbor Socialistične zveze delovnega ljudstva občine Vozdovac v Beogradu, delovni kolektiv zagrebske tovarne »Klek«, sindikalna podružnica državnih nameštencev v Doboju ter delovni kolektiv zagrebske tovarne »Naprijed«.

Zasedanje Sabora LR Hrvatske

Zagreb, 4. sept. Peto redno zasedanje LR Hrvatske, ki je bilo letos februarja prekinjeno se bo nadaljevalo v ponedeljek, 14. septembra.

Zakonodajni odbor in odbor za ljudsko oblast Sabora se bosta sestala na skupni seji 11. t. m.

Komisija za tolmačenje zakona in komisija za ljudske odbore se bosta sestali 13. t. m.

UREDBA O ROKIH IN REŠEVANJU PRITOŽB ZOPER ODLOČBE O OBDAVČITVI

Komisija za davčne pritožbe bo ustanovljena v septembru

V Uradnem listu FLRJ je bila objavljena uredba o rokih in reševanju pritožb zoper odločbe o obdavčitvi. Po uredbi se je moč zoper vsako odločbo o obdavčitvi prve stopnje pritožiti pri komisiji za davčne pritožbe pri okrajnem oziroma mestnem ljudskem odboru 15 dni od dneva izreka odločbe. Razen davčnega obveznika se lahko pritožijo tudi referent davčne komisije prve stopnje, ki je izdala odlok. Pritožba ne zadružuje plačila obdavčitve.

Pritožbe glede odločb o davku na dohodek rešuje komisija za davčne pritožbe pri okrajnem oziroma mestnem ljudskem odboru z večino glasov. Le-ta lahko sklepa samo, če se pri prisotnosti predsednika ali njegovih namestnikov in še najmanj dva člana ali njuna namestnika. Če komisija za davčne pritožbe ne osvoji pritožbe

referenta komisije prve stopnje ali državljanov, ali če po pritožbi davčnega obveznika zmanjša davčno osnovo, referent komisije pa ugotovi, da je bila ugotovljena davčna osnova manjša, kot je v resnici, je referent dolžan pri pristojnem javnem tožilstvu zahtevati očitbo zoper sklep komisije. Komisija za davčne pritožbe bo ustanovljena najdlje do 30. septembra t. l. Do ustanovitve te komisije, bodo o pritožbah odločali po dosedanjih predpisih.

Glede javnega obveščanja o davčnih osnovah davka na promet proizvodov in storitev zasebnikov in reševanju pritožb, bodo uveljavljali te uredbe. Poslovne komisije za davčne pritožbe pri okrajnem oziroma mestnem ljudskem odboru bo izdal zvezni državni tajnik za narodno gospodarstvo.

Razgovor z Avdom Humom

(Nadaljevanje s 1. strani)

Za BiH, kakor tudi za vso skupnost je velike važnosti, da se program ključne graditve za letošnje leto izvrši stopnostno, ker ne gre samo za to, da dobimo proizvodnjo iz novih objektov, marveč tudi za to, da se razbremenimo velikih investicij na takih objektih in se bolj posvetimo tudi drugim panogam. To pa je posebno važno tudi s stališča republike, ki letos ni dala skoraj ničesar za druge panoge gospodarstva in za družbeni standard. Ustanovitev lokalne dejavnosti ne bi predstavljala nobene izgube za lokalne organe, zlasti tudi ne zaradi tega, ker vsi skladi ostanejo tudi za prihodnje leto.

Kakšne so izkušnje v BiH v zvezi z izvajanjem sklepa odbora za gospodarstvo Zveznega izvršnega sveta, da se znižajo stopnje akumulacije in skladov premogovnikom, zlasti glede razvoja proizvodnje?

»Vse do konca junija je vlada v naših premogovnikih kriza v zvezi s prodajo premoga. Zlasti je bilo težko prodati drobne vrste premoga. Ta položaj je ustvaril naniko pri naših premogovnikih.

Vsi so v prvem trenutku valili krivdno na stopnjo akumulacije v pričepanju, da je to osnovni razlog na trgu. Res je, stopnje so bile visoke. Premoga ni bilo mogoče več prodajati v zadostnih količinah tudi zaradi posledice selbe, potrebni pa so imeli velike zaloge, ki so jih ustvarili v dobi distribucije premoga v lanskem letu. Nikakor pa ni bilo mogoče prepričati vodstev premogovnikov, da je vse to vendar začasen pojav v našem gospodarstvu. Četudi upoštevamo dejstvo, da trošimo danes mnogo manj premoga kakor prej, prav zaradi varčevanja, vendar je bilo treba računati s tem, da se bodo zaloge pri potrošnikih izčrpale in da bomo imeli v drugem polletju večje popraševanje po premogu kakor v prvem, in sicer zaradi dviga proizvodnje, zaradi začetka obratovanja novih kapacitet ter večje potrebe živilske industrije in transporta.

Zaradi nezadostnega znižanja cen premogovnikov niso mogli prodati na trgu tistih količin, ki bi jih trg lahko absorbiral, če bi bila cena nižja. Ta položaj je imel za posledico padec proizvodnje in v zvezi s tem produktivnosti dela. Tako imamo letos v premogovnikih precej nižjo produktivnost dela, kakor v letu 1952.

Zdaj, ko je povpraševanje po premogu postalo večje, pa pri naših premogovnikih ne opažamo borbe za večjo proizvodnjo. Rudniki se drže dosedanje proizvodnje ali jo le neznatno povečujejo. Slabo produktivnost dela pa hočejo nadomestiti z visokimi cenami, namesto da bi ob povečani proizvodnji na osnovi boljše prodaje nadalje znižali cene.

Tudi pri upravnih odborih in okrajnih vodstvih prevladuje naziranje, da je osnovno v podjetjih zagotoviti sklad za plače. Vprašanje kako, pa se ne postavlja. Pri takih nazorih dobivajo komercialna vodstva glavno besedo v podjetjih. To vidimo ne samo

cije premogovnikom s pogojem, da tudi znižajo cene premogu. Toda cene so nazadovale počasi in pri nekaterih premogovnikih niso dosegle tiste višine, ki bi bila primerna glede na znižanje stopenj akumulacije.

SPEKULACIJA S CENAMI

Skupaj z odborom za gospodarstvo Zveznega izvršnega sveta so bile znižane stopnje akumula-

cije premogovnikom s pogojem, da tudi znižajo cene premogu. Toda cene so nazadovale počasi in pri nekaterih premogovnikih niso dosegle tiste višine, ki bi bila primerna glede na znižanje stopenj akumulacije.

Zaradi nezadostnega znižanja cen premogovnikov niso mogli prodati na trgu tistih količin, ki bi jih trg lahko absorbiral, če bi bila cena nižja. Ta položaj je imel za posledico padec proizvodnje in v zvezi s tem produktivnosti dela. Tako imamo letos v premogovnikih precej nižjo produktivnost dela, kakor v letu 1952.

Zdaj, ko je povpraševanje po premogu postalo večje, pa pri naših premogovnikih ne opažamo borbe za večjo proizvodnjo. Rudniki se drže dosedanje proizvodnje ali jo le neznatno povečujejo. Slabo produktivnost dela pa hočejo nadomestiti z visokimi cenami, namesto da bi ob povečani proizvodnji na osnovi boljše prodaje nadalje znižali cene.

Tudi pri upravnih odborih in okrajnih vodstvih prevladuje naziranje, da je osnovno v podjetjih zagotoviti sklad za plače. Vprašanje kako, pa se ne postavlja. Pri takih nazorih dobivajo komercialna vodstva glavno besedo v podjetjih. To vidimo ne samo

cije premogovnikom s pogojem, da tudi znižajo cene premogu. Toda cene so nazadovale počasi in pri nekaterih premogovnikih niso dosegle tiste višine, ki bi bila primerna glede na znižanje stopenj akumulacije.

SPEKULACIJA S CENAMI

Skupaj z odborom za gospodarstvo Zveznega izvršnega sveta so bile znižane stopnje akumula-

prilagodbe pogojem tržišča ter znižanim stopnjam akumulacije. Kar pa se tiče tekstilnega blaga in proizvodov živilske industrije, je omeniti, da se trgovini zmanjšujejo krediti v celoti, kar bo vplivalo na to, da si trgovina ne bo ustvarjala velikih zalog in da bo skušala pospešiti prodajo.

Kako pa je s pobiranjem davka od kmečkih proizvajalcev? »Glede pobiranja davka se je stanje v zadnjem času zboljšalo. Glavni razlog za zaostajanje v prejšnjih mesecih je bilo slabo razumevanje okrajnih organov ljudske oblasti, da je treba davek plačati in da je to družbena obveznost individualnih proizvajalcev, kakor je družbena obveznost podjetij, da plačajo akumulacijo. Nastale so razne lokalne in antisocialistične teorije o nemožnosti plačila davka. V bistvu gre za to, da so ljudski odbori nasadili teorijam raznih špekulantov. Najprej je bilo treba razbiti taka naziranja pri naših ljudeh v okrajih. Ne more biti dvoma, da so davčne obveznosti realne, saj so individualni proizvajalci obremenjeni z obveznostmi, ki jih lahko plačajo in ki ustrezajo njihovu dohodku.«

Kako pa je z davkom obrtnikov? »Mislim, da je davek obrtnikov nizek. Navzile temu pa ga obrtniki slabo plačujejo. Velikanska večina obrtnikov v naši republiki ima najvišji življenjski standard. To so tisti, ki največ grade, kupujejo hiše, pohištvo in podobno. Ne gre za to, da bi bili proti dostojnemu zaslužku ali sploh aktivnosti in poslovni pobudi obrtnikov. Smo pa proti temu, da obrtništvu ne izpolnjuje svojih družbenih obveznosti, ki jih ima vsak državljan FLRJ v skladu z realnimi možnostmi.«

Na koncu še vprašanje, kako je z evidenco splošnega družbenega sklada?

»V mnogih okrajih družbeni sklad splošnega ljudskega premoženja ni evidentiran. Zato niso redki pojavi neodgovornega in samolastnega izkoriščanja družbenih skladov. Mnogi ljudje so v okrajih brezpravno vzeli družbeno zemljišče in ga izkoriščajo kakor svoje. Ker so med temi ljudmi tudi odgovorni tovariši, pobuška borba za razčiščenje tega vprašanja in za ureditev imovinsko-pravnih odnosov v okraju. Sicer ni pojavov večjega zakupa družbene zemlje, pač pa so majhne utaje, na katere so naletele komisije ob ureditvi zemljiškega sklada.«

Ljubiša Rističič

TISKOVNA KONFERENCA AMERISKEGA MINISTRA ZA ZUNANJE ZADEVE

Dulles je izjavil, da se tristranska izjava Zdrženim državam ne zdi nespremenljiva

Po njegovem mišljenju bi Adenauerjev poraz na volitvah napravil zmedo

Washington, 4. septembra. Ameriški minister za zunanje zadeve Dulles je imel včeraj tiskovno konferenco, na kateri je govoril o tržaškem vprašanju, izjavil, da so ZDA po letu 1948, ko je bila objavljena tripartitna deklaracija, proučevale tudi druge alternative in da so odprto gledale na to vprašanje. Z drugimi besedami je Dulles poudaril, da ZDA nimajo prejšnjega stališča kot nekaj, kar se ne more spremeniti. Vendar ameriška vlada še ni predložila nobenega uradnega alternativnega predloga.

Ko je govoril o nemškem vprašanju in o not, ki je bila poslana Sovjetski zvezi, je Dulles dejal, da bo odgovor Sovjetske zveze na predlog zahodnih sil na konferenco štirih še en dokaz več o tem, da Sovjetska zveza iskreno želi rešiti važne probleme, ki ogrožajo mednarodni mir in povečujo mednarodno napetost. Dulles je izrazil pričakovanje, da bo sovjetska vlada dala ugoden odgovor.

Nadalje je Dulles izjavil, da imajo bližnje volitve v Zahodni Nemčiji zelo velik pomen za vso državo. Po njegovem mišljenju bi Adenauerjev poraz ustvaril zmedo, ki bi za nedolgočas odločila rešitev nemškega problema.

Ko se je dotaknil možnosti za uspeh politične konference o Koreji, je Dulles dejal, da je možnost za razširjenje te konference, ki bi zajela tudi vprašanje v zvezi z Indokino. Po njegovem mišljenju je nevarnost, da se v

Indokini ponovi tisto, kar se je že dogodilo na Koreji. Dejal je, da je nekaj sto tisoč kitajskih vojakov za določeno dobo na obmejnem področju Kitajske — ob meji Indokine.

Kar se tiče trgovine s Kitajsko, je Dulles omenil možnost, razširiti trgovino z gradivom oz. blagom, ki je na seznamu blaga, čigar uvoz je prepovedan v države pod sovjetsko kontrolo.

Dullesova izjava ugodno sprejeta v jugoslovanski javnosti

Beograd, 4. sept. Po obvestilih Jugopressa je izjava ameriškega zunanjega ministra Dullesa, da ZDA ne sodijo, da je deklaracija treh velesil o tržaškem vprašanju nespremenljiva, naletela v jugoslovanski javnosti na ugoden sprejem.

Ta izjava je bila v Jugoslaviji ocenjena kot še en dokaz, da se tržaško vprašanje usmerja v druge rešitve. Ob tej priliki poudarjajo, da je že zdavnaj pred-

lagala mnenje, da zahodne sile sodijo, da je tristranska deklaracija zastarela tako zaradi bistva tržaškega vprašanja kakor tudi zaradi konkretnih mednarodnih okoliščin, ki so se med tem pojavile.

Politični opazovalci v Beogradu, ki so dobro seznanjeni s celotnim sedanjim razvojem spora glede Trsta, enodušno sodijo, da je zaradi teh razlogov vztrajanje italijanske vlade na tristranski deklaraciji popolnoma brez smisla in je dokaz negativnega stališča Rima do rešitve tržaškega vprašanja. Hkrati vidijo politični opazovalci v tem, da italijanski vladi manjka dobre volje, da bi temeljito proučila vse možnosti sporazumne ureditve tržaškega vprašanja v Jugoslavijo, upoštevaje pri tem realne okoliščine.

V zadnji izjavi ameriškega zunanjega ministra vidijo jugoslovanski politični krogi tudi pritrditve mnenju, da tržaškega vprašanja ni možno reševati brez Jugoslavije ali proti njenim življenjskim koristim.

Zmeda v palači Chigi

Rim, 4. sept. (Tanjug). Izjava ameriškega zunanjega ministra Johna Forstera Dullesa, po kateri se tristranska izjava iz leta 1948 Zdrženim državam ne zdi nespremenljiva, je povzročila v palači Chigi in v italijanskih vladnih krogih precejšnjo zmedo.

Predstavniki vlade včeraj in danes niso hoteli povedati mnenja o izjavi ameriškega državnega tajnika, češ da nimajo popolnega besedila izjave. Komentar je zavrnil tudi predsednik vlade Pella. Dejal je, da mu ni znano, kaj je izjavil ameriški državnik, ob istem času pa je tisk objavil izjavo v celoti.

Medtem ko je Dulles s svojo izjavo — po mnenju rimskih političnih krogov — dejansko obsojal politiko italijanske vlade in njene zahteve, pa je general Grünther prav tako razočaran pričakovanju italijanske vlade in irendentov, ko ni maral ničesar izjaviti niti ni pristal na razgovore z italijanskimi predstavniki o Trstu. Uradni krogi in tisk pa so pričakovali, da prihaja poveljnik Atlantskega pakta v Rim prav zaradi razgovorov o italijanskem stališču do Trsta in Atlantskega pakta.

Medtem ko je Dulles s svojo izjavo — po mnenju rimskih političnih krogov — dejansko obsojal politiko italijanske vlade in njene zahteve, pa je general Grünther prav tako razočaran pričakovanju italijanske vlade in irendentov, ko ni maral ničesar izjaviti niti ni pristal na razgovore z italijanskimi predstavniki o Trstu. Uradni krogi in tisk pa so pričakovali, da prihaja poveljnik Atlantskega pakta v Rim prav zaradi razgovorov o italijanskem stališču do Trsta in Atlantskega pakta.

Zadnje dni izide le malokateri list v Evropi ali izven nje brez poročila o novi rimski gonji. Vest o premikih italijanskih čet in trditve Pellove vlade, da Italiji proti nevarnosti iz Jugoslavije, so učinkovale kot največja senzacija.

Res je, da so mnogi ugledni listi že prvega dne v komentarjih podvomili o resnosti teh plahovskih izmišljotin, številni pa so prezrli propagandni in izsiljevalni smisel te akcije, ki naj bi italijanski vladi vrnila omajani ugled.

V celoti pa je svetovni tisk objektivno in točno ocenil najnovejšo diplomatsko dejavnost in rožljanje z orožjem okrog jugoslovanskih meja, ki ga je organizirala italijanska vlada. Na splošno prevladuje vtis, da je bila ofenziva v časopisnih stopenih in pa demonstrativna parada tankov, oklepnih vozil in italijanskih vojskih enot v vojni opremi le »vihar v kozarcu vode«. Vplivni in ugledni listi so si edini v tem, da je italijanska vlada kriva za zmedo in paniko.

Nekateri listi, ki prav tako priznavajo ta neovržena dejstva, dajejo v svojih komentarjih več starih, znanih, neoriginalnih predlogov za ureditev tržaškega vprašanja. Omenjanje teh predlogov pa je značilno zaradi tega, ker dejansko s tem podpirajo krivično

Jugoslovansko-romunska pogajanja doslej niso rodila uspehov

Beograd, 4. septembra.

V Temišvaru so se 27. julija letos začela pogajanja med jugoslovansko in romunsko delegacijo z namenom, ustanoviti mešane komisije, ki naj bi preiskale in ugotovile obsejne incidente. Po obvestilu Tanjuga so še danes, po več kakor 5 tednih pogajanj, znatne razlike v stališču delegacij glede vprašanj, ki so bistvene važnosti za učinkovito delo mešanih komisij. Podobna pogajanja med jugoslovansko in madžarsko delegacijo so se že končala s podpisom sporazuma.

Pogajanja z Albanijo ne napredujejo

Beograd, 4. sept. (Tanjug).

Po informacijah Tanjuga slabo napredujejo pogajanja med jugoslovansko in albansko delegacijo zaradi ustanovitve mešanih komisij za preiskovanje in ugotovitev obmejnih incidentov. Med pogajanja, ki trajajo že več kakor dva tedna, je bilo doseženo soglasje edino o vprašanju procedure in dnevnega reda za ta pogajanja. Vprašanj, ki so bistvene važnosti, se še niso dotaknili in se bodo razgovori o teh vprašanjih začeli šele 8. septembra.

Znano je, da so se ta pogajanja začela na pobudo Jugoslavije letos 18. avgusta in sklicujejo sestanke izmenično na jugoslovansko in albansko področje. V znamenju protesta proti poskusu albanske delegacije, da bi ta pogajanja izkoristila za propagandne namene in tako preprečila normalno delo, so bili razgovori na zahtevo jugoslovanske delegacije odloženi za tri dni. Pogajanja so se ponovno nadaljevala 27. avgusta in še trajajo.

DANES PO SVETU

Na napačni sledi

Diplomati, tuji novinarji in svetovni tisk na široko razpravljajo o tem, kako je prišlo do nove rimske gonje proti Jugoslaviji. Povsem razumljivo je, da posvečajo temu vprašanju primerno pozornost. Ko iščejo krivce, pa hodijo večinoma v napačno smer. Številni listi in časopisne agencije, pa tudi diplomatski predstavniki označujejo vest Jugopressa kot povod za histerični napad palače Chigi, toda take razlage so popolnoma brez osnove.

Jugopress je v sporočilu dne 29. avgusta povedal le mnenje vse naše javnosti, češ da je treba glede na nespremenjeno, nekonstruktivno politiko Rima temeljito raziskati stališče Jugoslavije do tržaškega vprašanja. Agencija Jugopress je izrazila upravičene zahteve naših narodov, zahteve, v katerih Jugoslovani niso in ne bodo nikoli popustili. Te zahteve so znane vsemu svetu, zato ponavljanje upravičenega stališča naših narodov ni moglo sprožiti nove protijugoslovanske gonje v palači Chigi.

Dejstev prav nič ne spremeni niti to, da so nekateri tuji dopisniki n. pr. dopisnik »United Pressa«, prebrnili smisel vesti naše agencije. Čemu naj bi bila agencija Jugopress odgovorna za to, da je dopisnik »United Pressa« sprejela njeno poročilo, da o pačenju italijanskega tiska sploh ne govorimo!

Omenjeno sporočilo Jugopressa sploh ni omenjalo cone B STO, nekatere časopisne agencije pa so označevale to vest kot napoved »priključitve cone B« (tako je storila tudi agencija »United Press«).

Mar to pomeni, da je treba iskati krivca za nove protijugo-

slovske histerične napade Rima v poročilu »United Press« ali kakih drugih časopisnih agencij, ki so napačno tendenciozno in neodgovorno prenesle sporočilo »Jugopressa«? Gotovo je, da so dopisniki teh agencij odgovorni, toda niso poglavitni krivci. Očitno je, da niti spačno poročilo »United Pressa« o vesti »Jugopressa« ni bilo dejanski razlog za ravnanje italijanske vlade.

Resnični krivec je v Rimu. Novo protijugoslovansko gonjo so pripravljali na vse kriplje že mnogo prej, kot pa se je pojavila tendenciozno in netočno poročilo »United Pressa« (in nekaterih drugih agencij).

Začelo se je v trenutku, ko je bila sestavljena Pellova vlada, ko je Pella na zahtevo sekretarja fašističnega gibanja Almiranteja govoril o Trstu. Pelli je prišla fašistična zahteva o pravem času. Označil je tristransko izjavo kot edino osnovo za ureditev tržaškega vprašanja in kot pogoj za udeležbo Italije v mednarodnem sodelovanju. Pellov govor je napovedal novo izvalno gonjo proti Jugoslaviji, zato so fašistični poslanci v italijanskem parlamentu tudi podprli Pellovo vlado.

Tako si je nova italijanska vlada zastavila gonjo proti Jugoslaviji kot eno prvih, najpomembnejših nalog, če ne celo najvažnejših. Pri tem ni izbrala sredstev. Če bi ne bilo spačenih poročil o vesti Jugopressa, bi že našla kaj drugega.

Zato so diplomati in svetovni tisk na popolnoma napačni poti, če iščejo krivca izven Rima, kajti krivec je v Rimu. To so najnovejši dogodki razjasnili, da res ni potreben kak drug dokaz več.

Jože Smole

PRED VOLITVAMI V ZAH. NEMCIJI Tisoči agitatorjev silijo iz Vzhodne in Zahodne Nemčije

Bonn, 4. sept. (Reuter). Danes je deset tisoč zahodnonemških straznikov varovalo mejo med Vzhodno in Zahodno Nemčijo, da bi preprečili agitatorjem prehod s sovjetskega področja. Agitatorji prihajajo z namenom, da bi vplivali na predvolilno kampanjo. Prejšnji teden so aretirali na meji okrog 8000 agitatorjev s sovjetskega področja. 4000 so jih vrnili v Vzhodno Nemčijo, druge pa so zadržali do konca volitev, ki bodo 6. septembra.

Italija je kriva za napetost okrog Trsta

pišejo turški listi (Od stalnega dopisnika »Borbe«)

Carigrad, 4. sept. Današnji turški listi objavljajo na vidnih mestih izjavo Johna Forstera Dullesa, češ da se Zdrženim državam ne zdi nespremenljiva tristranska izjava iz leta 1948, po kateri bi bilo treba Trst izročiti Italiji. Večina turških listov je mnenja, da je prišlo do sedanje napetosti okrog Trsta zaradi dejavnosti predsednika italijanske vlade Pella, ki je poslal čete na jugoslovansko mejo, ladjeve pa v Benetke, in zaradi njegovega neprimernega govora pred parlamentom.

okrog tržaškega vprašanja kriva Italija, ki je v opravičilo svoje dejavnosti vrgla v svet novico, da Jugoslavija hoče zasesti cono B.

List »Dunja« piše, da se je Giuseppe Pellli posrečilo sestaviti vladu šele potem, ko je premagal tisoč težav, takoj pa je obnovil zahteve po vrnitvi Trsta Italiji na temelju tristranske izjave. Takoj nato pa je prišlo do premikov čet, posledica česar je sedanji napeti položaj okrog Trsta.

Z. Pečar

italijansko stališče. Brez spoštovanja enakopravnosti in pravičnosti ni za Jugoslavijo sprejemljiv noben dosedanj predlog.

Najbolj karakteristično v tem smislu piše »New York Times«, ki pravi pod naslovom »Vihar nad Trstom« med drugim tudi tole: »Vse kaže — čeprav to ne ugaja nobeni izmed prizadetih strank — da je en sam pravičen način za rešitev tega vprašanja, to pa je plebiscit na tržaškem ozemlju, ki je bil že zdavnaj potreben.«

Da, plebiscit. To zveni lepo, demokratično in pravično za mnoge, posebno še za bravce »New York Timesa«, ki niso zadovoljivo poučeni o tem vprašanju, tet pa je velika večina. Že 11. marca 1952. je italijanska vlada predlagala naj bi uredili tržaško vprašanje s plebiscitom. Jugoslavija načelno ni imela ničesar proti taki razmejitvi med Jugoslavijo in Italijo. Če pa hočemo, da bi bil plebiscit pravičen, je treba popraviti vse tiste velike krivice, ki so se dogajale na tem ozemlju od leta 1919 vse do naših dni, ter ukiniti diskriminacijo in neenakopravnost med Slovenci in Hrvati ter Italijani v Trstu. Za to pa je potrebno vsaj petnajstletno časovno obdobje, v katerem bi začasna uprava STO pripravila pogoje za demokratični in pravični plebiscit. Tako je jugoslovansko stališče.

Navzlic tem pojmom — če tudi bi italijanska vlada nanje pristala, tega pa doslej še ni storila — Jugoslavija mnogo žrtuje, saj nobeni ukrepi ne morejo popraviti velike krivice in neštetih zločinov, ki so jih zagrešili italijanski raznarodovalci v teh krajih med svojim tridesetletnim gospodarstvom.

Značilno je, da predlagajo Italijani plebiscit samo za tisto ozemlje, na katerem jim je zaradi raznarodovanja že zagotovljena večina. Vedeti je treba, da so italijanski zastopniki na mirovni konferenci po prvi svetovni vojni kategorično odklanjali sleherni predlog za plebiscit v teh krajih in da se je na pariški mirovni konferenci leta 1946 italijanska delegacija izmikala razgovorom o plebiscitu.

Agencija France Presse pravi v komentarju: »Mar bi ne bilo mogoče, da bi se razprava nadaljevala na pr. na temelju etnične črte, ki jo je predlagal De Gasperi.«

V redu, tudi z etnično linijo bi šlo. Toda pravična etnična črta gre na severu od Soče na zahod in zajema Beneško Slovenijo, na jugu pa sega do Tržiča. To je strnjeno ozemlje, na katerem so Slovenci in Hrvati v veliki večini, Italijani pa prevladujejo samo v Trstu in v nekaterih majhnih me-

stih. Po De Gasperijevem neprekinjenem etničnem načelu pa bi bilo takole: ker so Italijani v nekaterih mestih v večini, jim je treba dati ozemlje med temi mesti in okrog njih. Tako bi prišlo pod Italijo nad 100.000 Slovencev, v Jugoslaviji pa bi ostalo samo okrog 4000 Italijanov. Lep zgled italijanske pravice.

Londonski »Daily Mail« izraža v uvodniku o tržaškem vprašanju mnenje, da gre samo za preštit med Italijo in Jugoslavijo!

Če ima tržaško vprašanje za Italijo vlogo prestiža in če gre njeni vladi za to, da bi svojim državljanom s tem brisala oči in jim preprečila videti tisto, kar je bistveno za njihov obstoj, pa je za Jugoslavijo tržaško vprašanje življenjskega pomena. Pravično rešitev, ozir. priključitev Trsta k Jugoslaviji bi zagotovila napredek vsem prebivalcem tega ozemlja in mesta Trsta, ki se je razvilo in tudi dobilo pomen, kakršnega ima danes, samo po zaslugi svojega jugoslovanskega zaledja.

P. S.

Izzivjanje generalnega direktorja za politične zadeve palače Chigi

Rim, 4. sept. Dopisnik Tanjuga sporoča iz Rima: Generalni direktor za politične zadeve palače Chigi — del Balso ni odgovoril na vprašanje jugoslovanskega odpravnika poslov FLRJ v Rimu Dalibora Soldatiča, kdaj ga lahko sprejme, čeprav je ta zahteval sestanek zaradi izročitve odgovora jugoslovanske vlade na noto palače Chigi. Minister Del Balso sploh ni odgovoril, tako da je moral jugoslovansko poslanstvo poslati noto po kurirju.

Z VSEH STRANI SVETA

Posamezni listi, n. pr. »Miriets«, omenjajo vlogo Srbije v prvi svetovni vojni in ugotavljajo, da ni mogoče pozabiti pomena partizanov med drugo svetovno vojno, ker je Hitler prvič moral popustiti prav njim in dovoliti, da so mu v Jugoslaviji uničevali armade.

»Krivico je bilo tako izzivati narod, ki je delal čudeže, ko je šlo za obrambo njegovih pravic, časti in neodvisnosti. Žal so po prvi svetovni vojni Italijani neprimerno izzivali Jugoslovane, najprej z reškim vprašanjem, pozneje pa z invazijo v Albanijo, in je podpirali politike, ki so hoteli zaneti upor v Jugoslaviji. Izkušnje naj bi Italijane poučile — nadaljuje omenjeni list — da bi spremenili svoje stališče. Z zbiranjem čet na jugoslovanskih letal nad jugoslovanskim ozemljem, zlasti pa s prehodom skuplin italijanskih vojakov čez italijanske meje — pa čeprav bi se to zgodilo po naključju — ni mogoče doseči dobrih rezultatov.«

List dodaja, da tako ravnanje ne more uplašiti Jugoslovane, in znova opominja, da Italija ni pokazala pripravljenosti za ureditev tržaškega vprašanja. Potem, ko list pove, da italijanski državni vse doslej niso pokazali pripravljenosti za razgovore v Trstu in da Italija še vedno vztraja pri tem, da je treba mesto in okolice priključiti njeni državi brez slehernih pogojev, še dodaja, da je za najnovejšo napetost

FRANCIJA
Pariški tisk o Dullesovi izjavi

Pariz, 4. sept. (AFP). Davišnji pariški tisk posveča posebno pozornost včerajšnji tiskovni konferenci ameriškega zunanjega ministra Dullesa. Ko komentirajo del Dullesove izjave, kjer govori o možnosti, da bi po politični konferenci o Koreji sklicali še eno konferenco, na kateri bi pregledali probleme Daljnega vzhoda, vključno vprašanje Indokine, ocenjujejo mnogi pariški listi to kot morebitno prilagoditev do dosege miru v Indokini.

»Combat« sodi, da je namen Dullesove poteze očito ta, da bi sprepretil britansko zunanje ministertvo in ga izrecno opozoril, da so ZDA pripravljene postopoma odpraviti vse točke hladne vojne na Daljnem vzhodu. List ugotavlja, da so vprašanja »stem številnejša, in omejitve, ki jih je postavil sam Dulles, tako znatne, da se moramo nujno vprašati, ali je kakšen izdelan zahtevni načrt. Poudarjajo, da so to vprašanje že izročili javnemu mnenju pristavljaja »Combat«, da je zdaj Francija na vrsti, naj poda svoje pripombe in obrazloži svoje stališče, skratka pozika doseči mir, ko že ni mogla dobiti te vojne.

V istem smislu piše tudi »France Tireure«, ki pozdravlja misel, naj bi bila po politični konferenci o Koreji še ena konferenca, ki bi bila posvečena vprašanju Indokine.

»Populaire« o konferenci štirih

Pariz, 4. sept. (AFP). Ko komentira nemški problem v luči nedavne note treh zahodnih sil Sovjetski zvezi, poudarja današnji »Populaire«, da ni pričakovati, da bodo v Laganu dosegli dokončno rešitev nemškega in avstrijskega problema. »Populaire« pravi, da zahodna nota ne dopušča dvoma o tem, kdo bo odgovoren v primeru, če se štirje ministri ne bi sestali v Laganu. Šče bi

Moskva odklonila ta sestanek, zaključuje list, bo dokazala, da vliče svojim zadržkom o dobrih namenih Malenkova ne želj dojnanskega popuščanja mednarodne napetosti in da je zdaj trdno odločen, spremeniti Vzhodno Nemčijo v satelita Sovjetske zveze.

Kongres Mednarodne federacije geometrov

Pariz, 4. sept. (AFP). Tu je zdaj VIII. kongres Mednarodne federacije geometrov. Na kongresu je 300 delegatov iz 15 držav. Različne komisije kongresa so že zaključile delo in zdaj pregledajo jejo njihova poročila. Skupščina je že izdala sklep o izdajanju tehničnega slovarja 2500 besed. Poročilo komisije, ki je proučevala vprašanje plač geometrov, poudarja zlasti neprimeren položaj geometrov v Italiji in Franciji. Kongresa so se udeležili tudi opazovalci iz Indonezije, Jugoslavije, Finske, Mehike in Egipta, držav, ki so zaprosile, naj bi jih sprejeli v članstvo federacije. Kongres bo delo zaključil v nedeljo.

MAROKO
Sestanek komiteja za obrambo Severne Afrike

Maroko, 4. sept. (AFP). Tu je zdaj sestanek Komiteja za obrambo Severne Afrike, ki ga vodi bivši minister zunanjih zadev in vodja bivše vladne stranke Salah Edin. Na včerajšnji komitejevi seji je Salah Edin predlagal naj bi poslali poziv Arabski ligi, naj prekine vse stike s Francijo in bojkotira francosko blago. Zahteval je, naj bi organizirali obsežno kampanjo v arabskih državah in drugod za podporo zahtevam po neodvisnosti Tunisa in Maroka.

Pričakujejo, da bodo na današnjem sestanku političnega komiteja Arabe liste pregledovali položaj v Severni Afriki. Komite bo proučil predvsem položaj, ki ga je povzročila odklonitev Varnostnega sveta glede pritožbe arabsko-azijskih držav o Maroku.

ANGLIJA
»Times« o Zahediju

London, 4. sept. (AFP). Današnji »Times« komentira nedavno izmenjavo pism med predsednikom Eisenhowerjem in novim predsednikom iranske vlade Zahedijem glede ameriške pomoči Iranu.

Proti Mc Carthyju

London, 4. sept. (AFP). Ko je govorila na nekem zboru laburistične stranke, je bivši minister Edith Summerskalet izjavila, da je Mc Carthyjevo delovanje resna grožnja nadaljevanju trdnega zavezništva med Veliko Britanijo in ZDA. Mc Carthyja je imenovala demagog, ki se je le po naključju zaradi ugodnih okoliščin povzpel na visok položaj, ter rekla, da je njegova dejavnost nevarnost za demokracijo.

NORVESKA
Manevri Atlantskega pakta

Oslo, 4. sept. (AFP). Od 25. do 30. t. m. bodo v severni Evropi manevri sil Atlantskega pakta. Manevre bo vodil vrhovni poveljnik letalskih sil Atlantskega pakta za severno Evropo. Udeležilo se jih bo 400 ameriških, britanskih, norveških in danskih letal. 49. ameriška divizija, ki je v Veliki Britaniji, in pomorske sile. Med manevri bo navidezni značilni napad na južno Norveško in Dansko.

PANAMA
Panamski prekop

Predsednik Paname José Antonio Remon je danes na tiskovni konferenci izjavil, da bo s predsednikom ZDA Eisenhowerjem proučil možnost revizije pogodbe o administraciji Panamskega prekopa in o odkodnini, ki jo ZDA plačujejo Panam. Predsednik Paname Remon se bo o tem razgovoril med uradnim obiskom v Washingtonu ob koncu tega meseca. Preliminarna pogajanja o morebitni reviziji ameriško-panamske pogodbe naj bi se začela 10. septembra.

General Zahedi

»Times« poudarja, da pismo Fazulaha Zahedija napoveduje na videz preudarnjšo politiko, kot je bila politika njegovega prednika, a ne obljublja nika-

Kašmir znova v ospredju indo-pakistanskih odnosov

Ob razgovorih Mohamed Ali—Nehru

(Posebej za »Borbo«)

Nero Delhi, avgusta.

Politični boj okrog Kašmira, ki je bil neposredno pred sestankom med Alijem in Nehrujem v Karadži prekinjen, da bi utrl pot razvoju prijateljskih odnosov med Indijo in Pakistanom, je izbruhnil z novo silo.

Začelo se je z aretacijo kašmirskega predsednika vlade, ko je bilo dejansko videti, da so prekinili narodno spletkarjenje glede tega problema.

ARETACIJA SEIKA ABDULA

Zarana 9. avgusta so, kakor opisujejo v Delhiju te dogodke, Seiku Abdulahu priredili neprijetno presenečenje. Častnik kašmirske policije je potikal na vrata njegove letoviške vile, ga prebudil iz trdnega sna in mu izročil nalog o aretaciji.

Dolina Gulmarg, kjer je kašmirski ministrijski predsednik letoval, je bila tistega jutra nenavadno temačna, ker so elektriko izključili. Abdulovo vilo so obkrožili oboroženi policisti, državna milica pa je bila v pripravljem stanju.

Dobro obveščeni novinarji pripovedujejo, da so mu najprej izročili pismo kašmirskega ministra Sayafa, ki ga je obvestil, da noče izpolniti njegove zahteve in da ne bo dal ostavke. Potem so mu izročili pismo treh članov kašmirske vlade, ki so ga obtožili »brezbrzičnosti in mu sporočili, da se z njim ne strinjajo. Tretje pismo mu je poslal predsednik kašmirske države Saradari-Raj-sata, ki mu je sporočil razrešnico. Naposled so presenečenemu ministru predstnik izročili tudi nalog o aretaciji. Nek očividec pripoveduje, da je preteklo dosti časa, preden se je ministrijski predsednik ovedel, razumel, da je aretiran, in odšel s spremstvom.

POLOŽAJ PO ARETACIJI

Toda ni bil samo Abdulah presenečen zaradi takšnega ravnanja. Tudi indijska javnost, ki je pričakovala Seik Abdulahov padec — toda ne tako hitro in na

sto, kar so od Stevensonovega obiska dalje tako skrbno gradili, da bi zagotovili najprej politični, potem pa tudi vojni vpliv ZDA v tem delu Azije.

PAKISTAN IN KASHMIR

Politične spletke okrog Kašmira pa s tem niso bile zaključene. Z odstranitvijo ameriškega vpliva se je zaradi raznih okoliščin Kašmir znova zapletel v indo-pakistanske odnose. Pakistana osebnost Seika Abdulala ni zanimala. Ekstremni pakistanski krogi so ga imeli za svojega sovražnika številka 1. Toda z njegovim odhodom se je povečal indijski vpliv v Kašmiru, oziroma bolje rečeno, znova je bil upostavljen vpliv, ki je trajal do maja letos, ko je Abdulah prvokrat pokazal svojo namero »ustvariti neodvisno državo«. To dejstvo ne bi bilo tako pomembno, če posamezniki v raznorodnem pakistanskem kabinetu ne bi videli v tem ugodno prilikost, da na račun šovinizma znova pomagajo eni izmed reakcionarnejših skupin do veljave.

Le nekaj dni po navdušenem vzklikanju Nehruju, so se na ulicah Karadži znova razlegli klici »Džehad« (sveta vojna), znova so zahtevali orožje in neposreden napad. Na mitingih po vsej državi so se najzgovornejši politiki opredelili za vojno proti Indiji, minister za prehrano Abdul Hamid pa je izjavil, da je »konec potrpljenja in da se je treba pripraviti na najhujše.«

Vtem je Mohamed Ali zaprosil Nehruja za nujen sestanek. Kasneje je izjavil na tiskovni konferenci, da je »sodil, da je nujno dokazati z rezultati tega sestanka pakistanskemu narodu, da se stvari urejajo.«

Dejstvo je, da so na Mohameda Alija silno pritiskali in da je bil njegov položaj resno ogrožen.

Delhijski list »Statesman« poudarja, da so Mohamedu Aliju bile na razpolago tri poti. »Lahko bi se priključil tistim, ki so kričali »Džehad« in svojim nasprotnikom tako izbil orožje iz rok. Drugič, lahko bi odobral do-

skega predsednika vlade in njegov obisk je treba presoјati v tej luči.

SADOVI

Toda indijska vlada si ni niti za hip ustvarjala o nekakšnem neopravičenem popuščanju. Nehru je v svojem pozdravu pakistanskemu predsedniku obvestil javnost, da se »glede sporazuma v Karadži obe vladi strinjata glede načela nevmešavanja v notranjo ali zunanjo politiko druge države«. Program obiska pakistanskega predsednika so sestavili tako, da so demonstrativno pokazali, kako položaj ni prav nič vznemirljiv, niti da se je Indija odrekla običajnih protokolarnih navad.

Ali je obiskal razne javne ustanove, prisostvoval kosilom, večerjam in izletom, tako da so opazovalci začudeno vpraševali: »Čemu pa je pravzaprav pakistanski predsednik prišel?« Nehru se je popolnoma sam razgovarjal z Alijem in ni dovolil, da bi bil prisoten pakistanski zunanji minister Zafrulah Kan, ki so ga zaradi njegovega zadržanega stališča do Indije določili, naj Alija spremlja.

Nedvomno je, da so razgovori, na katerih so sklenili, da bodo do aprila prihodnjega leta imenovali upravnika za kašmirske plebiscit, privedli vprašanje na tla stvarnih rešitev. Ostala pa so še težava vprašanja: kako ustvariti pogoje za plebiscit; koliko enot je treba umakniti iz Kašmira; ali je treba zastaviti vprašanje: Pakistan ali Indija ali pa dovoliti tudi vprašanje samostojnega Kašmira; kako uveljaviti plebiscit; enotno v vseh treh pokrajinah ali v vsaki posebej. In naposled, kako zagotoviti »potrebne pogoje za nepristranski plebiscit?«

Načelni sporazum o plebiscitu, čeprav ne v tako konkretni obliki, je bil dosežen že poprej, vendar je za Združene narode še vedno odprto vprašanje, kako ustvariti pogoje za plebiscit.

Torej bi bilo treba reči, da je bil dosežen nekakšen sporazum o kašmirem vprašanju. Mohamed Ali je rekel o sadovih pogajanj, da je »rešitev blizu, kar pa ne pomeni, da jo bomo takoj dosegli.«

IZ NAŠIH KRAJEV

Občina Srednja vas v Bohinju stremi h gospodarski obnovi

Občina Srednja vas v Bohinju spada med občine, ki že po svoji posebni geografski legi niso mogle razviti gospodarstva. Tudi združitev Stare Fužine in Srednje vasi v eno upravno enoto ni zboljšalo gospodarske moči občine. Zato je občina odvisna v pretežni meri od dotacij. Ljudje so se lotili z vso vneto zboljševati gospodarstvo občine. Veliko skrb posvečajo poljedelstvu, živinoreji, gozdarstvu in turizmu. Poskrbeli so za uslužnostna podjetja in občini ter imajo zdaj mi-zarsko, čevljarstvo, ključavničarsko in pekarsko podjetje. Poleg

sto Češnjica—Srednja vas bodo spadal med občine, ki že po svoji posebni geografski legi niso mogle razviti gospodarstva. Tudi združitev Stare Fužine in Srednje vasi v eno upravno enoto ni zboljšalo gospodarske moči občine. Zato je občina odvisna v pretežni meri od dotacij. Ljudje so se lotili z vso vneto zboljševati gospodarstvo občine. Veliko skrb posvečajo poljedelstvu, živinoreji, gozdarstvu in turizmu. Poskrbeli so za uslužnostna podjetja in občini ter imajo zdaj mi-zarsko, čevljarstvo, ključavničarsko in pekarsko podjetje. Poleg

MED VASEMA NI PRAVE SLOGE

Med občinama Srednja vas in Bohinjska Bistrica pa ni pravega sodelovanja. Srenjani želijo, da bi jim občina Bohinjska Bistrica, ki je gospodarsko močnejša, pomagala vsaj z nasveti.

Srednja vas čuti še vedno hude posledice požara ki jo je leta 1950 skoraj uničil. Hiše še danes niso v celoti obnovljene.

vasi pravijo, da okraj nima razumevanja za težko Srednje vasi.

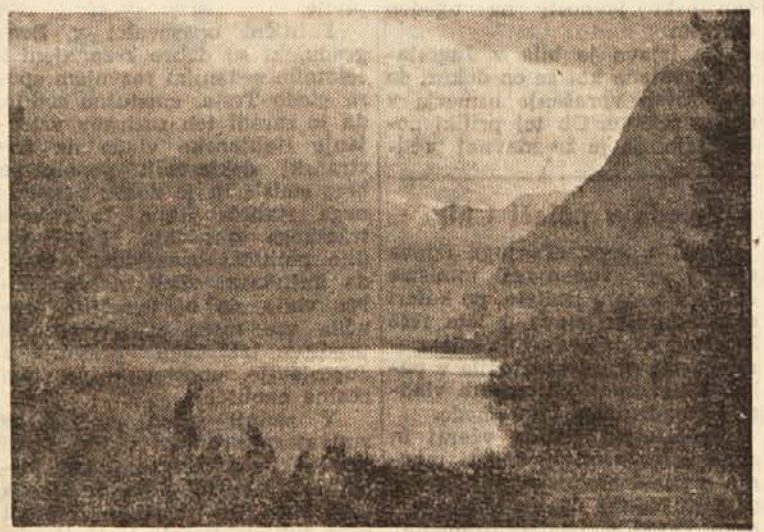
V okolici Srednje vasi preizku-juje Zavod za geološka raziskovanja iz Ljubljane teren, ker so tam nahajališča železne rude. Upajo, da bodo naleteli na večje plasti. Dela vodi jeseniška železarna. Izkoriščanje rudnika bo brez dvoma velikega gospodarskega pomena za občino, če bo ugotovitev komisije ugodna.

V ZADRUGAH NI TAKO, KOT BI MORALO BITI

S kmetijstvom se ukvarjata predvsem zadrugi v Srednji vasi in Stari Fužini. Vendar skrbita obe predvsem za trgovino, manj pa za poljedelstvo in živinorejo. Njihov sir je slab in ga zato ne morejo prodajati. Vso planinsko proizvodnjo imajo še na zalogi. Skoda znaša 60.000 din. Tega po mnenju domačinov ne bi bilo, če bi ne menjali vsako leto sirsarjev in bi iskali sposobne ljudi.

Tudi v KZ Stara Fužina ni vse tako lepo kot pravijo. V trgovini vse preradi strežejo tujcem, domačini, čigar zadruga je, pa čakajo. Na vse kriplje so se upirali ustanoviti poslovavnice trgovskega podjetja Češnjica. Zbali so se konkurence in pa da bodo zgubili odjemalce. Kosilni stroj, last KZ, je uporabljal vsak sam. Zanj niso računali uporabnikom drugega kot olje in benzin — amortizacija in obraba pa ni važna.

To je le nekaj gospodarskih vprašanj občine Srednja vas. Ljudje se vse pre malo poslužujejo pravic, ki jih imajo pri upravljanju svoje občine. Razpravljati pa bodo morali še precej o napakah občinskega ljudskega odbora na pravem mestu, ne pa med seboj. R.

Večer ob Bohinjskem jezeru

teh obrtnih podjetij imajo še dve gostinski s tremi poslovalnicami. Vsa ta podjetja so gospodarsko samostojna, ker jih dobro upravljajo. Edino hotel »Zlatorog« je zdaj v sezoni pretirano dvignil plače svojim uslužbencem; v nesezoni pa bodo popolnoma brez dela in ne bodo mogli prejemanj niti najosnovnejših plač.

Letos so porabili 3.500.000 din za regulacijo hudournikov. Redno so popravljali vsa občinska pota. Hyalevredna pa je pobuda vaščanov Studora, ki so sami začeli urejati vaški vodovod.

skoraj vsi pa so se zadovoljili. Nekateri hočejo brez razumevanja izravnavati višino davkov z ostalimi v radovljiškem okraju. Vaščanom Srednje vasi je pogorela tudi Uskovnica, njihova druga vas, kjer je večina njihove obdelovalne površine. V Srednji

Bralci nam pišejo:

Ali pripada Potočanom del dobička, katerega so z delom pomagali ustvariti pri LIP Ribnica?

Zadnja delitev dobička iz leta 1952 pri Lesno industrijskem podjetju Ribnica (dobiček je znašal okrog 150 milijonov dinarjev) je povzročila veliko negodovanje med prebivalci, oziroma delavci v Loškem potoku.

Ribniški LIP ima tudi velik žagarski obrat v Loškem potoku vse od osvoboditve pa do maja letos. Sicer pravno stanje lastništva žagarskega obrata še sedaj ni dokončno rešeno, vendar pa OLO Loški potok upravlja obrat kot najemnik že od letošnjega maja. Ta žagarski obrat je vsa povojna leta zaposloval približno 50 delavcev s področja Loškega potoka. Po podatkih, ki so nam na razpolago od leta 1949 do maja letos, je bilo zrezano na žagi okrog 30.000 m³ desk. To delo so opravili samo žagarji Potočani. Naj mimogrede omenimo, da je delalo pri LIP stalno do 200 delavcev iz področja Loškega potoka ter je brez dvoma tudi njihova zasluga pri ustvaritvi dobička Lesno-industrijskega podjetja Ribnica.

LIP je za svoj žagarski obrat v Loškem potoku kaj malo skrbel. Del strehe nad žago je zelo slab že vsa povojna leta. Kljub opozorilom žagarskega kolektiva, da je treba stroje popraviti, se vodstvo podjetja v Ribnici za to ni zmenilo. Podjetje je gledalo predvsem, da je žago čim bolj izkoriščalo, da bi jo uredilo in izpopolnilo, pa ni imelo sredstev. Se več. Ko so v Ribnici začutili, da ne bodo več dolgo gospodarili na

potoški žagi, so demontirali iz žage dva parna kotla; v zameno pa so pripeljali ena kotel od lokomobile, ki pa ne ustreza.

OblO Loški potok, ki je žago začasno prevzel, čaka veliko dela pri obnovi in preureditvi žagarskega obrata. Nujno bo treba nabaviti motorje za notranjo izpopolnitev žage; žaga z zastarelimi stroji še daleč ne more izkoristiti vso svojo kapaciteto. Za elektrifikacijo žage bi bilo potrebno po predračunih 1.400.000 din, za popravilo strehe 500.000 din itd. Občinski ljudski odbor ne bo sam zmogel vseh nalog. Tukaj se lahko vprašamo, ali ni potoška skupnost upravičena do dela dobička, ki ga je pomagala ustvarjati Lesno-industrijskemu podjetju v Ribnici (do dobička hi bili upravičeni, čeprav bi bila žaga v brezhibnem stanju ob prevzemu.

Kolektiv žagarskega obrata v Loškem potoku se je pisмено obrnil na vodstvo podjetja v Ribnici, da bi dobil njihov delež pri delitvi dobička. Ne zase, za obrat so zahtevali tisto, kar jim pripada. Toda v Ribnici so odločno zatrjevali ne — ne pripada vam nič. Na zadnjem zasedanju okrajnega ljudskega odbora je zastopnik LIP izjavil, da bi njihovo podjetje dalo del dobička Potočanom, če bi znali le-ti z denarjem gospodariti; vsaj tako lahko presodimo njegovo izjavo, češ da nimajo načrtov za elektrifikacijo in preureditve žage. Da pa to ni res, prav dobro vedo pri LIP. Vsi načrti za obnovo in elektrifikacijo žage so že zdavnaj pripravljeni, prav tako za gradnjo mizarske delavnice, ki bo brez pomoči, najmanj pa od ribniškega LIP kmalu pod streho. Tako je s to stvarjo. In, ali so Potočani zahtevali, koliko denarja naj LIP odšteje od dobička, ki so ga, če se enkrat ponovimo, pomagali ustvariti tudi delavci iz Loškega potoka z žagarskim obratom? Ne, niso, ker so preveč upravelj v poštenost delavškega sveta, upravnega odbora in če hočete v celotno vodstvo podjetja na delu z direktorjem. No, pa so se pošteno varali. Pa če že govorimo o zahtevah, bi znalele te zahteve petino dobička, kar znaša 30 milijonov dinarjev. Vse pravice imajo Potočani, da svoj upravičeni del tudi dobi. Pasivni Loški potok z dokaj izbranimi godovji, skoraj brez vsakih industrijskih obratov, bo znal denar pravilno investirati za napredek svojega kraja.

Za komunalne potrebe Ribnice je dal LIP OblO Ribnice na razpolago 25 milijonov dinarjev. To je lepo od podjetja. Ničed od Potočanov ni nevoščljiv tega Ribničanom, ker morda ponekod nasprotno tolmačijo. Ko zaključujemo bi na kraju rekli samo še to, da imajo Potočani vso moralno pravico zahtevati svoj del iz 150 milijonskega dobička, ker je za ta dobiček pretekli prenekatere straga in zlasti prenekatere žulj na roki delovnega potoškega človeka. Karel.

NACRTI ZA PRIHODNJA TRI LETA

Odpreti nameravajo poljsko-strojno opekarno. V Srednji vasi bodo zgradili nov kulturni dom, v Stari Fužini pa osnovno šolo in hotel. Hotel bodo zidali tudi na Uskovnici. V Stari Fužini je predviden vodovod, pomembna je tudi zamisel, da bi zgradili krožno cesto ob Savici. Novo ce-

Odkritje spominske plošče padlim borcem in talcem v tovarni »Stol« na Duplici pri Kamniku

V nedeljo 30. avgusta, je bila na dvorišču tovarne »Stol« na Duplici velika žalna svečanost, ki jo je priredila Zveza borcev Duplica-Bakovnik. Odkrili so ob deveti uri spominsko ploščo 47 padlim borcem iz NOV in talcem.

Padle junake so z govori počastili njihovi soborci tovariši: Tomo Brejc, Tone Semeja, Tone Sturm in major Albin Vengust. Vsi ti so sodelovali v prvem organiziranem napadu na nemškega okupatorja v noči od 26. na 27. junija 1941. leta. S. O.

Z OBCINSKE KONFERENCE V ZABUKOVICI

Komunisti-delavci preveč molčijo

Miniti je moralo več mesecev, da so se v Zabukovici komunisti vendarle spet zbrali in se vsaj delno pogovorili o dosedanjem delu. Za občinsko konferenco ZK Zabukovice, ki je bila 30. avgusta, je bila znana ugotovitev, da je pismo CK ZKJ dokaj predramilo marsikaterega komunisto, ki je doslej stal nekako ob strani, pa tudi ves Občinski komite ZK, kateremu je pripisati glavni del bremena neuspehov organizacije. Skratka, tudi v Zabukovici so začeli komunisti treznejše presoјati delo, čeprav precej pozno. Za člana Občinskega komiteja ZK je težko trditi, da so dobri organizatorji. Da je tako, se je izkazalo pred meseci, ko je moral sekretar Občinskega komiteja na vojske vežbe. Po njegovem odhodu je delo komiteja skoraj povsem zamrlo. V osnovnih organizacijah so komunisti vse pre malo politično delali. V rudniku in na terenu so se mnogi komunisti med seboj pripravili in še bolj pospeševali

skrajno škodljivo intrigantstvo, netovarištvo, politično malodušje in še druge škodljive pojave. Govorijo, da v rudniškem vodstvu ni nekaj zdravega, nikdo pa ne poredče k temu odločne besede. O vsem tem bi morali več spregovoriti komunisti-delavci, saj jim

vendar ne sme biti vseeno, da bo sedaj nekdo rušil to, kar so si pred leti priborili s krvjo in žulji.

V Zabukovici se bodo morali pogovoriti še o marsičem. Priti bodo morali vsi, ne le polovica, in odločno pogledati resnici v obraz. F. K.

Od vsepovsod

Najbrž bodo že letošnjo jesen začeli v Celju zidati dom Ljudske tehnike, prvi v Sloveniji. Denar in material sta delno že preskrbljena. Čakajo samo še gradbeni načrt in gradbeno dovoljenje. Dom Ljudske tehnike bo dvonadstropno poslopje in bo v njem prostora za garaže, avtomobilni delavnice, strojno delavnice, kino-dvorano ter manjše delavnice za posamezne krožke. F. K.

V oddaljeni hribovski vasi Gabrovščina, občina Brezje, bodo jesonj začeli zidati dom kulture, ki bo prvi v tej občini. Dom bo imel dvorano za kulturne prireditve, v stranskih prostorih doma pa bodo uredili strojno postajo Kmetijske zadruge. Razen tega bodo v domu tudi prostori za množično in društvene organizacije. Veljati bo blizu dva in pol milijona

Kupidonova ljubezen

Prisluškovalna straža

takšen način — ni prikrivala svojega presenečenja. Nehru, o katerem po pravici sodijo, da je najbolj obveščeni o dogodkih v Kašmiru, je dejal v svojem poročilu v parlamentu, ko je izrazil solidarnost z novim predsednikom vlade Baksi Gulamom, »da ga je ganila in presenetila usoda starega strankarskega tovariša«, res pa je, da je s to svojo izjavo povzročil med poslanci smeh).

Presenečenje je pa kmalu zamenjalo odobravanje, ki je, kot se zdi, bilo skoroda enodusno. Ukrep mladega voditelja kašmirske države Sardari Raisata (ki je šele pred nekaj dnevi zapustil Delhi), so ocenili kot oster udarec ameriškem vplivu v Kašmiru in je vzrok že četrte preobrazbe »kašmirskega leva«, kot je Seik Abdulah imenoval samega sebe.

Indijski socialisti, ki so bili tiste dni zbrani na sestanku biroja azijske socialistične konference, so presodili, da je »bila to edina možnost, ki je še ostala, da bi iz Kašmira odstranili tuj vpliv« in zato niso bili nejevoljni. Indijski in pakistanski socialisti so imeli Abdulaha za nasprotnika azijske solidarnosti. KP Indije je odobraval ta ukrep zaradi trenutnih koristi sovjetske zunanje politike ali kot so informbirojevski časniki poudarjali, »ker je bil to udarec glavnemu nasprotniku Sovjetske zveze«. Seveda niso omenjali, da je bil Seik Abdulah do nedavna eden izmed moskovskih varovancev, in da so (dokler je sovjetski vpliv v Kašmiru imel stvarne možnosti), tudi sami zahtevali »neodvisni Kašmir«.

Kongres je odstranitev Seika Abdulaha pravilno ocenil kot »uspeh indijske politike v Kašmiru«. Vendar, ne glede na ta stališča, so se tuji opazovalci strinjali v tem, da je bilo v Kašmiru z enim ukrepom porušeno vse ti-

godke v Kašmiru in to dokazal na primer s prekinitvijo diplomatskih stikov z Indijo. Tretja pot bi bila v tem, da bi proučil pomen dogodkov in skušal vepiti svojemu narodu zaupanje v indijsko dobrohotnost, v katero tudi sam verjame. Izbral je to tretjo, najtežjo, toda tudi najbolj pošteno pot za vsakogar, ki želi prijateljske odnose med vsemi državami.«

POGAJANJA SE NADALJUJEJO

Mohamed Ali je dal tako dragocen prispevek k indijsko-pakistanskemu prijateljstvu. Očena kašmirskega dogodkov, ki tega ne bi upoštevala, ne bi bila stvarna. Protikandidat Mohameda Alija za položaj predsednika vlade je prav Abdul Kajum, nekdanji minister za obmejne kraje, organizator oboroženih enot zoper Indijo in eden izmed najvnetejših pristašev »Džehada«. Njegov vpliv ni majhen.

Osemnajstega avgusta, torej takrat, ko so že prihajale prve vesti o zadovoljvem poteku pogajanj med obema predsednikoma, je vodilni pakistanski list »Dawn« objavil uvodnik z naslovom »Enotnost ali smrt«. Na nedeljskih demonstracijah zoper Indijo, piše časnik, »je manjkalno geslo. Enotnost ali smrt«. Samo to geslo izraža težnje in misli Pakistana, kajti brez Kašmira se nam bo sovražnik približal do srca in nas prej ko slej zadušil. Mi že dolgo časa kličemo to geslo, vendar nam odgovarja samo ljudstvo. Tako imenovani ljudski voditelji molče.«

Mohameda Alija seveda niso omenili. Toda prav on je tisti »ljudski voditelj, ki ni odgovarjale na takšne zahteve. Pogajanja in sadovi le-tih pomenijo torej odločilni mir moči pakistan-

PRED PRAZNIKOM NAŠE PRIMORSKE

»NIKDAR VEČ ITALIJE!«

je napisano na slavolokih

GOSPODARSKE AKTUALNOSTI

Obtoženi brez krivde!

Tovarna šamota v Arandjelovcu zahteva večmilijonsko odškodnino od rudnika gline

Spor med tovarno šamota in rudnikom ognjevdzdrne gline v Arandjelovcu se je zaostрил do takšne mere, da iščejo v enem in drugem podjetju le še čim močnejše dokaze za arbitražno sodišče. Ko pa se samo malo spoznamo s temi dokazi, se nam takoj vsiljuje vprašanje: ali je bilo sploh potrebno, da pride spor med obema podjetjema (ki imata upravi v isti zgradbi) pred arbitražo.

RUDNIK TEGA NE PRIZNAVA

Tovarna šamota je največji potrošnik ognjevdzdrne gline in ima z rudnikom pogodbo za dnevno dobavo 172 ton gline. Do 3. maja letos so dobave potekale normalno. Od tedaj pa so se do 1. julija zmanjšale, kar je po trditvah uprave tovarne povzročilo izgubo 4 in pol milijona dinarjev. Zaradi pomanjkanja surovine so morale peči stati neizkoriščene. Tovarna zdaj zahteva od rudnika povračilo škode — po arbitraži.

Toda rudnik tega ne priznava. V upravi rudnika trdijo, da je uprava tovarne večkrat pisмено in ustmeno zahtevala ustavitve dobav, češ da so skladišča gline polna, tako da ne morejo predelati vseh količin. Tovarna se tudi ni pravočasno zanimala, da bi dobila v pogodbi določene količine gline. To vsekakor ne bi bilo težavno, saj je uprava rudnika v isti zgradbi, samo eno nadstropje nižje. Če bi tovarna to zahtevala, pravi v upravi rudnika, bi dobila naročeno gline pravočasno, saj je rudnik že prej posloval tako, da je ustavljal dobave drugim kupcem, sa-

mo da bi ustregel tovarni. Za to so na razpolago tudi dokumenti. Do zmanjšanja količin dobavljene gline je prišlo tudi zaradi neugodnega vremena, ko je bilo kopanje gline oteženo.

DRUGI SPOR

V istem razdobju je prišlo med obema podjetjema še do drugega spora. Tovarna trdi, da je bila dobavljena glina slabše kakovosti kakor prej. Rudnik je namreč dobavljal glino, ki se topi pri temperaturi 1690°. V peči za šamotno opeko pa se lahko zgodi, da pride pri dvigu temperature samo za nekaj stopinj do tega, da opeka razpade, ker se stopi glina.

Da bi se tovarna izognila poslabšanju kakovosti šamotne opeke, je bila prisiljena oplemenititi glino z belim boksitom ali z glinico, kar je podražilo proizvodnjo za 4000 din pri toni. S tem je imela tovarna škodo in zato zdaj zahteva povračilo od rudnika, kar znesne pravo tako nad 4 in pol milijona dinarjev.

Toda v upravi rudnika zavračajo to zahtevo tovarne. In zakaj? Rudnik v tem času ni imel svojih laboratorijskih naprav za ugotavljanje kakovosti gline in se je moral naslanjati na analize v laboratoriju tovarne. Tovarna pa je kasno reklamirala slabo kvaliteto, tako da je bilo težko ugotoviti, kakšni so razlogi, da je prišlo do poslabšanja kvalitete izdelkov.

Po vseh teh ugotovitvah se zdi, da je rudnik obtožen brez dejanske krivde in da bi se spor lahko rešil brez arbitraže.

D. Jovanović

ANKETA »BORBE« O GOSTINSTVU

»Cene so lahko nižje in realnejše«

Odgovor direktorju hotela »Toplice«

Voditelj gospodarsko-računskega sektorja hotela »Palace« v Zagrebu Stjepana Mekota nam je poslal članek, v katerem odgovarja direktorju hotela »Toplice« Maksimoviču v zvezi z njegovo diskusijo o anketi o dnevnih kalkulacijah v restavracijah. Mekota se ne strinja z Maksimovičem, češ da so cene gostinskih uslug realne, četudi so visoke, ter v svojem članku trdi, da bi bile lahko nižje.

»Na cene v gostinstvu vplivajo vsekakor višina akumulacije, stroški električne energije, plina itd. Gostinstvo plača v raznih primerih višje tarife, kakor široka publika. V Zagrebu n. pr. plača gostinstvo znatno višjo tarifo za električni tok in druge usluge.

Vendar moramo navzlic temu tudi sami v našem poslovanju rešiti vrsto problemov in slabosti.

Gostinstvo še danes stoji prekriznih rok in ugotavlja kratko in malo, kakor direktor Maksimovič, da v sedanjih pogojih ne more nuditi tudi takih cen, ki bi bolje ustrezale proračunom gostov.

S tem se jaz ne strinjam.

Maksimovič priznava, da je od tisoč abonentov, ki so se pred dve letoma letoma hranili v njegovih dveh restavracijah, ostalo vsega 150 abonentov in sam trdi, da je vzrok temu visoka cena jedilom. Vendar meni, kakor sploh velik del gostinstva, da se to stanje ne da popraviti.

Pa vendar ni tako!

Dejstvo je, da precejšen del gostinstva obratuje z izgubo zaradi čisto subjektivnih razlogov, ki bi jih v večini primerov lahko odstranila podjetja sama. Analiza kalkulacije, ki jo postavlja tovariš Maksimovič in je v svojem bistvu tipična za največji del gostinstva, kaže, da je zasnovana »na dejanskih stroških«, ki jih izkazuje podjetje, pa vendar ni — pravilna.

Kalkulacija kaže, da nabavlja podjetje meso po cenah, kakor jih plača gospodinja, ko kupuje na drobno. Vendar je dejstvo, da bi gostinstvo na te cene »na drobno« lahko dobilo rabat oziroma bi doseglo vsaj 10% nižje cene od tistih, ki jih zdaj plačuje, kajti velepotrošnik, ki vsak dan kupuje na stotine kilogramov mesa, vendar lahko doseže nižje cene, kakor gospodinja. Ekonomičnejši nakup bi pomenil za vsako gostinjsko podjetje precejšen prihranek in bi lahko omogočil kalkulacijo s cenami surovin, ki so vsaj za 10% nižje od tistih, na podlagi katerih določa danes svoje cene.

Nesporno je, da se lahko pri režijskih stroških podjetja dosežejo znatni prihranki. Pri boljšem izkoriščanju zmogljivosti obrata ti režijski stroški ne bi smeli presegati 8% od kosmatih dohodkov.

Nikakor ni treba, da bi plače osebja predstavljale — kakor je to danes zaradi prevelikega števila osebja v neizkoriščenih kapacitetah — 160 din od vsakeh prejetih 1000 din, kakor to kalkulira tovariš Maksimovič. Iz izkušnje mnogih restavracij, ki imajo boljši promet ter bolje razmešeno in izkoriščeno osebje, vemo, da se za plače računa 12%.

Družbeni prispevek (akumulacija in skladi) znaša 55% od plač, vendar ne smemo pozabiti, da ostane 10% tega prispevka podjetju za prosto razpolaganje. Zakaj ne bi podjetje začelo znižati cene in povečalo število gostov s tem, da kalkulira 45% »prispevka«, zlasti ki je v kalkuliralo tudi 8% za amortizacijo, kar je dovolj za obnovo in popravilo osnovnih sredstev.

Kakor je znano, se od 1. januarja letosnjega leta ne plača več prometni davek na jedila (razen na slaščičarske izdelke) in se zaradi tega tudi ne more kalkulirati.

Rezultat take pravilne kalkulacije bi bil, da se poceni kos mesa za zrezek za 50%.

Mislim, da bi bili gostinski obrati ob nižji ceni izkoriščeni za 90 in še več odstotkov bolje in da bi bila v tem primeru marža, računana na stroške materiala in predelave, za 50 do 60% nižja.

Vrtimo se v krogu

Tako se vrtimo v krogu. Z zmanjšanjem števila gostov se zmanjša izkoriščanje zmogljivosti. Povečuje se marža, ki povzroča podražitev jedil. Podražitev hrane pa vpliva v smeri zmanjšanja prometa itd.

Naj še omenim primer iz hotela »Palace« v Zagrebu. Ko smo postavili pravilni normativ za kavo smo dobili možnost znižati ceno kavi za 15% pri nespremenjeni kakovosti. Osebe se je v začetku upiralo, ker ni moglo več brezplačno piti kave, vendar je hitro spoznalo, da je to ukrep, ki prinaša koristi vsemu kolektivu.

V avgustu 13.669.000 din vplačil za mestno posojilo

Po podatkih Mestne hranilnice ljubljanske je bilo v avgustu vplačano 13.669.000 din mestnega posojila. Do pred nedavnim je bilo skupaj prodanih za 52.358.000 din obveznic. Med najboljimi plačniki so še zmerni sindikalne podružnice trgovinskih delavcev, medtem ko trgovska podjetja sama prepočasno vplačujejo dane obveznosti.

Opaziti je, da se za vpisovanje mestnega posojila vse premovalno zavzemajo Sveti proizvajalcev in ljudski odborniki, čeprav so le-ti najbolj poklicani, da podprejo terenske organizacije SZDL v tej humani akciji.

V.

Iz koprškega okraja se bo udeležilo proslav na Okroglico okrog 6200 ljudi, ki bodo odpotovali v soboto, 5. t. m., v treh transportih do železniške postaje na Podgorju. Prvi bodo odpotovali borci, in sicer skupno 2080 bivših borcev in aktivistov. Ti bodo odpotovali od 10. do 11. ure zjutraj s kamioni in avtobusi iz Koprja, Smedele, Skocjana, Bertokov, Pobegegov, Čežarjev, Val-

dolte, Ankarana, Manžana, Izole, Kort, Maliče, Portoroža, Svete Lucije, Svetega Jerneja, Strunjana, Pirana, Sečovelj, Nove vasi, Svetega Petra, Pomjana, Puč, Koštabone, Smarij, Gažona, Loparja, Boršta, Marezige, Babičev, Vanganela, Skofij, Dekanov, Svetega Antona in Socerba. Pridružili se jim bodo še ostali udeleženci iz občine Smarje in Marezige. Udeležence prvega transporta bosta odpeljala iz Podgorij na Okroglico dva vlaka ob 14. uri.

V drugem transportu, ki bo odpeljal iz koprškega okraja na Podgorje od 14.40 do 15. ure, bo okrog 2600 udeležencev iz šestih občin okraja. Te bosta odpeljala iz Podgorij dva vlaka ob 18. uri.

Tretji transport, ki bo potoval iz koprškega okraja od 21. do 21.30 ure, bo vozil še ostale udeležence in pa 426 pevecv. Udeleženci zadnjega transporta bodo odpotovali z vlakom iz Podgorja v soboto o polnoči in 30 minut. Verjetno bosta tudi za zadnji transport potrebna dva vlaka, tako da bo udeležence iz koprškega okraja prepeljalo na Okroglico skupno šest vlakov. Poseben avtobus je rezerviran za invalide in za starejše, zaslužne borce.

Vsak transport bo spremljala posebna skupina bolničark Rdečega križa ter zdravniki.

Istočasno, ko štab za udeležbo koprškega okraja na Okroglici vrši zadnje priprave za čim boljši potek prevoza, pa ves okraj dobiva praznično lice. Mesta in vasi so odeti v zastave, čez ulice in ceste visijo transparenti, ki izražajo razpoloženje ljudstva v teh dneh. »Nikdar več Italije«, »Naj žive partizanske brigade, ki so osvobodile Primorsko in Istru« in podobno piše na številnih transparentih, ki so jih prebivalci potegnili skoraj čez vsako ulico v Koprju in drugod. Vasi tekmujejo med seboj, katera bo imela lepše slavoloke. Skoraj v vsaki najmanjši vasi slovenske Istre stojita že po dva slavoloka. Na glavni cesti od rudarskega kraja Sečovelje pa do Skofij bodo kmalu končali gradnjo 30 velikih slavolokov, ki so najlepši, kar jih je

rodnikom 26 padlih borcev v Izoli, v petek pa pri Sv. Antonu. Koprski okraj pa je obiskala večera tudi igralska skupina IX. korpusa, ki je doživela sinoči nadvse pristen sprejem v Marezigah. Tudi po nekaj kilometrov daleč so prišli ljudje, da bi pozdravili pripadnike herojske igralске skupine, ki je med narodnosvobodilno borbo v najtežjih pogojih prinašala borcem razvedrila in jim vlivala vero v končno zmago. Danes popoldne je igralska skupina obiskala ankaransko zdravilišče. Bolnike, med katerimi je več bivših borcev, je igralska skupina razveselila s krajšim mitingom.

Celovečni miting pa bo priredila igralska skupina devetega korpusa nočjo ob 20. uri na Titovem trgu v Koprju. Za to partizansko prireditev vlada med slovenskimi in italijanskimi prebivalci Koprja največje zanimanje.

Iz časov naše borbe: Kosovelovci prisegajo

kdaj stalo v Istru. Kulturne prireditve in manifestacije na čast 10. obletnice ustanovitve Primorskih brigad so v koprškem okraju bile v glavnem zaključene v nedeljo. Sedaj so po občinah zborovanja bivših borcev, na katerih delijo spomenice sorodnikom padlih borcev in aktivistov. Jutri bodo razdelili spomenice so-

rodnikom 26 padlih borcev v Izoli, v petek pa pri Sv. Antonu. Koprski okraj pa je obiskala večera tudi igralska skupina IX. korpusa, ki je doživela sinoči nadvse pristen sprejem v Marezigah. Tudi po nekaj kilometrov daleč so prišli ljudje, da bi pozdravili pripadnike herojske igralске skupine, ki je med narodnosvobodilno borbo v najtežjih pogojih prinašala borcem razvedrila in jim vlivala vero v končno zmago. Danes popoldne je igralska skupina obiskala ankaransko zdravilišče. Bolnike, med katerimi je več bivših borcev, je igralska skupina razveselila s krajšim mitingom.

Pozdrav iz tujine

Danes ob 11. uri dopoldne je obiškal ljudski odbor Vipava prejel naslednje brzojavke:

»Gospod župan, Vipava, Slovensko Primorje, Jugoslavija.

Prosim, predajte pozdrave predsedniku FLKJ od Slovencev in Hrvatov, Zlivo Primorska! Vipavec.

Telegram je bil odposlan iz Mogatšica (Vzhodna Afrika) dne 3. septembra ob 17. uri in je prispel v Vipavo danes ob 19.55 uri.

OLO Vipava je sklenil, da bo brzojavko poslal predsedniku republike tovarišu Titu.

Gornja brzojavka je ponoven dokaz, da Primorci, ki jih je pritisk fašizma pogнал s svoje zemlje v Vzhodno Afriko, tudi tam niso pozabili svoje domovine, da so tudi oni ponosni na uspehe svoje domovine ter da so tudi oni v duhu z nami na Okroglici, ko proslavljamo spet praznik Slovenskega Primorja — desetletje obletnice priključitve Primorske k Titovi Jugoslaviji.

J. O.

Roke proč od naše zemlje!

V četrtek zvečer je bilo v kinodvorani v Postojni zaradi provokacij italijanskih kredentistov na jugoslovansko-italijanski mejni velik protestno zborovanje. V dvorani se je zbralo okrog 800 ljudi, katerim je govoril Branko Babič, ki je orisal zgodovino borbe primorskega ljudstva za pripadnost k Jugoslaviji. Razen ključicev k Jugoslaviji, razen drugega je dejal tudi tole:

»Proč roke od naše zemlje, ki je prepojena s krvjo tisočev najboljših sinov naše domovine.« Govornika so vsi navzoči navdušeno pozdravljali. Ob zaključku zborovanja so poslali zborovalci protestno pismo Državnemu sekretariatu za zunanje zadeve, v katerem zahtevajo, da prenehajo Italijani na meji s provokacijami.

V občinah postojnskega okraja je že vse pripravljeno za od-

hod na Okroglico. Nekateri pojdejo že v soboto, drugi pa v nedeljo zjutraj. Iz postojnskega okraja pojde na Okroglico 12.000 ljudi, in to največ iz občin Postojna, Ilirska Bistrica, Pivka in Dolane. Zelo lepo se pripravljajo za odhod v Knežaku, Pivki in na Rakeku, kjer pojdejo v skupinah člani sindikatov in člani Zveze borcev. Glede odhodov avtobusov, kamionov in vlakov je že vse urejeno.

Iz postojnskega okraja bo na Okroglico sodelovalo 270 pevecv in 110 godbenikov.

Množične organizacije so se zlasti izkazale pri okrasitvi posameznih krajev. Najlepše na Primorskem je okrašena Postojna. Od Planine do Razdrtega je postavljenih sedem slavolokov. V Postojni so kar štirje. Zlasti je lepo ponoči, ko so le-ti razsvetljeni. Tujci, ki vsak dan potujejo skozi te vasi, sprašujejo, na kakšno slavnost se pripravlja primorsko ljudstvo.

L.

Sežanski okraj ves v cvetju

Vse vasi sežanskega okraja so že teden dni praznično razpoložene. Vse vasi so okrašene z različnimi plakati in manifesti, kamor se človek obrne, povsod navdušenje in veselo razpoloženje. Staro in mlado govori o velikem prazniku in veliki proslavi na Okroglici.

Zbor Kosovelove brigade v Stanjelu prejšnjo nedeljo in zbor Bazoviške brigade v nedeljo v Gornji Branici pa sta ljudi na Krasu tako navdušila za Okroglico, da je pri mnogih družinah problem, kdo naj v nedeljo ostane doma.

V okraju je postavljenih čez 50 krasnih slavolokov. V občini Dušana so jih postavili kar 12, v Dužljah 6, v Stanjelu 3 itd. Mesto Sežana je že vse teden kar zavito z venci in zelenjem, vsaka hiša tekmuje, kdo bo lepše okrasil svoj dom. Po mestu je razobešenih na stotine zastav. Elektro-podjetje Sežana je na griču postavilo velikansko peterokrako zvezdo na grič pod Planin, od kjer bo svetila daleč čez državno mejo na ozemlje cone A do Opčin. Vse izlože trgovin so okusno okrašene. Mesto je ozvočeno. Po vaseh so kar naprej množični sestanki. Novice o italijanskih provokacijah na naših mejah sprejemajo naši ljudje s posmehljivim zaničevanjem.

Iz sežanskega okraja bo v dneh 5. in 6. vozilo 12 posebnih vlakov, in sicer 8 vlakov v soboto popoldne in zvečer, 4 pa zgodaj zjutraj v nedeljo. Do sedaj je prijavljenih že čez 10 tisoč udeležencev, prijave pa se še nadaljujejo. V Sežani z velikim zanimanjem pričakujejo nastop 100 član-skega pevskega zbora »Srečka Kosovelca« prekomorskih enot NOV, ki bo nastopil v soboto zvečer na velikem Mahorčičevem dvorišču na prostem. V soboto se bodo zbrali borci Kosovelove brigade po bataljonih v vaseh Pliskovica, Kobljeglava in Gabrovica. Borci Bazoviške brigade pa v vaseh Stjajk, Kobljilj in Ponikve. Po-

polodne bodo marširali na železniške postaje v Dutovlje in Stanjelu, od koder se bodo korporativno z vlakom odpeljali z godbo na čelu na Okroglico.

J. V.

Nad 400 tabornikov pojde na Okroglico

Dosedaj je prijavilo svojo udeležbo že okrog 400 članov Združenja tabornikov Slovenije, prispele pa bo tudi 30—40 izvidnikov iz Beograda, 28 iz Sarajeva, 20 iz Opatije, 15 iz Makedonije i. dr. Vendar niso še vse enote sporočile dokončno število udeležencev, posebno je nerazumljiva pastvnost enot iz Maribora in Trziča, za katere še dosedaj ni znano ali se bodo udeležile zleta in proslave na Okroglici.

Prve skupine tabornikov že odhajajo na Okroglico. Tako v prvi vrsti pripravljani vodi, ki bodo pripravili vse potrebno za ureditev zletnega tabora, ki bo v bližini slavnostnega prostora, mladi taborniki iz Sevnice pa so že dva dni na poti s kolesi, s katerimi bodo prispeli na Okroglico.

Zlet se bo pričel že v soboto dopoldne, ko bodo prispeli na Okroglico že vse enote. Zvečer ob 20 bo slavnostni taborni ogenj s peštrim programom in razvitjem zastave Združenja tabornikov Slovenije, kateri bo botroval tov. dr. Jože Potrč.

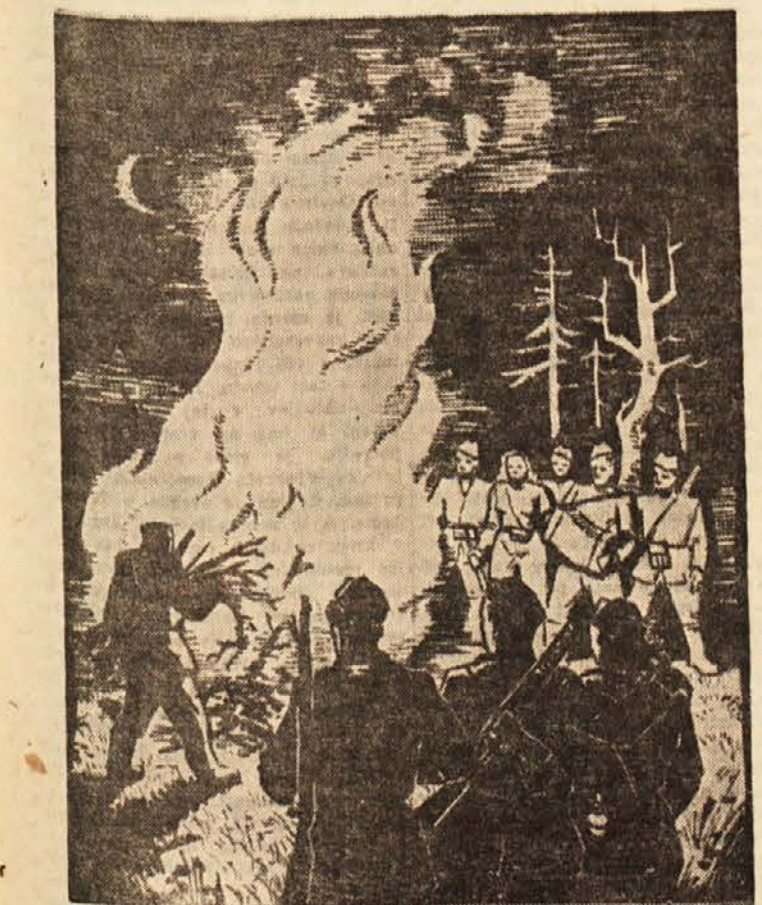
Izšla je knjiga: »Primorske brigade«

Cepprav je bilo o borbi primorskega ljudstva proti fašistični Italiji in kasneje o udeležbi primorskega ljudstva v narodnosvobodilni borbi precej napisanega, dostoj se ni bilo mnogo napisanega o brigadah na Primorskem ozemlju, ki so spadale pod tedanji IX. korpus. Zato se je Pripravljalni odbor za proslavo desetletice ustanovitve Primorskih brigad odločil, da izda ob tej priložnosti knjigo, ki naj bi vsaj v glavnem prikazala borbe in delovanje brigad na Primorskem.

Cepprav je bil čim za izdelavo te knjige dokaj kratak (saj je bilo potrebno marsikatero stvar poskati po nekdanjih dokumentih iz NOB), je v tem tednu izšla knjiga z naslovom »Primorske brigade«. V tej knjigi, ki obsega 96 strani revlalnega formata in ima 90 ilustracij zbirna dokumentarnih fotografij posameznih par-

tizanskih enot na Primorskem, so objavljene glavne borbe in delovanje naslednjih primorskih brigad: XVII. SNOUB Simona Gregorčiča, III. SNOUB I. Gradnika, VII. SNOUB Fr. Prešerna, XVIII. SNOUB Bazoviška, XIX. SNOUB Srečka Kosovelca, XVI. SNOUB Janka Premrla-Vojka, Artilerijske enote in artilerijska brigada IX. korpusa, II. brigada VDV, Tržaška brigada. Prekomorske brigade in članek »Osvoboditev Slovenske Benečije«, v katerem so opisane zadnje borbe enot na tunkalnem ozemlju, ki so spadale pod Operativni štab za zahodno Primorje (OZP). Na koncu pa je priložen še krajši sestavek o igralski skupini IX. korpusa.

Knjigo »Primorske brigade« bodo na proslavi v Okroglici prejeli tisti borci, ki so se borili v primorskih partizanskih brigadah.

Ivo Subic: Ob partizanskem ognju

Pred novo likovno sezono v Zagrebu

Dokončno smo opustili prakso, da bi vsa naša likovna dejavnost predstavljali izključno le z velikimi in šablonskimi revijalnimi in kolektivnimi razstavami. Le kot izjema je bila v prvih letih po osvoboditvi kaka skupinska razstava, a samostojne razstave so bile redke. V zadnjih sezonah pa se razvija živahna, bogata in pestra likovna dejavnost, ki se razširja v številne smeri in koncepcije.

V naslednji likovni sezoni bomo lahko v Zagrebu videli mnogo tujih in domačih likovnih razstav. Največ bo samostojnih razstav. Med njimi srečamo predvsem imena naših najznamenitějšíh likovnih umetnikov. Razstave tujih razstavljalcev bodo še nadalje pretežno le revialne. Izmed tujih razstavljalcev bo le en avtor samostojno razstavljal (Tošusaja Sarakua). Za samostojno razstavo so se deloma dogovarjali tudi z znanim sodobnim angleškim kiparjem Henryjem Moorom.

Omeniti moramo neko pomanjkljivost našega likovnega življenja. V Zagrebu so še vedno razstave le zagrebških mojstrov.

Tone Kralj: Sejalce

Premalo imamo likovnih stikov z beograjskimi, ljubljanskimi in ostalimi likovnimi središči. Ta osamitev korenini predvsem v finančni plati gostovanj. Prireditev samostojne ali skupinske razstave terja znatna finančna sredstva, zagrebško likovno tržišče pa je znano kot dokaj slabo. Zaradi velikega zanimanja zagrebškega občinstva za nekaj naših najboljših mojstrov iz ostalih republik središče pa ta komercialni moment ne bi smel imeti odločilnega pomena in postati nepremostljiva ovira. Rešitev tega problema bi morali morda iskati v ULUH, ali pa bi ga poizkušali urediti z gmotno pomočjo zagrebških industrijskih podjetij. Gotovo bi razstave mojstrov, kot so na primer Konjović, G. Stupica, Čelebonović, Lubarda, Maskareli ali skupina mladih beograjskih grafikov, vzbudile veliko zanimanje. To je vprašanje, ki ga je treba hitro urediti, ker se v takih

razmerah, kot so zdaj, zagrebško občinstvo seznanja z vrsto tujih mojstrov, uspehi nekaterih najboljših domačih mojstrov pa mu ostanejo neznan.

Od domačih kolektivnih razstav bomo videli razstavo »100 listov jugoslovanske sodobne grafike« iz zbirke Komisije za kulturne stike s tujino. Samostojne razstave bodo imeli letos slikarji Handja, Svecnjak, Z. Hegedušič, Pajalić, Jelić, Sohaj, Simaga, Stranić, Zevšavar in Veža. Za naslednje leto se pripravljajo: Gliha, Djamonja, Kinert, Smokvina, Vrtačnik in Postružnik. Ze površni pogled v ateljeje teh umetnikov upravičuje upanje, da se nam približuje presenečen polna sezona, ki bo morala nujno najti odmev tudi v polemiki. Obeta se osvežen in prečiščen Postružnik, Djamonja, drzen v pocenostavljenju risbe, in eksperimentator Svecnjak. Predstavitelj se nam bo došel neznan, a odlični akvarelist Smokvina in Gliha, čigar dolgoletno likovno molčanje vzbuja zanimanje.

Minula sezona je bila s svojimi 38 razstavami zlasti močna v razstavljalni dejavnosti po naših podjetjih in kulturnih domovih. Upajmo, da bo ta program neposrednega sodelovanja delovnega ljudstva v likovnem življenju v naslednji sezoni znatno razširjen in obogaten.

Med tujimi razstavami sodi na najvidnejše mesto razstava fran-

coske tapisserije od srednjega veka do danes. Razstava bo zajela časovno razdobje od srednjega veka z znanimi gobelinami o apokalipsi in znano »Damo z enorogom« do sodobnih mojstrov tapisserije Lurcata, Gromaira in Matisa, ki so bogato tradicijo preželi s sodobnim likovnim jezikom.

Ta reprezentativna razstava je zdaj šele v načrtu. Pred nedavnim so jo otvorili v Palazzo Venezia v Rimu. Razvoj francoske tapisserije predstavlja na tej razstavi 70 prvorazrednih del. Nič manj zanimiva bo razstava Tošusaja Sarakua, »najskrivnostnejše osebnosti japonskega slikarstva«. Cenijo jo kot njegov vrhunski uspeh v grafiki. Ta slikar, čigar ustvarjalno obdobje obsega vsega deset mesecev med 1794. in 1795. letom, je zapustil le 140 barvnih lesorezov, ki pa so ga uvrstili v vse svetovne umetnostne zgodovine.

V letošnji sezoni bo v Zagrebu razstava sodobne švicarske grafike. Zajela bo razdobje od najstarejšega Amieta do skupine najmlajših grafikov, pristave pariske šole, od postimpresionizma do nadrealizma in od najplimnejšega nemškega impresionizma.

Zal ne bo mnogo že prej določenih razstav. Zato pa bodo do sledaj nenajavljene presenetile likovno občinstvo. Okvirni načrt priča o zelo bogati in pestri likovni sezoni. J. D.

B. Jakac: Partizanski stražar

„GOSPODIČNA JULIJA“ na filmskem platnu

Švedski film je v dobi nemega filma pod vodstvom režiserjev Victorja Sjöströma, Mauritzja Stillerja in Ivana Hedqvista ustvaril umetnine, ki so s svojo izvirnostjo in realizmom zasenčile celo znana dela tedanjih velikih svetovnih produkcij. Zakaj? Največ zato, ker je Švedska jemala snov za svoje filme iz vsakdanjega življenja. Večina njenih filmov je bila snemana zunaj, kajti Švedski skoraj beže iz ateljejev k mrzli in mrki, a po svoje čarobni skandinavski naravi. To je bila zlata doba švedskega filma. In rezultati niso izostali. Medtem, ko ima nemški filmski ekspresionizem še dolga leta le značaj študija in je vplival samo na francoske filmske avangardiste, je švedski film te dobe vplival na večino poznejših filmskih ustvarjalcev. Veličino švedskega filma sta tedaj priznavala celo Eisenstein in Pudovkin, saj je odigral veliko vlogo v oblikovanju umetniških osebnosti mladih ruskih filmskih delavcev. Le da so Rusi šli še dalje, na kar je zelo vplivala revolucija, ki je Švedski nikdar doživeli.

Leto 1923 pa pomeni konec uspehov švedskega filma, ki potem do konca druge svetovne vojne doživlja kulturni molk. Šele tedaj ga poskušajo zopet oživiti in pojavijo se imena, med katerimi sta najbolj znani: Alf Sjöberg in Ingmar Bergman.

Alf Sjöberg dela pri filmu že dolgo. To je poleg I. Bergmana najzanimivejša osebnost sodobne švedske kinematografije. Odlično pozna zakonitosti filmskega izražanja, a predvsem nordijskega človeka in lepote daljnega Severa, ki ga pričara na platno v vsej njegovi lepoti in pri tem namesto čopčica uporablja filmsko kamero. Kot v filmu »Mrzlica« (Hets, 1942) je to dokazal tudi v »Gospodični Juliji« (Fröken Julie, 1950), izdelanem po istoimenski drami švedskega pisatelja Augusta Strindberga.

August Strindberg, eden najznačilnejših pisateljev na prehodu iz 19. v 20. stoletje, je dolgo taval od smeri do smeri, predno se je prosiliv v naturalizmu. »Gospodična Julija« je nastala v letu 1888, tedaj, ko se je Strindberg drugič in to pot za dalj časa oprijel naturalizma. In prav klasičen primer Strindbergovega psihološkega naturalizma je »Gospodična Julija«, v kateri je obdelal problem socialnega dviga in padanja, problem višjega in nižjega, bolj čega in slabšega, moškega in ženske. V svojem eseju o »Gospodični Juliji« piše: »... Usodo gospodične Julije sem motiviral s celo vrsto vzrokov: s temeljnimi instinkti njene matere, z napačno

Slavnostna izdaja „Partizanskega dnevnika“

Ob proslavi ustanovitve Primorskih brigad na Okroglici in priključitve Primorske k FLR Jugoslaviji je namesto »Primorskih novic« izšla slavnostna številka »Partizanskega dnevnika«. Številka ima 48 strani malega formata in prinaša opise borb primorskih brigad za svobodo Primorske, opisuje boje za Trst, opisuje svetle zmage nad fašističnimi krvniki in temna izdajstva domačih izdajalcev. V teh opisih beremo o veliki požrtvovalnosti naših ljudi v boju za svobodo in o brezmejni veri v končno zmago.

Poleg opisov pa prinaša številka čez 60 slik iz teh bojev, kjer vidimo, kako partizanski borci juršajo na sovražnika ali pa se veseli vračajo iz borb, ko so sovražnika potolkli ali likvidirali njegovo postojanko.

To slavnostno številko, ki je izšla v pomnoženi izdaji, dobite pri vseh prodajalcih časopisov in tudi v Celju, Mariboru, Kranju in Novem mestu. Vsi naročniki »Primorskih novic« bodo tokrat dobili namesto »Novic« »Partizanski dnevnik«.

Izmenjava filmov z Indijo

Indijski film »Dva akra zemlje«, ki ga niso utegnili predvajati na filmskem festivalu v Benetkah, je indijska delegacija predvajala naknadno novinarjem in filmskim uvoznikom. Po tej predstavi se je jugoslovanski delegat Djordje Babić razgovarjal o možnostih izmenjave filmov med Indijo in Jugoslavijo. Pričakujejo, da se bodo medsebojni filmski stiki začeli z nakupom filma »Dva akra zemlje«, oziroma z izmenjavo le-tega za naš film.

Emil Lucka: „Spanska inkvizicija“

Te dni izide v mariborski založbi »Obzorja« prevod znane knjige o španski inkviziciji, ki jo je leta 1926 objavil avstrijski pisatelj, filozof in znanstvenik Emil Lucka (naslov v originalu: »Torquemada und die spanische Inquisition«). V knjigi je prikazana najbolj mračna doba v zgodovini katoliške Cerkve, ko se je le-ta poslužila surove, najbolj krute metode seziganja živih ljudi, da bi — tako je trdila — zatrla krivoverstvo. Špansko inkvizicijo je mogoče razumeti le, če poznamo špansko politično in nacionalno predzgodovino. Emil Lucka, pisec knjige, je to v svojem delu tudi orisal, čeprav nekoliko po vrhu. Da bi izpopolnilo to vrzel, je uredništvo dodalo knjigi še predgovor P. Bihalyja, ki kratko, a nazorno osvetli tudi to dobo, tako da dobi bralec potrebno kontinuiteto s celotnim delom.

Inkvizicija je imela za glavno nalogo odstraniti vse krivoverce ter ohraniti enotnost in čistost katoliške Cerkve pri vseh prebivalcih iberskega polotoka. »Krivoverce« pa v Španiji ni bilo malo, kajti Španija je imela med svojimi prebivalci še veliko število Mavrov ter Židov. Ker so bili ti zelo bogati, se je seveda šlo tudi politični oblasti — predvsem kralju Ferdinandu in naslednikom — da se te ljudi znebi ter da sama zaseže ogromno bogastvo. K temu je pripomogla Sveta inkvizicija, imela je pri tem fizičnem uničenju svoj levji delež. Imela pa je tudi načelnika, ki bi bil vreden primerjave z največjimi krovniki človeštva. To je bil dominikanec Thomas de Torquemada. O njem piše Emil Lucka med drugim tudi naslednje: »V človeški zgodovini se vedno znova porajajo take osebe: ljudje nepojmljivo močne volje, nerazumljive morda zato, ker je uperjena na en sam predmet — na njihovo fikšno idejo... To so ljudje, ki s silo skopijo svoje misljenje in čustvanje tako, da vse svoje življenje razmišljajo o samo eni edini misli, da hočejo samo eno edino dejanje.«

Knjiga Emila Lucke je pisana objektivno ter sloni na preverjenih znanstvenih

podatkih, v kolikor jih je bilo mogoče v teku časa zbrati. (Sveta inkvizicija je namreč večino svojega arhiva uničila.) Vendar pa pisatelj kljub temu ni mogel skriti svojega osebnega stališča, namreč svojih simpatij do preganjanec ter obsojence preganjalcev. Toda kdo bi mogel raynati drugače? Komaj kak zakrknjen verski fanatik ali človek z brutalno naravo, ki nima s človeškim humanizmom in etiko ničesar skupnega. Založba »Obzorja« je knjigo izdala v svoji »Poljudno-znanstveni knjižnici« kot tretji zvezek. Tiskanih je bilo 2000 primerkov. Prevedel jo je lepo J. K., oprema pa je delo arhitekta Jaroslava Černigoja. F. S.

VRAG VZEMI SLAVO

Osnovni motiv tega filma predstavlja zaplet med mladim profesorjem orientalskih jezikov in lepo tajnico nekega diplomata. Od tu se potem dejanje prenaša na druge kraje in osebe, glavno besedo v zgodbi pa ima »dobri hudčič«, ki spremlja nesrečnega profesorja, ki bi si rad pridobil ljubezen lepe Ellen, po vrsti v opernega pevca, bokarskega prvaka in Elleninega šefa. Ko pa se zjutraj zbudijo, vidi, da so vse bile le sanje, iz katerih pa je spoznal, da ga Ellen ljubi. In končno popoln »happy-end«.

Razvelično dejanje sicer kaže, da je režiser hotel s filmom veliko povedati, kar pa mu ni uspelo. Tudi satira na delo OZN je podana zelo površno, duhovito pa so izbrani liki predstavnikov nekaterih držav, posebno Italije in ZSSR, čeprav ta del nima nobene zveze s prejšnjim dejanjem filma. Tudi profesionalizem in menažerske nakane v športu so že davno poznane stvari. Najbolji je glasbeni del filma, medtem ko v ostalem sploh ne vemo, kaj so hoteli izdelovalci z njim povedati, pa čeprav je posnet v dveh verzijah, angleški in italijanski, in čeprav so se v njem zbrali igralci treh kontinentov. m-g

vzgojo po očetu, z njeno lastno naravo, z zaročeničev sugestijo na slabotne, degenerirane možgane, z daljnimi in bližnjimi, s prazničnim razpoloženjem na kresni večer, z očetovo odsotnostjo, z Julijino mesečno boleznijo, s stikom z živalmi, z razburljivim učinkom plesa, z nočnim mrakom, z močnim učinkom cvetlic in napoved s slučajem, ki njo in moškega spravi skupaj v skruti sobi in še z razburljivo vsiljivostjo tega moškega...

Mnogovrstnost teh motivov je pretresljivo prenesel na platno režiser Alf Sjöberg, le s to razliko, da je v filmu prenesel podarek na otroška leta Jena in Julije in se zaradi tega neprenehoma vračal iz sedanjosti v preteklost. Prizorišče zgodbe je dvorec švedskega velikaša v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, v mamljivo kresni noči, ko vse ljudstvo s plesom proslavlja začetek poletja. In ta noč tako vpliva na Julijo, grofovsko hčer, da prične svojo divjo in nerazumljivo ljubezen vsiljevati Jeanu, lakajju svojega očeta. On jo popolnoma izrabi in potem ohupano in preplašeno nagovori, naj ukrade očetu denar in z njim pobegne, kar ona tudi stori. A tik predno pobegneta, se vrne grof, njen oče, in ko ona vidi, da ne more več ne pobegniti, ne se osramočena in onečaščena vrniti

N. Pirnat: Avtoportret iz internacije

k očetu, si v sprejemnici očetove hiše z britovijo, ki ji jo je potisnil v roko Jean, prereže vrat.

Medtem ko je Strindberg v originalu uporabljal dolge monologe, med katerimi se igralci premikajo le v ozkem in omejenem prostoru prizorišča, je Alf Sjöberg v svojem filmu dobesedno žongliral s časom in prostorom. Kamera (ki jo vodi vnuk A. Strindberga, Goran Strindberg) nam pod njegovim vodstvom v istem trenutku pokaže dejanje, ki se je dogajalo nekdanj, in sedanje dejanje v istem prostoru. Duhovito so uporabljene vse lastnosti in posebnosti filmske kamere, s katero se da povedati toliko več, kot v gledališču z golo scenografijo, besedo in kretnjo. Med Julijinim monologom vidimo za njeno glavo to, o čemer ona govori: njo kot otroka v materinem naročju. Pozneje nam kamera v refleksih velikega zrcala pokaže zopet njo, kot deklico, oblečeno v dečka, ki se z žalostnim obrazom ogleduje v zrcalu. Refleksi tega zrcala nam odkrivajo vso smrtno agonijo in tragičen propad starega plemiškega rodu. Mrki portreti, ki zro iz počrnelih četverkotnih okvirjev, nenadoma, kot da so se še enkrat za hlp zbudili, življe ob plapolanju požara, ki ga je zanetla grofica v divjem nagonu neukročenegega temperamenta na svoj poročni večer. In na koncu njena slika, ki neglino in brezutno za stene na mrtvo telo hčere — samomorilke.

Taka razdelitev filma, kot jo je v svojem filmu uporabil Alf Sjöberg, je nenavaden način režije. Sjöberg je vedno najboljši tam, kjer je igra najbolj občutljiva. S čarovniško močjo je pričaral atmosfero severne kresne noči, ki s svojo toploto, glasbo in pohanom, sladostnim pretepom pijanih ljubimcev prodira globoko v skrivnost temnih sil erotike. Vendar včasih, uporabljajoč nekatere odrske poze, v malenkostnih zaide v melodramo. Njegove scene zapeljevanja v »Gospodični Juliji« so pravi tour de force nasilnosti in izrazitega simbolizma, ki nas odvrača, a obenem vabi, svari in uč. Prav tako nas ta film tudi potare, film, v katerem se pod trdim skandinavskim soncem menjava fotografija pohote z baržunastim mrakom srebrne noči skandinavskega poletja.

Iznajdijši in popolnoma siguren je v moralnih problemih, ki jih obravnava v svojih filmih je odlični arhitekt virtuosnih scen in v nekaterih filmih tako življenjski in močan, da jih upravičeno imenujemo »koncerte kamere«.

Maher-Golobčič

„V IMENU PADLIH...“

Pred premiero izvirne drame Vasje Ocvirka 12. t. m. v ljubljanskem Mestnem gledališču

Nekako hkrati z dnem, ko bo vse slovensko ljudstvo praznovalo 10 letnico vstaje Primorskih Slovencev, nam obeta tudi ljubljansko Mestno gledališče dogodek s tem, da bo odprto vrata svojega kulturne ga doma z uprizoritvijo nove izvirne slovenske drame, katere osebnostna posebnost nazaj v listo velike in težke čase, ko so padale žrtve za boljše bodočnost ljudstva, a je hkrati z njim padla tudi kakšna gnusna krivda na vest tega in onega.

V imenu tisočev žrtev je bila zapisana beseda, ki jo bomo slišali z odra v drami »KO BI PADLI OZIVELI...« Z njo se bosta predstavila pravzaprav kar dva debutanta: poleg pisca Vasje Ocvirka še prvak SNG Stane Sever kot režiser.

Prijatelja v zasebnem življenju sta se tu sešla pri resnem delu ustvarjalcev osebnosti, ki so zrasle z domačih tal v času, ko smo z žlahtno krvjo svojih najboljših sinov pisali nepozabne strani naše zgodovine. »Kaj bi dejali, ko bi oživeli tisti, ki so padli?« se nujno vpraša danes v svojem odzračnem prvencu Vasja Ocvirk, eden tistih borec, ki so ostali, da bi pričali.

Njegovo ime vam je znano predvsem po delih, ki vam jih predstavlja domača radijska postaja. Človek bi sodil, da mu je bil v zibko položen dar pisateljstva, ko ob zdaj 33-letnem kulturnem uredniku Radia Slovenije nasteva njegova

Vasja Ocvirk

dela za radijski program, s katerimi si je utrdil svoje ime: od radijskih reportaž pred vsem iz partizanskega življenja, ko je obujal svoje veselo in žalostne spomine, pa preko zavzetega dramaturga predvsem Cančarjevih, Tavčarjevih in Bevkovih del do samostojnih izpovedi o problemih, ki mu izza najbolj razgibanega obdobja njegovega življenja — par-

tizanašine — silijo pod pero v radijskih delih »Ob šestih po zmagi«, »Živi in mrtvi«, »Ko bi padli oživeli« (prevedeno tudi v srbohrvaščino za oddajo Radia Zagreb), »Petrolejka se ziblje«, »Avioni, avioni!« in najnovejših — že izven partizanske tematike — »Pomoč Bergmandelca« in »Prikovani Peter Klepec«.

Beseda o zibki morda drži, morda pa tudi ne. Kajti vsaj pot od nje do imena je bila tako dolga, da je sam, kljub mladosti, večkrat pomislil, ali ni morda že prestar, da bi šele začel... To in ono mu je stalo na poti do njegove najgloblje zavzetosti: ko bi bil rad izpovedal, kar je sam mislil in občutil.

Od skorje lačnega marijaniškega dečka, kateremu je prefektovo ravnilo kaj slabo ravnilo šolske pohode v antično kulturo, je rastele v fanta iz predmestja, ki je nekaj zato, da bi čimprej zaslužil svoj kruh, dobršno pa iz nerazumevanja za njegovo najbolj vročo željo po udejstvovanju nezaiteriseriran posedel po klopek gradbenega oddelka obrtne šole. Zares izgubljen leta! Kajti če ga doma pobaraš po zakonitostih in pravih gradnjah, bo prostodušno, smeje in celo očajljivo priznal: »To sem pa vse pozabil! Samo nekoč, kratko pred vojno, se je prav rahlo dotaknil tistega, kar ga je mikalo; tedaj, ko je za kulisaš diletantskega odra kot statist bolj spremljal kakor znal dogajanje na odru. Vse to je bil še vedno le periferni svet, v katerem je težko dihala mlada duša ob od-povedih, ko mu je življenje obračalo hrbet.

Šele upor vsega naroda je tudi njega potisnil v središče velikih do-

godkov. Dva in dvajsetletni je ušel čez blok na Viču v partizane na jesen 1942. leta. Iz tesnih razmer skok v doživljaj bogato borbo! Rad pripoveduje za kozarčkom vina v prijateljski družini zgodbo, kako je kaj kmalu v nekem meteu izgubil svoja očala in kako posledično vseh in prav razločil, ali grabi za hlače bezogardista ali partizana. Pa o »Frontnem teatru« — kateremu bo še treba napisati zgodovino njegove vloge v borbi naroda, ko je navduševal borce in prebivalstvo z desk, na hitro zloženih na soščneke po sčednjih ali hla-zolcih, pa je med programirano besedo ali pesem poživila kdaj pa kdaj tudi neprogramirana svinčenka... (Kakor vidimo, ga spet vleče k teatru...) Ne dolgo pred koncem ga zasula granata. Z zasnežene poljane na osvobojenem ozemlju ga je zavezniško letalo prepeljalo v sončno Italijo, kjer je za bojno črto že plalo strastno južnjaško življenje ob hladnem vojaškem zaledju. Spet nepričakovan skok življenja želnega fanta v življenje z vsemj vabljivostmi ob istočasni odgovornosti in dolžnosti do domovine. Tu se je prvič srečal tudi z zatirano, na vojnem področju pa na pogled skoraj enakopravno raso Crncev, katerim je kasneje posvečal morda najtoplejšje vrstice izpod svojega peresa v radijskih literarnih oddajah.

Taka so bila leta zorenja. V prvem letu svobode še mnogo potuje, a ko se končno vrača domov v Ljubljano, še ni prav ne vo, česa bi se lotil. Povsod je dela dovolj in rok premalo. Le bolj slučajno ga potegnejo med sodelavce radia. Tedaj menda še ne slutiti, da je to lahko šepa

pot k sprostitvi najglobljih nagnenj. Tu potrebujejo ljudi, ki bi povedali, kaj so doživeli. Začel je pisati. Sprva še okorno, čeprav z zanosom. Nov čas je imel nove potrebe. Zazijalo so vrzeli v izobrazbi, kajti zakonitosti, pobrane na gradbeni šoli, so bile slabo orodje zanjet Vrzel je bilo treba izpolniti, pa sta tako postali njegova nova strast: študij in knjige. Spet so sledila naporna leta, a zdaj v zadovoljstvo. Globoko nekje pa se je ob vsakdanjem delu oblikovala lastna beseda, ki je morala biti izgovorjena. In posledje je kmalu prevladala vsega človeka.

S svojo izpovedjo je hkrati oral ledino za zdaj že kar lepe ravni izvirne slovenske radijske igre in drame, kateri domača kritika žal na sploh pripisuje premalo važnosti, da bi ji v primeri s teatrom posvetila tudi dovolj pozornosti. Pravzaprav paradoks, ko je tako na dlani, da je območje radijskega vpliva dosti širše. — Vendar ta literarna zvrst, pri nas še tako mlada, da se je zrel pi-satelj sploh ogiblje, kakor nikjer več v svetu, in jo zato po silji potreb goje predvsem radijski ljudje, tudi V. Ocvirka ni mogla povsem prezeči, čeprav je imel zanjo že dovolj spretno pero. Zadnji problem, ki ga je obdelal za radio, še ni bil do vseh možnosti izčrpan ne v globino in ne v širino. Zato je problem »Ko bi padli oživeli« — razširjenega in pogljobljivega — prenesel na oder. Tam so bo z njim srečala tudi naša kritika v obliki, ki jo — kakor smo rekli — ne podcenjuje tako kakor radijsko.

S temi vrsticami nimamo namena poseči na njeno področje niti s tem, če ob pripravah za krstno predstavo

zaupamo našim bralcem sodbo, ki jo je izrekel o delu njen prvi režiser Stane Sever: »Smatram, da bi Ocvirkov dramski prvenc »Ko bi padli oživeli« toliko kvalitativno in zrelo delo, da brez vsakega pridržka spada v poklicno gledališče. Odlaka njegove drame je predvsem v izvirnosti in dosledno grajenih značajih oseb, ki v drami nastopajo, tako, da prvo njegovo delo da slutiti še velik razvoj Ocvirka kot dramatika.« — Prav ti »značajji« pa bodo trd oreh za oblikovalce oseb. Severjeva osnovna zahteva, naj oblikovalci predstavijo človeka naravnega, kakršne je v resnici, je morda tudi najtežja, pa je zato razveseljivo, da se je ves kolektiv z vsjo ljubeznijo oprijel izdelave v tem smislu. Eden izmed glavnih akterjev v tej drami, kmet Trlep, ki ima na vesti partizansko patroljo, je sicer v zrelih rokah igralca Franceta Presečnika, ki pa prizna, da mu je v ročeh v Trlepovi koži. A to menda le zato, ker sa je v njem nekdanji partizan kot igralec preoblekel v Trlepa, zavratnega moralni partizanske patrolje. In Ocvirk — avtor ljubosumno spremlja svojega Nezanca (v zdaj prvi večji vlogi Angela Arčona), kako po sledi izgubljene partizanske patrolje zavije v Trlepovo hišo (scena inž. Ivana Pengova) in kot nekdanji spogledjivec s poklicom igralca bi le-temu najraje iztrgal iz rok nitke in jih kar sam zategnil, da bi izpral vest Trlepom, jih prislili na kolena k izpovedi krivde in k pokoru. Kajti, kakor pravi Nezanec na kraju: »Svet naj ne pozabi, da padlim ni vseeno, za kaj so dali življenje.«

Nark.

NAŠIM MLADIM BRALCEM

S TITOM NA BRIONIH

V Fažani smo, 10 km od Pule, 3 km pred nami so Brioni. Prikakujemo ladjice, ki nas bo prepeljale čez ta ozek sinji pas morja. Koučno smo na ladjici. Pravijo, da bomo v desetih minutah na oni strani. Otok se hitro približuje.

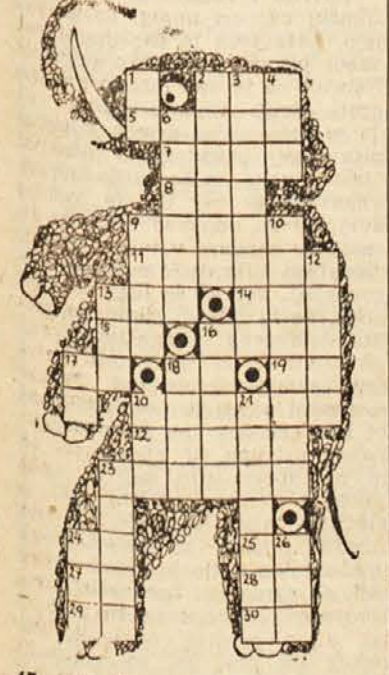
Pionirji pri maršalu Titu
Koliko novega je na otoku! In koliko novega na peščini! Mala Zlatica je danes prvič zaplavala brez buč in brez pasu, ne da bi se dotaknila dna. Pa še en dogodek je marsikoga presenečil. Triletni Slobodan Ranković je tri dni le do členkov brodil po morju. Danes pa se je sam podal proti globini, dokler mu voda ni

Marko lovi čmrlje

Marko rad ujel bi čmrlja, pa po travi ga preganja, ga po rožah zasleduje, ko nad cvet se čmrlj sklanja. Pa mu pravi sestra Tanja: »Markec, bratec, pusti čmrlja želo ti v roko zapiči, pa bo jok in stok pri priči.«
Markec Tanje ne uboga, — čmrlj piči dečka v roko... Zdjaj se Markec izogiblje še mušice na široko.
Manko Golar

Križanka „SLON“

Vodoravno: 2. glavni števnik, 5. tekoča voda, 7. vas v srbohrv., 8. obadva, 9. ribiška priprava, 11. žensko ime (pomanjšano), 13. časovno obdobje, 14. veznik, 15. dva enaka soglasnika, 16. spletni lasje (množina), 17. trdilnica, 18. kratica za Glavni odbor, 19. veznik, 20. povest, 22. obrežja, 23. pojačan, okrepljen, 24. kazalni zamek, 25. kratica za okrog, 28.ikalnica, 29. predlog, 30. dva enaka soglasnika.
Napišeno: 1. nada, upanje, 2. podpornik, 3. tešiti, miriti, 4. organ vida, 6. zadržan, neprijazen, 9. mačji glas, 10. svetilni plin, 12. prizorišče v cirkusu, borišče.

13. glavni števnik, 16. obrt, 17. trdilnica, 18. gozdni sadež, 20. afriška ptica, 21. prvina, 23. gradbeni material, 24. glasbeni pojem, 26. glavni števnik.

Rešitev »Deteljice«
Vodoravno: 1. skopa, 5. Igo (Gru deni), 6. op, 8. sel, 9. od, 11. detelja, 14. sol, 15. Evo, 16. rep, 17. ona, 19. om, 20. ar.
Napišeno: 2. kislo, 3. ogel, 4. polje, 6. od, 7. pesem, 9. ocena, 10. da, 12. top, 13. Ivo, 16. ro, 18. ar.

pokrila ramen. Miša Iljegović je star 4 leta in se je zdaj že četrtriti napil morja. Pristopili smo k njemu.

Prvo vprašanje: Ali je res, da je morje slano in nekoliko grenko?

Odgovor: Ne tako zelo, kot pripovedujejo.

Drugo vprašanje: Kako se počutiš? Mar te ne boli želodec?

Odgovor: O ne! Saj to ni nič! Včeraj sem se sedemkrat napil morja, enkrat še celo skozi nos, pa sem kljub temu dobro večerjal in spal.

Liljana Zeželj je sedemdesetletna, sedemdesetletna Jasna Tkalec se je z Mimico Dedijer, Borutom Kardeljem in Jernejem Vilfanom podala plavajoč na odprto morje. Hoteli so plavati do svetilnika. Na pol poti pa je Jasna opazila nekaj, kar je bilo zelo podobno morskemu somu — najprej enega, za vsakim valom pa še enega. Bili so le miroljubni delfini. Jasno pa je bilo strah, prebledela je, zmanjkalo ji je sape in... zdaj sta se Milica in Borut izkazala. Priplavala sta do nje in ji pomagala »na izmeno«. Kmalu je mimo priplul sandolin in sprejel Jasno. Zdjaj na obali pripoveduje, da se ji je vse to le zazdelo in da bi gotovo tudi sama prispela na kopno.

Na Brionih pa niso na počitnicah le otroci. Tu je prebil polletje tudi tov. Tito.

Ali ste ga videli? Kako? Kje? Kaj dela? Kako preživlja svoje počitnice? Tako se vrste vaša vprašanja. Le počasi, po vrsti, vse vam bomo povedali!

Vsak večer prihajajo posebni kurirji iz Beograda, ki prinašajo pošto. Vsekakor to niso taka pisma, kot jih med počitnicami dobivate od mamice in očeka, če odpotujete na morje. To so zapечатene ovojnice z važnimi dokumenti, vestmi, poročili, predlogi, načrti in akti. Se isti večer izroče pošto tovarišu Titu, tov. Kardelju, tov. Rankoviću in drugim našim voditeljem, ki se na-

hajajo na Brionih. Tov. Tito pogosto pozno v noč pregleduje prispele zadeve. Če so manj nujne, pa to stori do desetih zjutraj, ko posebni kurirji spet odnesejo pošto v Beograd. Mnogokrat ga čakajo pomembne osebnosti in novinarji iz tujine. V kratkih presledekah med važnim državnim delom in dolžnostmi pa se vrste trenutki počitka. Tov. Tito se koplje, sonči, vesla in vozi z motornim čolnom. Zelo ljubi tudi ribolov.

Včasih pride maršal Tito tudi na veliko peščino. Zaigra partijo šaha s tovarišem Rankovićem ali pa opazuje igro drugih. Razgovarja se z navzočimi in nikoli ne pozabi otrok. Rad se šali z njimi. Otroci tedaj poznate, da bi pokazali, kako se znajo potapljati, plavati in skakati na glavo. Pa tudi najmanjši poizkušajo plavati in brcajo z nogami in rokami po plitvini.

Nebojša Nikolić

Moi mali Jašek

Kajne, sinko, da od mame tókrat ni bilo lepó: ti pozabil nisi name, jaz sem kupil ti kolo.

Pa se mama je zjokala: »Kam sta dala mi denar!«
»A midva sva se smejala: »Za kolo — preprosta stvar.«

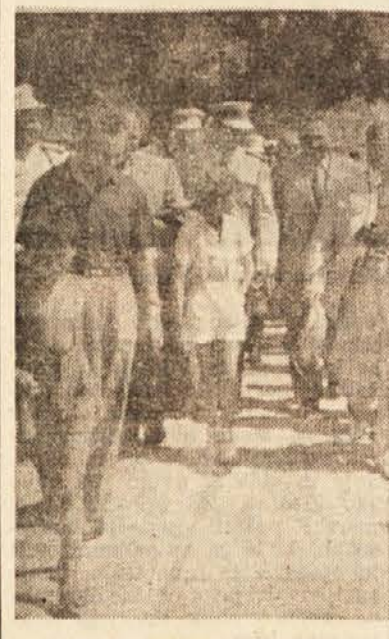
In kako naj bi drugače. Za bonbone ti ni mar, ni ti mar več za igrače, za ose to si že prestar.

Kajne, sinko moj, dve leti, to pa res ni kar tako, mama mora razumeti, da zdaj treba ti kolo.

Zmlada treba se učiti, ne čakati starih let; ti pa znaš že govoriti, tudi šteti znaš do pet.

Vso modrost imaš že v glavi, hajmo, ljubček, na kolo, mamica pa naj se gnjavi, kaj za zajtrk jutri bol

Ciril Zlobec

Tudi najmlajši sprejemajo dragega maršala

Kajetan Kovič

»Lajna, boben, čindarasa, beli konji, črn vozni! in ciganka kodrolasa, rožnat sončnik, zlat dežnik.«

orvohodci, akrobati, divje afriške zveri, orangutani kosmati, leo s krovnimi očmi,

CIRKUS

dolgorepi sinji pavi in sijajen ognjemet — bljudno vabi vas k predstavi volecirkus »Mohamed!«

Šli zvečer so na predstavo Janez, Marko in Tomaž, pa so zmajevali z glavo: »Vse obljuje — sama laž!«

In so rekli: »Takle cirkus naredimo tudi mi!«
In so rekli: »Do sobote, pa zastoj in brez laži!«

To bila vam je predstava! Cirkus bil je naš balkon, o lampijončkih razsvetljava, muzika pa gramofon.

Kaj bo rekla mama?

Dečki in deklice, glava pri glavi. Tiho sedijo v klopih. Danes so prvič v šoli. Tonček sedi v prvi klopi. Glavo si je podprl z roko in gleda skozi okno. Siroko je odprl oči, da je učitelj takoj vedel, da ga ne posluša, da misli na čisto nekaj drugega.

Tonček se zgane, pogleda učitelja, seže po torbici in stopi iz klopi k vratom. Hitro jih odpre.

»Kam greš Tonček?« ga vpraša učitelj.

»Zares, iti moram, dolgo sem

že tu. Se kosilo bom zamudil. Kaj bo rekla mama?«

»Le pridi najzaj!« so ga vsi v razredu poklicali.

»Skupaj bomo pravi čas odšli in tvoja mama ne bo nič huda. Zdjaj boš vsak dan tako dolgo zdoma in mami boš vsak dan povedal, kaj si se v šoli naučil. Le, kadar ji ne boš ničesar vedel povedati, bo tvoja mama žalostna, mu je povedal učitelj.«

In Tonček si je to dobro zapomnil.

Ela Peroci

NACEK JE IZGUBIL PENEZE

(Iz Prlekije)

No, Nacek je doma iz Zabje vasi. Ima očeta in hodi v šolo. In je hud na učitelja. Nacek namreč, ker pase učitelj nad njim radovednost in ga venomer nekaj sprašuje. In tega Nacek noče. Res, da ne!

Oni dan ga je poslal oče po tobak. Za deset dinarjev naj mu ga prinese. Pa onega za pipo, ne onih tankih cigaret, ki so tako podobne nekakšnim glistam.

Nacek hodi in hodi. Mimogrede porabuta nekaj sosedovih sliv, zažene kamen na telegrafski drog, pokaže jezik močnejšemu Drašku in jo potem popiha, ker bi ga lahko Drašek nasekal. In zgubil tudi deset dinarjev. Nacek prične milo jokati. Solze so mu kar drle po umazanem licu, da mu je postal obraz čisto marogast.

Ga je srečal učitelj: »No, Nacek, kaj pa vekaš in tuliš? Cela vas te poslušaj. Se mene je sram zastran tega.«

Nacek pa je zahtel: »Ker sem zgubil denar, za katerega bi moral kupiti očetu tobaka! Uuuuu... In zdaj me pa bodo oče nasekali. Da bi mi vsaj hlače slekli, da jih ne bi preveč izprašili. Uuuuuu... Kakšna škoda za hlače! Uuuuuu...«

Učitelj je bil dobrega srca, čeprav sta se pogledala večkrat v šoli bolj po strani. Nacek je razbil učitelju s fračo že tri šipe in učiteljevi kokiši s kamnom zlomil nogo. Nacek je bil tič in pol.

In je dejal učitelj: »Na, Nacek, tu imaš denar, pa kupi tobaka zanj, in ne tuli več!«

Nacek je vzel denar. Ko si ga je ogledal od vseh strani, je pričel tuliti znova. In kako jo je navrl. Zdjaj je tulil Nacek za dva. Učitelj se je začudil:

»Tak Nacek, zakaj pa še jokuš? Saj sem ti dal izgubljeni denar. Tak nehaj vendar. Zakaj pa še vedno jokuš?«

Komaj je Nacek iztisnil iz sebe, ker je bilo preveč solz: »Če ne bi izgubil deset dinarjev, bi jih imel sedaj dvajset. Tako jih imam pa samo deset. Uuuuuuuuu...«

In Nacek je tulil po vasi skoraj do noči.

Manko Golar

Nepobolištliva paniga

Na neki ladjici so imeli papigo, ki je čudovito dobro izgovarjala mnogo besed. Mornarji so se izvrstno zabavali z njo. Saj pa je ptica res vsako njihovo besedo skušala ponoviti. In ker so bili mornarji v raznih kletvicah pravi mojsiri, je tudi papiga klela, da se je kar kadilo.

Pripetilo se je pa, da je ta ladjica nekdo zadela ob čeri in se popolnoma razbila. Edina, ki se je rešila, je bila papiga, ki je zletela na bližnji otok in obsedela na oknu neke misijonske naselbine.

Kmalu pa je papiga začela po svoji stari navadi grdo preklinjati. To je bil pa za pobožne može seveda velik greh. Kaj storiti? Ptico končati bi bilo škoda. Pač pa jo je treba odvaditi te grešne navade. Ali kako?

»Dajmo ptico v vrečo,« pravi. »To vrečo je potem treba vteti vse dolje, da se bo papigi v glavici popolnoma zmešalo in pozabila bo na vse kletvine.«

Ta nasvet je vsem povšeči. Takoj je pripravljena velika vreča in papiga je, hočeš nočeš, morala vanjo. Nato neki mlad misijonar vrečo dvigne in z njo tako silno kolobari po zraku, da postane ves znojčen. Ko se že vsem zdi zadosti, možak prejnja in strese ubogo živalico na tla.

Papiga se nekoliko strese, se nekajkrat optoče, nato pa zakriči na ves glas:

»To je bil pa prekleto hudičev vihar!«

Manica

maček našega sosedu s plavo pentljo okro vrtu, divje piha, krivo gleda, skače kakor kenguru.

In nastala je zmešnjava, pravcati peklenski lov! Konec je bilo predstave, ose zbežalo je domov.

Jaz pa vem, da je ta cirkus boljši kakor »Mohamed!«, krivo je le sosedov maček, ki je zmešal ves spored.

Pogoltna mačka

(Ameriška pravljica)

starko in kravo. No, prav, bom pa še tebe pojedla.

In spravila je še volka v svoje široko žrelo. Nato je krenila dalje in zopet dalje po široki cesti.

Pa je naletela na medveda. »Dober dan, očka medved,« je zaklicala mačka medvedu.

»Dober dan, gospodična mačka,« je zamrmral medved. »Kaj si pa danes dobrega jedla?«

»Oh, malo, malo sem danes jedla,« je žalostno rekla mačka. »Pojedla sem le skledo mleka. neko starko, kravo in volka. A ker si tudi ti tu, bom pa še tebe snedla!«

Prijela je torej medveda in pogoltnila še njega. Potem je odšla dalje po deželni cesti.

»Dober dan, gospodična mačka,« je zaklicala mačka medvedu.

»Dober dan, gospodična mačka,« je zamrmral medved. »Kaj si pa danes dobrega jedla?«

»Oh, malo, malo sem danes jedla,« je žalostno rekla mačka. »Pojedla sem le skledo mleka. neko starko, kravo in volka. A ker si tudi ti tu, bom pa še tebe snedla!«

Prijela je torej medveda in pogoltnila še njega. Potem je odšla dalje po deželni cesti.

»Dober dan, gospodična mačka,« je zaklicala mačka medvedu.

»Dober dan, gospodična mačka,« je zamrmral medved. »Kaj si pa danes dobrega jedla?«

»Oh, malo, malo sem danes jedla,« je žalostno rekla mačka. »Pojedla sem le skledo mleka. neko starko, kravo in volka. A ker si tudi ti tu, bom pa še tebe snedla!«

Prijela je torej medveda in pogoltnila še njega. Potem je odšla dalje po deželni cesti.

»Dober dan, gospodična mačka,« je zaklicala mačka medvedu.

»Dober dan, gospodična mačka,« je zamrmral medved. »Kaj si pa danes dobrega jedla?«

»Oh, malo, malo sem danes jedla,« je žalostno rekla mačka. »Pojedla sem le skledo mleka. neko starko, kravo in volka. A ker si tudi ti tu, bom pa še tebe snedla!«

Srečala je spreved vojakov. »Dober dan, soldatje,« jih je pozdravila mačka.

»Dober dan, gospodična mačka,« so rekli vojaki. »Ali si danes že kaj jedla?«

»Oh, danes pa prav malo,« je tožila mačka.

»Le skledo mleka starko, kravo, volka in medveda. A dobro, da s te me spomnili; bom pohrustala še vas.«

UGANKE

1. Zgoraj kamen, spodaj les in še nekaj vode vmes. Na kamnu železo trdno, na vrhu pa živo meso.

2. Glej kroglico malo, v njej mavrico zalo. Jo hočeš prijeti, ne da se ti vjeti. V zrak poskoči, se razpoči.

3. Kaj je to za ena ptička ki brez glave in brez jeter se oglašuje vrhu grčka kadar drevje maja veter.

4. Belo telo, črn vrat, na vratu pa klobuček zlat.

5. Dolga ušesa in urne noge, kratek repček, bojazljivo srce. Brž uganite njegovo ime!

6. Pije, pije dan na dan, a nikoli ni pijan.

7. Na zunaj zeleno, grenko, pod kožo pa rjavo, trdo, a srcece belo, sladko.

Manica

1. Brs in brus, ki brusi noz. 2. Mrtvi mrtvi, 3. Lescni klopotec. 4. Gorca sveca, 5. Za. 6. Sonec, 7. Oreh.

Pridelovanje bombaža v Ugandi

V Vzhodni Afriki so začeli bombaž pridelovati šele nedavno, pa je že najvažnejša industrijska rastlina Ugande. Tam se ni udomačil v starih časih kakor v Egiptu in Indiji. Zato se zdaj delajo poskuse, da bi se ta važna industrijska rastlina čimbolj prilagodila ondotnemu podnebnju in zemlji. Poskusno postajo so zgradili blizu Kampare in stroški so znašali 220.000 funtsterlingov. Hkrati proučujejo rastlinske bolozni in metode zatiranja raznih škodljivcev bombaža. Postaja je prevzela posle prejšnjih postaj na Trinidadu in v Južni Afriki. Na vsem svetu je zdaj 1500 vrst bombaža in mnogo vrst bombaža sorodnih rastlin.

Revolta zaradi marelic

Letos so marelice v švicarskem kantonu Wallisu zelo dobro obrodile. To je povzročilo revolto, kakršne Švicarji menda še niso doživeli. V Saxonu so se zbrali sadjarji in se posvetovali, kako bi spravili v denar velike množine marelic. Sadjarjem se je pridružil nad 2000 prebivalcev. Odsli so na železniško postajo, kjer so s posekanimi drevesi zagradili in zažgali štiri vagon. Promet na železnici, po kateri vozi Simplon expres, so morali ustaviti. Pozneje so demonstranti blokirali tudi vse tovorne avtomobile in pretrgali električne vode med Sankt Leonhardom in Saxonom ter Briegom in Sankt Moritzem. Vlada tega kantona je morala sklicati izredno sejo. Šele čez dva dni so barikade odstranili in promet obnovili. Sadjarji v tem kantonu so pridelali letos blizu 7 milijonov kg marelic, lani pa samo 2 milijona.

VEČ GA PO MALEM ZA VSE

OD BEEBEJA DO PICCARDA

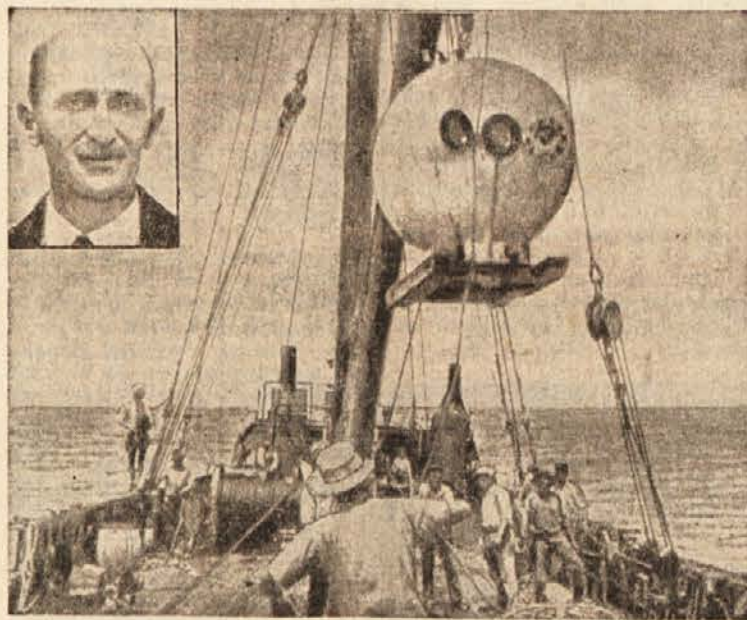
Piccarda celo otroci prosijo, da bi jih vzel s seboj v morske globine

Prve pomembnejše poskuse s pridiranjem v morske globine je napravil Američan Beebe, ki je leta 1934 v obli s 3 cm debelimi stenami, pritrjeni na kabel, dosegel dotlej rekordno globino 923 metrov. To pa je komaj desetinka doslej ugotovljene morske globine, ki znaša 10.850 m. Svicar Avgust Piccard pa se hoče z novo napravo spustiti najprej 5000 m globoko, pozneje pa po možnosti še globlje. Pri tolikšni globini pa kabelska zveza z ladjo ni več zanesljiva. Tovarne sicer lahko izdelajo tako dolge jeklene vrvi in znanstveniki so jih za mreže v globini 10.000 metrov že uporabili. Toda kabel se je pri tem večkrat pretrgal. Zato se hoče Piccard spustiti v morske globine tako, da bo njegova obla v morju prosto plavala.

Po načelu zračnega balona so izdelali tudi Piccardov »bathyscaph«. Sestavljen je iz dveh delov: jeklene oble s premerom 2 m, v kateri je dovolj prostora za raziskovalca in instrumente, nad to oblo pa je plavalno telo, ki naj bi omogočilo gondoli, da bi se dvignila. Stene okrogle gondole so iz 10 cm debelega jekla. Vsak kvadratni centimeter površine mora kljubovati pritisku 500 kg ali 500 atmosfer. Tako velik je namreč pritisk v morskih globinah. Obla ima dve okrogli odprtini, prvo za gledanje navzdol, drugo pa za gledanje na vse štiri strani.

Zgoraj je na obli pritrjena pogonska aparatura, napolnjena z bencinom, ki je lažji od vode. Če se hoče Piccard s to napravo potopiti v morje, mora vzeti

lahko raziskovalec med spuščanjem magnetizira in magnet je dovolj močan, da kose železa drži na gondoli. Ta naprava omogoča, da bathyscapha ni treba po kablu

Dr. William Beebe, raziskovalec morskega dna

s seboj obtežitev v obliki 12 po 150 kg težkih kosov železa. Med spuščanjem vise kosi železa na zunanji površini oble, kajti stene

vezati z matično ladjo. Tako raziskovalci niso v nevarnosti, da bi se kabel pretrgal in da bi obtičali v morju. Če nastanejo tehnične motnje, denimo kratak stik, se stene avtomatično odmagnetizirajo, kosi železa odpadajo in obla se dvigne na morskogladino. Za primer, da bi morske pošasti napadle bathyscaph, da bi ga s tipalkami ovile in spravile iz ravnotežja, imajo raziskovalci pripravljeno obrambno orožje v obliki močnega električnega toka.

Piccardova naprava je opremljena z dvema ptopelerju podobnima vijakoma, ki ju poganja motor. Tako se premika s hitrostjo kakih 500 m na uro. Razen tega ima več močnih žarometov, da lahko precej daleč naokrog razsvetljuje morje. Zvočno zvezo z matično ladjo imajo raziskovalci po ultrazvočnih valovih. O svojih vtisih sprti poročajo po diktafonu. Avtomatične kamere posnamejo v morski globini vsako zaželeno sliko. Raziskovalci lahko ujamejo vse morske živali tudi v največji globini dnu.

Razen Piccarda in njegovega znanega sodelavca prof. Cosynsa se bo udeležil raziskovanja morskih globin tudi belgijski biolog. Raziskovalci se bodo zanimali za morske živali in rastline, pa tudi za plast ilovice na morskem dnu, ki je baje zelo radioaktivna. Ko se začne Piccardova gondola dvigati, se avtomatično ločijo od nje signalne naprave in se dvignejo na morskogladino. Tako posadka matične ladje ugotovi, kje približno se bodo raziskovalci dvignili iz morja. Dvigati se morajo namreč počasi, kakor se spuščajo, da se razni precizni instrumenti ne bi pokvarili. Spuščanje in dviganje traja več ur. Pogled na življenje v morskih globinah je čudovit. Večje morske živali požirajo manjše, med njimi pa plavajo svetilkačice se ribe, podobne zvezdam na nočnem nebu.

Vzlic skrbnim, več let trajajočim pripravam, pa je raziskovanje morske globine še zmeraj nevarno. Ko so delali v laboratoriju poskuse z majhnim modelom oble pod silnim pritiskom, jim je poskusni cilindri stlačili. Ob drugem poskusu je iz cilindra brizgnil curek olja s tolikšno silo, da je prodril 2,5 cm debelo medeninasto ploščo. To kaže, kaj bi se zgodilo z raziskovalci, če ne bi bile vse naprave zanesljive.

Z vseh večjih univerz so se znanstveniki potegovali za tretje mesto v Piccardovi gondoli. Tudi zasebniki, moški in ženske, celo otroci, so ga prosili, naj jih vzame s seboj. Mnogi menijo, da pomeni spustiti se tako globoko v morje samomor. Prof. Piccard pa se spominja, da so ljudje enako govorili tudi, ko se je leta 1931 dvignil v stratosfero. Ko bo raziskal morske globine, se bo s svojim bratom posvetil Luni. Oba sta namreč prepričana, da bosta še dočkala trenutek, ko bodo ljudje poleteli na Luno. Rojena pa sta leta 1884. Brata Avgust in Jean Piccard sta namreč dvojčeca.

Z balonom na Severni tečaj

Tvegaj ga je pred 55 leti šved Andree, pa se ni posrečil

Ko se je lani ameriškim pilotom posrečilo z letalom prispeti na Severni tečaj, se je svet spomnil razburljivih dogodkov pred 55 leti, ko je hotel ta cilj doseči šved Andree z balonom. Dne 11. julija 1897 je švedski inženir Salomon Augustus Andree poslal velikemu stockholmskemu dnevniku »Aftonbladet« brzojavko, v kateri je sporočil, da je za start balona vse pripravljeno in da upa, da bo ob ugodnem vremenu z balonom dosegel Severni tečaj. V imenu udeležencev svoje drzne odprave je poslal domovini in prijateljem tople pozdrave. Bil so zadnji pozdravi smelega znanstvenika in njegovih spremljevalcev Nielsa Strindberga in Kurta Fränkela.

Ves svet je več tednov napeto pričakoval vesti o poletu na Severni tečaj. Andree ni bil ne sanjač ne fantast, čeprav so njegovi sodobniki menili, da je polet z navadnim balonom na Severni tečaj samomor. To je bila prva Andreeva odprava. Bil je navdušen športnik, smučar in

lovec, razen tega pa zelo dober poznavalec meteorologije. Tudi njegova spremljevalca sta bila žilava športnika z bogatimi izkušnjami. Balon je bil ves iz vrvile s premerom 22 m. Dobil je

Andreejeva polarna ekspedicija leta 1897

ime »Oernen«, kar pomeni v našem jeziku »Orle«.

Dne 11. jul. 1897 so bile vse priprave končane in na otoku Danen se je zbralo več sto gledalcev. Okrog gondole so obesili več vreč peska. Slovo od gledalcev je bilo kratko. Andree je bil zelo hladnokrven. Balon se je začel dvigati. Andree je še zaklical gledalcem, naj pozdravijo Švedsko. Komaj se je balon dvignil nekaj metrov, ga je zajel močan veter in malo je manjkalo, da ga ni tresel ob bližnje leseno ogrodje. Potem pa ga je veter hitro dvignil. Ko je bil 200 metrov visoko, je začel nenadoma naglo padati. Veter je pritisnil od druge strani in potisnil balon proti zemlji, tako da se je gondola že dotikala morske gladine. Tedaj je posadka hitro izpraznila s peskom napolnjene vreče in balon se je začel znova dvigati. Naposled je izginil gledalcem izpred oči.

Izenada so se vsi počutili, kakor da se vračajo s pogreba. Andree je vzel s seboj 23 golobov pismonoš in iznad Arktike se je vrnil samo eden. 15. avg. 1897 se je spustil na neko ribiško ladjo. Na nožici je imel privezано Andreejevo sporočilo, iz katerega je bilo razbrati, da je balon v 46 urah preletel komaj 220 km in da se je od Severnega tečaja celo znatno oddaljil.

Minilo je več mesecev, o Andreejevi odpravi pa ni bilo ne

duha ne sluha. Zaman je bilo vse prizadevanje, da bi ga našli. Šele maja 1899 so našli na obali Islandije kratko sporočilo, da plava balon 600 metrov visoko in da je posadka zdrava. Konec avgusta 1900 so našli na norveški obali tretje sporočilo. V njem je bilo rečeno, da plava balon nad ledom in da je vreme lepo. Šele 6. avgusta 1930 pa je svet zvedel, da so norveški ribiči našli mesto, kjer je Andree s svojima tovarišema bil smrtni boj. Takoj so poslali tja znanstveno odpravo, ki je v polarnem krogu Franc Jožefove Zemlje našla okostnjake treh drznih raziskovalcev in Andreejev dnevnik. Iz njega so razbrali, da se je balon 14. julija 1897 spustil na led. Tedaj se je začel žilavi boj njegove posadke z belo smrtno. Najprej je umrl Strindberg, za njim Fränkel, potem pa še Andree, ki je svoja tovariša pred smrtjo še pokopal. Dne 8. sept. so prepeljali zemeljske ostanke polarnih raziskovalcev v pristanišče Göteborg, od koder so leta 1897 odleteli proti Severnemu tečaju. Na kraju, kjer so našli smrt, so jim postavili spominsko piramido.

Orjaška turbina za letala

Angleška tovarna letal De Havilland je izdelala za reaktivna letala agregat z zmogljivostjo 35.000KS. Letalo, opremljeno s takšnim agregatom, bo lahko letalo 6000 m visoko s povprečno hitrostjo 1300 km na uro. Zmogljivost tega agregata ustrezata zmogljivosti treh štirimotornih bombnikov tipa B-50. Strokovnjaki pravijo, da bodo takšne turbine imela reaktivna letala, ki bodo z lahkoto letala hitreje od zvoka. Z letališč se bodo dvigala malone navpično.

Cenzura v Veliki Britaniji

Zakon iz leta 1843 je ostal v glavnem nespremenjen

Cenzura v Angliji je precej stroga, še bolj pa svojevrstna. Angleži pravijo, da je njihova dežela svobodna, na kar so ponosni. Toda njihovo življenje zadeva na mnoge omejitve, večidel ostanke starih časov. O »svobodni deželi« bi spriči njih težko govorili. Med omejitvami je tudi cenzura. Podvržena so ji vsa literarna in filmska dela. Zakon določa, da lahko oblast takoj prepovedo sleherni gledališki ali filmsko delo, ki škoduje javni morali ali poziva državljane k odporu proti oblasti. To pa se zelo redko zgodi, ker grejo vsa gledališka in filmska dela pred uprizoritvijo skozi cenzuro.

V 17. stoletju so začele oblasti v Veliki Britaniji pregledovati vsako gledališko delo pred uprizoritvijo. Takrat je bil kraljevski cenzor odgovoren za to, da v gledaliških delih ni bilo ničesar kralju ali Cerkvi sovražnega. V 18. stoletju je prevzel gleda-

liško cenzuro lord Chamberlain in v rokah njegovih potomcev je še zdaj. Urad ima tajnika in tri cenzorje, ki jim morajo predložiti vsa nova gledališka dela najpozneje pet dni pred uprizoritvijo. Lord Chamberlain ima pravico gledališko delo popolnoma ali delno prepovedati, če gre za kršitev javne morale in državljanjskega mira. Proti njegovi odločbi ni pritožbe. Primeri, da bi kako gledališko delo prepovedali, pa so zelo redki.

Filmsko cenzuro pa opravlja v Veliki Britaniji neodvisno telo, tako imenovani British Board of Film Censors, ustanovljeno leta 1913. V bistvu je ostalo to telo nespremenjeno. Ima predsednika, tajnika in šest cenzorjev. Predložiti mu morajo vse filme, razen filmskih tednikov. Brez odobritve cenzure nobenega filma ne smejo prikazovati. Cenzura deli filme v tri skupine. V prvi so filmi, dostopni vsem brez iz-

Nadomestek za mleko iščejo

V Angliji in nekaterih drugih deželah so začeli znanstveniki iskati nadomestek za mleko. Pridobivati ga hočejo iz raznih cenjenih surovin. V mnogih deželah mleka primanjkuje. V nekem otroškem zavetišču v Nemčiji so preizkušali rastlinske mešanice kot dodatek k otroški hrani in ugotovili, da lahko brez škode za organizem zamenjajo mleko. Otroci v zavetišču so bili stari od 6 mesecev do 11 let, torej tiste starosti, ko jih je zlasti težko hraniti brez mleka. V njihovi hrani je bilo malo živalskih proteinov. Naloga znanstvenikov je bila najti nadomestek za kravje mleko, oziroma hranljive rastlinske mešanice, ki bi lahko mleko nadomestile, ne da bi zdravje in rast otrok pri tem trpela.

Razvoj otrok je pokazal, da lahko nekatere rastlinske mešanice glede hranilnosti mleko nadomestijo. V človeškem ali kravjem mleku ni ničesar, kar se ne bi dalo nadomestiti z ustreznimi rastlinskimi sestavinami, izmed katerih pride v poštev zlasti moka iz kikirikija, sončnična seme, soja in ribe.

Nova obleka

»Kako ti ugaja moja nova obleka, možiček?«
»Čudovita je. Lahko bi jo primerjal z žično ograjo.«
»Kako to?«
»Ker posest štiti, videti pa je ose.«

Slikar v kuhinji

»Kaj pa počenja ta tvoj slikar tako dolgo v kuhinji?«
»Na stene mi slika bodočnost v najbolj rožnatih barvah.«

Prepir o vinu

Dva krčmarja se prepirata o vinu. Prvi zakriči:
»Tvoje vino bi izortalo človeku luknjo v trebuh!«
Drugi pa prikima, rekoč:
»Tvoje pa bi jo spet stisnilo in zaprlo.«

»Pa je res nesramen, ta stari grohar! Odkar si izstopila iz vlaka, teče za teboj in te kar naprej nadleguje!«

Zvest mož

Sosedi se pogovarjata o svojih možih. Prva pravi:
»Reči moram, da je moj mož osekkozi zvest. Nobene druge ne pogleda.«
»Najbrž si misli, da druge niso nič boljši od tebe.«

Preveč vina

Francoski vinogradniki so nedavno zagradili vse deželne ceste v znak protesta, ker država noče več kupovati odvečnega vina. Protestna akcija se je začela ob šestih zjutraj, ko so po vseh cerkvah zazvonili zvonovi. Vinogradniki so pripeljali na ceste nad 500 vozov, na katerih so stali z vodo napolnjeni sodi. Tako so ceste zaprli. Notranje ministrstvo je za to akcijo zvedelo že prej in razglasilo, da bodo ceste brezpogojno odprte. Vinogradniki se pa niso dali ustrašiti. Policija je bila brez moči. Francoska država je doslej kupovala od vinogradnikov odvečno vino po 500 frankov liter in dobivala iz njega alkohol. Ker pa so zaloge alkohola že prevelike, je vino nehala kupovati. Protestne akcije so se udeležili malone vsi vinogradniki.

REBUS

Razsvetljena Buckinghamska palača v Londonu

NA MEDNARODNEM STRELSKEM TROBOJU

Švicarji nepremagljivi z malokalibrsko puško

Ljubljana, 4. septembra. Danes je bila slovesna otvoritev mednarodnega strelskega troboja Svica - Zahodna Nemčija - Jugoslavija. Po odigranih himnah je v imenu izvršnega odbora SSSJ pozdravil tekmovalce sekretar Mišo Stefanović. Zelo je gostom, da bi se potulili pri nas kot v veliki strelski družini.

Ob 9.30 uri se je pričel troboj z malokalibrsko precizno puško po olimpijskem vrstnem redu. Svico so zastopali svetovnoznani strelci. Streljali so večkratna svetovna prvaka in rekordarja Hollenstein in Bürchler, strokovnjak za ležajoči strel Ramseier, in dolgoletni švicarski reprezentant Schmidt, Huber, Lieghi in Grünig. Moštvo Zahodne Nemčije sestavljajo:

Sigl, ki ima nemški rekord (1155 kr.), Gehman in Spörer, izvrstna strelca z vojaško puško. Rauch in vestranski strelca Hotopf. Jugoslavijo zastopajo: Nemanja Marković, Čuk, Mašek, Prauchadt in Bončić.

Strelci so najprej streljali leže. Ze v tem stavu so si izvrstni Švicarji (1975 krogov) priborili 11 krogov naskoka pred Nemci (1944 kr.) in 26 pred Jugoslovani (1949 kr.). Najboljši v tem stavu je bil Bürchler (298 kr.).

V klečečem stavu so Švicarji še povečali razliko. Bürchler je dosegel 392 kr., kar je izredno dober rezultat. Tudi vsi ostali Švicarji (vsi nad 380 krogov), so bili boljši od najboljšega Jugoslovana in Nemca.

V zadnjem stoječem stavu se je

borbo še poostila. Švicarji so še bolj utrdili svojo zmago. Nemci in Jugoslovani pa so vodili vsak nekaj časa za krog za dva. Šele z zadnjimi strelci so Nemci prešli odločno v vodstvo.

Uspeh Švicarjev ni presenetljiv. Imajo zelo izenačeno moštvo. Skoro vsi so streljali bolje od jugoslovanskega državnega rekorda. So že več let moštveni svetovni prvaki z malokalibrsko puško. Najboljša med njimi sta Hollenstein in Bürchler. Tudi moštvo Zahodne Nemčije je zelo izenačeno. Najboljši med njimi je bil Sigl (1149 krogov).

Jugoslovansko moštvo ni streljalo slabo, toda izredno močna nasprotnika sta ga potisnila na zadnje mesto.

Tehnični rezultati (malokalibrska precizna puška - moštveni): 1. Svica 5743 krogov, 2. Zahodna Nemčija 5640 krogov, 3. Jugoslavija 5621 krogov.

Med posamezniki so bili najboljši Hollenstein 1158, Ramseier 1152, Bürchler 1150 (vsi Svica) in Sigl (Nemčija). Najboljši Jugoslovani je bil Bončić 1137 krogov. J. D.

TURNIR KANDIDATOV ZA SVETOVNEGA PRVAKA

Gligorič nastopi danes proti Petrosjanu

Pet igralcev vodi - Polom Kotova in Szaboja - Euwe žrtev svoje variante

V Schaffhausenu bodo danes igrali IV. kolo turnirja kandidatov, ki bi ga morali odigrati že v četrtek, pa so ga prestavili na soboto. To so storili na zahtevo Reshevskoga, ker bi moral sicer prekinjeno partije IV. kola igrati v petek zvečer, on pa bi bil rad zaradi svojih verskih obredov prost. Čudno stališče Reshevskoga je povzročilo pri vodstvu turnirja hude skrbi. Vendar razporeditev tekmovalca ni bila omajana in temeljih, saj bodo tekmo igrali štiri kola, dva dneva pa so rezervirali za prekinjene partije, en dan pa je popokoma prost.

Po III. kolu je na tabeli naslednje stanje: Averbah, Bronstein, dr. Erve, Smislov, Stahlberg, po dve točki iz treh partij, Boleslavski 1,5 iz dveh partij, Geller, Keres, Najdorf, Petrosjan in Reshevsky po 1,5 iz treh partij, Gligorič 1 iz dveh partij, Tajmanov 0,5 iz dveh partij, Szabo 0,5 iz treh partij in Kotov 0 točk iz treh partij.

Samo šest udeležencev je doseglo 50%. Med njimi sta dr. Euwe in Averbah, o katerima so mnogi strokovnjaki sodili, da bosta favorite preskrbovala s točkami. Med temi šestimi je tudi naš velmojster Gligorič. Neuspešno je začel turnir Tajmanov, medtem ko sta sovjetski velmojster Kotov in madžarski velmojster Szabo doživela pravo katastrofo.

ka do kraja. Dostikrat smo na turnirjih lahko opazili, da je nek igralec v začetku dal vse od sebe, potem pa onemogel in v končnem plasmanu zasedel slabše mesto. Mnogi mojstri morajo igrati nekaj kol, preden se živijo. To velja tudi za Gligoriča. Zato po prvih dveh remijih se ne moremo točno oceniti njegove kondicije. Proti Tajmanovu je bil v bojem poizkušaj, vendar se je moral zaradi odlične obrambe svojega nasprotnika zadovoljiti s pol točko. Da je naš velmojster napravil dober vtis, je razvidno iz izjave nekoga švicarskega mojstra: »Gligorič se siljajno boji«. V partiji proti Najdorfu, Gligorič ni mogel do veljave, ker si je Argentinec v začetku zagotovil remi. Ko je v dvajseti potezi Najdorf vprašal: »Remi?« Ni Gligorič ostalo nič drugega, kot da je potrdil. Če bi forsiral igro in slabši položaj, bi utegnil tvegati tudi tiste pol točke.

Proti današnjemu nasprotniku, Petrosjanu, ima Gligorič bele figure. Doslej je z njim samo enkrat igral, in sicer na medicinskem turnirju v Saltjohadenu, ko sta remizirala.

Naslednji Gligoričevi nasprotniki bodo Averbah, Szabo in dr. Euwe. Z Averbahom je Gligorič lani na medicinskem turnirju izgubil, ker je v zletji po zmagi zaigral prevod tvojstva.

Szabo je bil za Gligoriča vedno hud partner, vendar tokrat se to nalbrži ne bo pripetilo, ker je madžarski velmojster pokazal zelo slabo formo. V VII. kolu se bo Gligorič srečal z dr. Euwejem s katerim je doslej vedno remiziral.

PRED DVOBOJEM JUGOSLAVIJA - ZAHODNA NEMCIJA

Naši atleti so pripravljeni

Zagreb, 4. septembra. - Nemška atletska reprezentanca je odšla na turnejo po Balkanu. V soboto in nedeljo bo nastopila v Zagrebu proti Jugoslaviji. V sredo in četrtek se bodo pomerili v Atenah s Grčijo, prihodnje soboto pa bodo startali v Istanbulu proti Turčiji.

Naša atletska reprezentanca je prišla v četrtek v Zagreb. Naši atleti so v dobri formi in pripravljeni za veliki boj. Vedo, da je nasprotnik močan in da ne morejo računati na zmago. Vendar vsi poudarjajo, da se bodo

borili, na vso moč trudili, da bi dosegli čim boljši rezultat. Iz razgovora z njimi smo izvedeli, da Nemci naše atlete zelo cenijo ter da o moči naše atletike govorijo s spoštovanjem. Priprave za bližnji dvoboj so bile dobre, vendar je naša ekipa okrnjena, ker ne bodo nastopili Segedin, Sabolovic, Krnjajic in Lorger.

ROKOMET

Jugoslavija : Rudar 17:9

Trbovlje, 4. septembra. Včeraj sta se na igrišču Rudarja pred kakimi 1000 gledalci pomerili rokometni moštvi reprezentance Jugoslavije in Rudarja. Rudar je bil okrepjen z nekaterimi igralci iz Celja in Ljubljane.

Rudar je takoj v začetku izredno zaigral in že v prvih petih minutah dosegel dva gola. Igralci reprezentance so bili nekoliko presenečeni. Vendar ne dolgo časa. Kmalu so začeli z ofenzivnejšo in koristnejšo igro. Rudar je bil v prvem polčasu tudi mnogo hitrejši od svojih nasprotnikov. Rezultat prvega polčasa 6:6 je navdušil vse gledalce. V drugem polčasu je branil vrata reprezentance Vrebac. Rešil je številne ostre strelce Rudarjevega napada. Ker Rudar ni bil navajen ostrega tempa, se je opazilo, da so posamezni igralci vedno bolj utrujeni. To so izkoristili igralci reprezentance, ki so s hitro in ostro igro prevladovali na igrišču. Glavna napaka Rudarjevih igralcev je bila tudi ta, da so igrali bolj posamezniki kot pa kolektiv, medtem ko je prišla pri reprezentaciji od izraza prav odlična kolektivna igra.

OSVOJILI BOMO OSEM PRVIH MEST

Trener naše reprezentance Lenert je zadovoljen s formo naše ekipe in trdi, da ni bila nikdar poprej tako strnjena in pripravljena za borbo. Sodi, da bomo dosegli dober rezultat, se pravi, da bodo Nemci zmagali z razliko 15 do 20 točk. Seveda je trener naše reprezentance sestavil vrsto kombinacij o izidu dvoboja in med njimi ena celo predvideva našo zmago. Po njegovem mnenju bi bil lahko izid dvoboja 113 proti 99 v nasprotju, kar bi za našo reprezentanco lahko osvoje osem prvih mest.

Za dvoboj jugoslovanskih in zahodnonemških atletov vlada veliko zanimanje. Vstopnice so rezervirali celo iz Sarajeva, Celja, Maribora in drugih krajev. Pričakujejo velik obisk in za to priključno so stadion posebej uredili. Skratkar, vse je pripravljeno za ta veliki dvoboj, ki se bo začel v soboto ob 16. uri. Nemčija je doslej najmočnejši nasprotnik naših atletov. Prepričani smo, da naša reprezentacija ne bo izgubila.

POKALNI TURNIR V KOSARKI

Proleter : Slavija 45:35

Ljubljana, 4. sept. - Včeraj se je pričel pokalni košarkarski turnir, na katerem sodelujejo Proleter iz Zrečnjana, mariborski Branik in Slavija ter Zeleznikar iz Ljubljane.

PROLETER : SLAVIJA 45:35 (19:14)

V prvem polčasu si je Proleter priboril le nekaj točk prednosti. V začetku drugega polčasa pa je moštvo Slavija, ki je bilo okrepjeno z nekaterimi igralci ASK, izenačilo. Vendar so gostje z nadaljnimi ostrimi napadi zasluženo odločili zmago v svojo korist. Pri gostih se je posebno odlikoval državni reprezentant Loci.

ZELEZNIKAR : BRANIK 70:54 (36:21)

Domače moštvo, katero je tehnično mnogo bolje zaigralo, je zmagalo z visokim rezultatom. Največ zaslug za zmago ima Brumen, ki je dosegel 26 točk.

Zeleznikar (Lj.) : Branik (Mrb) 67:25 (30:11)

Ljubljana, 4. sept. - Košarkarice Zeleznikarja so z mnogo boljšo igro v polju in pod kosom visoko porazile igralce mariborskega Branika. V domačem moštvo so bile najboljše Marković, Pengov in Mirtič.

GLIGORIČ JE ZADOVOLJIL

Dvokrožni turnir s 30 koli v 55 dneh zahteva polno formo od začetka.

NOGOMETNI POKALNI TURNIR

»Stari« so še vedno mojstri

ILIRIJA : PRIMORJE 1:0 (0:0)

Ljubljana, 4. septembra. Včeraj je bil v okviru proslav 35-letnice Zeleznikarjeve nogometni pokalni turnir »starih«. Ljubitelji nogometa so spet videli na zelenem polju igralce: Starca, Pupa, Zavrta, Piška, Žigona, Juga, Laha, Verovška, Beteta in Doberleta. »Stari« so tudi včeraj pokazali, da so kljub svojim letom še vedno mojstri. V prvi tekmi sta se pomerili moštvi:

PRIMORJE : HERMES II 1:0 (1:0)

Primorje je le s težavo premagalo odporne Hermežane. Edini gol je dosegel Žigon.

Petrosjan

ILIRIJA : HERMES I 3:1 (2:0)

Ilirijani so se tokrat mnogo bolje odrezali kot njihovi nasprotniki. Izmed vseh sta bila najboljša Lah in Marković.

ILIRIJA : PRIMORJE 1:0 (0:0)

V zadnji tekmi sta tekmovala stara nasprotnika Ilirija in Primorje. Zmagala je Ilirija z rezultatom 1:0 (0:0). V prvem polčasu je bilo moštvo Primorja boljše, v nadaljevanju pa so se Ilirijani bolj znašli in po Doberletu dosegli zmagoviti gol. Osvojili so tudi lep pokal.

Zeleznikarja zmagovalca prvega dne

Ljubljana, 4. sept. Danes se je pričel na stadionu Zeleznikarja pokalni turnir v počastitev 35-letnice Zeleznikarja. Sodelujejo Mačva, Zeleznikar (Sarajevo), Zagreb in Zeleznikar (Lj.).

ZELEZNIKAR (Sarajevo) : MAČVA 2:1 (1:1)

To je bila zelo hitra tekma. Obe moštvi sta igrali zelo enostaven nogomet. Prvi je dosegel gol igralec Mačve, Stefanović, izenčil pa je Trbiš. V drugem delu igre je bil Zeleznikar ves čas boljši. Gol je dosegel Kulović. Zeleznikar je zasluženo zmagal. Mačva je v drugem polčasu zadovoljila le na trenutke.

ZELEZNIKAR (Lj.) : ZAGREB 3:2 (3:1)

V prvem polčasu je Zeleznikar z igro navdušil nekaj sto gledalcev. Že v prvih 20 min sta igralca Zdravković in Cekov dosegla dva lepa gola za Zeleznikarja. Toda tudi Zagreb ni počival. Hitro je zmanjšal rezultat na 2:1. Gol je dosegel Jagodič. Tretji gol za domače moštvo je dosegel zopet Zdravković. V prvem delu je bil Zeleznikar v izraziti premoči. Edini gol drugega polčasa je dosegel že v prvih minutah Benčić. Po tem голу igra ni bil več zanimiva.

NAPAČNA VARIANTA

Staro turnirsko pravilo je, da je treba nasprotnika presenetiti pri otvoritvi s kakšno novo varianto ali vsaj s kakšno novo potezo v njej. Kajti vedno je možno, da partner ne bo našel pravega odgovora. Toda dr. Euwe tega pravila ni upošteval, marveč je proti Smislovu igral neko svojo varianto, ki je bila objavljena v strokovnem tisku in bila zato nasprotniku poznana. V domačih analizah je Smislov dojel, kako je treba to varianto vzbeti in je zato Euweja presenetil. Zares je čudno, da je izkušen igralec, kakršen je dr. Euwe, napravil takšno taktično napako. Izgubil je dragoceno točko in štirje tekmoje so ga na lestvici dohiteli.

Reshevsky, Najdorf in Petrosjan so doslej igrali zelo oprezno. Za Reshevskoga je ta taktika precej razumljiva, ker je doslej imel le redkokdaj priložnost igrati s sovjetskimi mojstri in zato jih zdaj najprej presenetil. Zares je čudno, da je dosegel švedski velmojster Stahlberg, ki je proti trojici sovjetskih udeležencev dobil dve in pol točki. Proti Averbahu je Stahlbergu grozil poraz, vendar je z izvrstno obrambo in hladnokrvnostjo rešil remi.

ALI BO TURNIR IMEL VEČ ZMAGOVALCEV?

Ker je moč udeležencev zelo izenačena, je možno, da bosta zmagala dva ali trije igralci skupaj. Potem je vprašanje, kdo izmed njih bo priložnost leta nastopil proti Botvniku in Zaitzju. Centralni odbor FIDE sklepa, da bodo v primeru skupne zmagre privedli novo tekmovalce. Če bosta zmagala dva, bosta igrala dvojni troboj. Če bodo več kot trije zmagovalci, bodo med seboj odigrali dvojni troboj. Šele če tudi posovno tekmovalce ne bo odločilo prvaka, bodo odločili po Sonebornovem sistemu. Stroške novega turnirja bodo plačale zveze, katerih člani bodo nastopajoči.

Turnir kandidatov je izredni šahovski dogodek, ker je to prvo tekmovalje v zgodovini šaha, katerega udeleženci so sami velmojstri. V Schaffhausenu je prispele ogromno strokovnjakov, ljubiteljev šaha in novinarjev iz raznih držav. Po vsakem drugem kolu izdaje »Biltenu« z vsemi partijami. Doslej sta bila v njem dva Gligoričeva remija, Jugoslovanski ljubitelj šaha pa upajo, da bodo kmalu v »Biltenu« našli tudi Gligoričeve zmage.

Ozren Nedeljković

PREK KONTINENTOV IN OCEANOV

Trodnevni let s štirimotornim letalom (Posebej za »Borbo«)

Ob odhodu naše nogometne reprezentance na turnejo po Indoneziji smo zaprosili dr. Mihajla Andrejeviča, naj nam pošlje nekaj dopisov o vtisih s turneje. Sprejeli smo njegovo prvo pismo iz Džakarte, v katerem nam opisuje pot od Beograda do glavnega mesta Indonezije, Džakarte. Jutri pa bomo objavili opis s tekme med našo reprezentanco in reprezentanco Bandunga.

Let od Beograda do Rima je prijetno minilo. Vsi igralci so bili razpoloženi, ker se letalo ni zibalo. Od Soluna smo leteli naravnost prek Jadrana proti Pescari. V Rim smo pristopili ob 11.45.

Prvi sprejem. Na letališču so nas pričakali predstavniki našega in indonezijskega poslanstva, uslužbenci letalske družbe KLM in zastopniki italijanske nogometne zveze.

SPREJEM PRI INDOZEZIJSKEM POSLANIKU

Ko smo dobili dovoljenje za odhod v mesto, smo se z avtobusom odpeljali po rimskih ulicah. Izrabil smo prosti čas do sprejema v indonezijskem poslanstvu in si ogledali zgodovinske spomenike italijanskega glavnega mesta.

PROTI INDOZEZIJI

V Karačiju so nas sprejeli zastopniki našega poslanstva. V prijetnem vzdušju je minilo nekaj ur. Pomenkovali smo se o domačih novicah, oni pa so nam pripovedovali, kaj je novega v Aziji. Tu smo prvič občutili »zgod dli« Azije, ko nas je takoj po sestopu z Balkana zajel silno vroč zrak.

Okrog dveh zjutraj, po pakistanskem času, smo stopili spet v letalo in krenili proti Rangoonu. V burmansko glavno mesto smo prispeli okrog deseti. Na letališču so nas sprejeli predstavniki in tajnik burmanske nogometne zveze.

Ponudila sta nam, naj bi v Burmi

MEDNARODNI NASTOP TEŽKO-ATLETOV

Ljubljana : Dunaj

Danes ob 20. uri bomo videli naše najbolje dvilastne utelci, ki se bodo pomerili z moštvom Dunaja. Moštvo Ljubljane bo verjetno nastopilo v telje postavi: Dolenc, Rozman, Micolovski, Trček, Jordan, Anžur, Petoč, Kvas in verjetno tudi Vidaković iz Sremske Mitrovice. Tudi Avstrijci so že prijavili svoje moštvo. Imena Gilek, Hrdlička, Owsenak, Stasny, Sebesta, Symjn in Kremar dajo slutiti, da bodo borbe hude.

Razen dvilastce uteži bodo nastopili tudi naši najboljši judoisti. Tudi pri teh bodo nasprotniki Dunajčani. V vmesnih tečajih bodo nastopili tekmovalci v jiu-jitsu. Občinstvu se bo predstavil tudi mojster svetovnega slovesa v tem športu, Ebetshuber z Dunaja, ki bo nastopil proti petim našim tekmovalcem. Prireditelj bo na stadionu Zeleznikarja, v primeru slabega vremena pa v dvorani Uniona.

Vremensko poročilo hidrometeorološke službe LRS

Napoved za soboto, dne 5. septembra: Lepo vreme z delno oblačnostjo. Zjutraj po kotlinskih meglah. Temperatura ponoči od 6 do 10° C, podnevi od 24 do 28°.

Za nedeljo se nam obeta lepo vreme z nekoliko povečano oblačnostjo v popoldanskih urah.

JUGOSLOVANSKI NOGOMETASI V INDOZEZIJI

Prek kontinentov in oceanov

Trodnevni let s štirimotornim letalom (Posebej za »Borbo«)

Ob odhodu naše nogometne reprezentance na turnejo po Indoneziji smo zaprosili dr. Mihajla Andrejeviča, naj nam pošlje nekaj dopisov o vtisih s turneje. Sprejeli smo njegovo prvo pismo iz Džakarte, v katerem nam opisuje pot od Beograda do glavnega mesta Indonezije, Džakarte. Jutri pa bomo objavili opis s tekme med našo reprezentanco in reprezentanco Bandunga.

Let od Beograda do Rima je prijetno minilo. Vsi igralci so bili razpoloženi, ker se letalo ni zibalo. Od Soluna smo leteli naravnost prek Jadrana proti Pescari. V Rim smo pristopili ob 11.45.

Prvi sprejem. Na letališču so nas pričakali predstavniki našega in indonezijskega poslanstva, uslužbenci letalske družbe KLM in zastopniki italijanske nogometne zveze.

SPREJEM PRI INDOZEZIJSKEM POSLANIKU

Ko smo dobili dovoljenje za odhod v mesto, smo se z avtobusom odpeljali po rimskih ulicah. Izrabil smo prosti čas do sprejema v indonezijskem poslanstvu in si ogledali zgodovinske spomenike italijanskega glavnega mesta.

PROTI INDOZEZIJI

V Karačiju so nas sprejeli zastopniki našega poslanstva. V prijetnem vzdušju je minilo nekaj ur. Pomenkovali smo se o domačih novicah, oni pa so nam pripovedovali, kaj je novega v Aziji. Tu smo prvič občutili »zgod dli« Azije, ko nas je takoj po sestopu z Balkana zajel silno vroč zrak.

Okrog dveh zjutraj, po pakistanskem času, smo stopili spet v letalo in krenili proti Rangoonu. V burmansko glavno mesto smo prispeli okrog deseti. Na letališču so nas sprejeli predstavniki in tajnik burmanske nogometne zveze.

Ponudila sta nam, naj bi v Burmi

MEDNARODNI NASTOP TEŽKO-ATLETOV

Ljubljana : Dunaj

Danes ob 20. uri bomo videli naše najbolje dvilastne utelci, ki se bodo pomerili z moštvom Dunaja. Moštvo Ljubljane bo verjetno nastopilo v telje postavi: Dolenc, Rozman, Micolovski, Trček, Jordan, Anžur, Petoč, Kvas in verjetno tudi Vidaković iz Sremske Mitrovice. Tudi Avstrijci so že prijavili svoje moštvo. Imena Gilek, Hrdlička, Owsenak, Stasny, Sebesta, Symjn in Kremar dajo slutiti, da bodo borbe hude.

Razen dvilastce uteži bodo nastopili tudi naši najboljši judoisti. Tudi pri teh bodo nasprotniki Dunajčani. V vmesnih tečajih bodo nastopili tekmovalci v jiu-jitsu. Občinstvu se bo predstavil tudi mojster svetovnega slovesa v tem športu, Ebetshuber z Dunaja, ki bo nastopil proti petim našim tekmovalcem. Prireditelj bo na stadionu Zeleznikarja, v primeru slabega vremena pa v dvorani Uniona.

Vremensko poročilo hidrometeorološke službe LRS

Napoved za soboto, dne 5. septembra: Lepo vreme z delno oblačnostjo. Zjutraj po kotlinskih meglah. Temperatura ponoči od 6 do 10° C, podnevi od 24 do 28°.

Za nedeljo se nam obeta lepo vreme z nekoliko povečano oblačnostjo v popoldanskih urah.

PRESELITEV! PRESELITEV!

Sporočamo vsem podjetjem elektrogospodarstva, industrijskim in rudniškim kolektivom, da posluje od 1. septembra 1953

ELEKTRONABAVA

UVOZNO IN NABAVNO PODJETJE ZA PROMET Z ELEKTROMATERIALOM

v svojih novih prostorih

LJUBLJANA, RESLJEVA 14a/II.

TELEFON 20-610 in 21-059

LASTNO SKLADIŠČE V ČRNUČAH - SE PRIPOROČAMO!

TELEFON 21-630

Podjetje »PRVA ISKRA« - Barič pri Beogradu sprejme

tri inženirje tehnologe

V poštevh prihajajo tudi začetniki. V Beogradu stanujočim je zagotovljen prevoz z avtobusom na delo in z dela. Družinsko komfortno stanovanje za poročene je na razpolago v naselju podjetja, za samce pa v hotelu.

Ponudbe z opisom dosedanjega dela in prakse pošljite na gornji naslov. Telefon 86-26, lokalno 31.

3695 1-1

Zatemnitev v Gretleyju

o nacističnem vohunstvu v Angliji med drugo svetovno vojno.

Ce torej se niste naročili na »Ljudsko pravico-Borbo«, storite to takoj, svoje prijatelje in znance pa opozorite, naj se tudi vrstne v krog njenih naročnikov!

J. B. Priestleyja

KOLEKTIV TOVARNE VOLNEH IZDELKOV MAJŠPERK

POZDRAVLJA PRAZNIK PRIMORSKIH BRIGAD!

Ob priliki proslave na Okroglici

VELIKA RAZSTAVA POHIŠTVA

Veliko znižanje cen!

Informacije: Telefon Nova Gorica 27

v Tovarni pohištva »E. Kardelj«, Nova Gorica, v dneh 5., 6. in 7. sept. 1953

DNEVNE NOVICE

Obvestilo Industrijskim podjetjem na področju okraja Ljubljana-okolica. Izvršni svet - Odbor za gospodarstvo, nas je obvestil, da bo v sredo, 9. septembra ob 9. uri v sindikalnem domu v Kranju diskusijski sestanek v zvezi s predlogi novih gospodarskih uredb, katerega bodo vodili člani republiške komisije za izdelavo novega gospodarskega sistema. Konferenca naj se udeležijo direktorji vseh podjetij, predsedniki delavskih svetov, upravnih odborov ter vodilni kader s podjetij oziroma ekonomisti, za katere smatrajo podjetja za potrebno, da bi na diskusiji sodelovali. - OLO Ljubljana-okolica, tajništvo za gospodarstvo.

TEJ. podjetje »Mleko«, Ljubljana. Kotnikova 10, obvešča vse potrošnike, da bo delilo po svojih poslovalnicah mleko za nedeljo v soboto popoldne, to je dne 5. t. m.

Sveže morske ribe, sardele in druge vrste, danes v ribarnici.

ŠOLSTVO

Centralna ljudska univerza opozarja, da se v letošnjem letu otvorijo začetniški in nadaljevalni tečajji stenografije in strojepisja in slovenskega jezika. Vpisovanje bo v prostorih Centralne ljudske univerze, Resljeva cesta 9, soba št. 9, od 7. t. m. vsak dan od 8. do 12. ure.

I. MEDNARODNA RADIO RAZSTAVA V LJUBLJANI V DOMU »PARTIZANA« NA TABORU JE ODPRTA DNEVNO OD 8. DO 13. IN OD 16. DO 21. URE. TELEVIZIJSKI PROGRAM OD 19.30 DO 11.30 IN OD 17.30 DO 18.30. HRANITE VSTOPNICE ZARADI NAGRADNEGA ZREBANJA. - POUST NA ZELEZNICI RAZSTAVA JE ODPRTA DO VKLJUČNO 8. SEPTEMBRA TEGA LETA.

RADIO KOPER

Sobota, 5. sept.: 5.30 Jutranja poročila - 5.40 Budnice, partizanske narodne pesmi, vmes obvestila za proslavo na Okroglici - 7.10 Partizanske pesmi in koračnice, vmes obvestila ter nekaj o partizanskem tisku - 13.30 Poročila - 13.45 Partizanske in borbene pesmi, vmes obvestila - 14.30 Primorske žene za časa NOB - 15.00 Kevija primorskih in tržiških pevskih zborov, ki so sodelovali na radijskem festivalu, vmes ob 15.00 reportaz iz Okroglice - 17.00 Slov. lahka glasba - 17.30 S pesmijo in plešnog naokrog - 19.00 Večerne vesti - 21.00 Z mikrofonom po Primorski - prezez skoz partizanske oddaje - 22.30 Nekaj pesnih motivov - 23.20 Zadnja poročila v slovenščini, za tem pa nočna glasba do 24. ure.

MARIBORSKE VESTI

Dežurna lekarna: 5. septembra. - Center, Gosposka ul. 12.

RADIO

12.00-13.30 Prenos sporeda Radia Ljubljana - 17.00-17.30 Zavrtno sel - 17.30-17.40 Poslušajte domača poročila - 17.40-18.00 Zabavna glasba, vmes objave in oglasi - 18.00-22.30 Prenos sporeda Radia Ljubljana - 22.30-23.00 Pol ure zabavne glasbe - 23.00 Prenos sporeda Radia Jugoslavija.

KINO

PARTIZAN: ameriški film: »Pet prstov«. **UDARNIK:** ameriški film: »Onstran Missourija« (barvni). **POBREZJE:** italijanski film: »Volk z gore Sisa«. **STUDENCI:** angleški film: »Rumeni metulj«.

MESTNI KINO MURSKA SOBOTA: 5. septembra: jugoslovanski film: »Vsi na morje«.

TELEVIZIJSKI PROGRAM NA I. MEDNARODNI RADIO RAZSTAVI V LJUBLJANI V DOMU »PARTIZANA« NA TABORU DNEVNO OD 19.30 DO 11.30 IN OD 17.30 DO 18.30. RAZSTAVA JE ODPRTA OD 8. DO 13. IN OD 16. DO 21. URE. NAGRADNO ZREBANJE ZA OBISKOVALCE. - POUST NA ZELEZNICI RAZSTAVA JE ODPRTA DO VKLJUČNO 8. SEPTEMBRA TEGA LETA.

RADIO

Spored za soboto, 5. septembra 1953

5.00-7.30 Dobro jutro, dragi poslušalci - vmes ob 5.10-5.20 Jutranja telovadba - 5.30-5.40 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in pregled tiska - 6.00-6.10 Jutranja telovadba - 6.30-6.40 Napoved časa, poročila, vremenska napoved in objava dnevnega sporeda - 6.40-7.00 Med glasbenim sporedom - Kam bomo šli na izlet? - 7.00-7.05 Radijski kolektor - 12.00 Opoldanski orkestralni spored - 12.30 Napoved časa, poročila in pregled dnevnega sporeda - 12.45 Zabavna glasba, vmes objave - 13.00 Kulturni pregled - 13.10 Od melodije do melodije - 14.00 Slovenske narodne pesmi - prenos v Zagreb - 14.30 Radijske reklame - 14.40 Koncert pianista Marjana Lipovška - 15.00 Napoved časa, poročila in vremenska napoved - 15.10-15.30 Zabavna glasba vmes objave - 15.00 Na obisku pri Franzu Suppeju - 18.20 Za pionirje - Iz spominov primorskih otrok na dni NOB - 18.40 Poje moški zbor Slava Klavora p. v. Rajka Sikoška - 19.00 Radijske reklame - 19.10 Zabavna glasba, vmes objave - 19.30 Radijski dnevnik - 20.00 Pisan sobotni večer - 22.00 Napoved časa, poročila - 22.10 Kaj bo prihodnji teden na sporedu - 22.20 Glasbena medigra - 22.30 Oddaja za naše izseljenke na valu 327,1 m do 23.00 - 23.00-24.00 Oddaja radia Jugoslavija za tujino na valu 327,1 m (prenos iz Zagreba).

DROBNI OGLASI

MOJSTRA ZA OKROGLE PLETILNI STROJE, prvovrstnega, z večletni prakso, sprejme tovarna trikotaž v Omišu pri Splitu. - Ponudbe pošljite: Tvoronica trikotaže, Omiš **ELEKTRIČNO CENTRALO** z Diesl motorjem ali na vpojni plin ter generator 380 voltov, trifazni, 300 do 350 KW za izmenični tok, pokreten ali stabilen, takoj kupimo. Ponudbe pošljite na naslov: »Frano Gorjup, tvornica obuče, Zagreb, Nova Ves 11

POTNIŠKI MERCEDES v 175, štiri-cilindrski s 4 vrati, generalno popravljen, lakiran, tapeciran, po ugodni ceni takoj prodam za gotovino. Sarić, Sindjelčeva 28, Beograd, 11.399 1-1

KLÜCKNER DEUTZ DIESEN, 4-tonski, 4 cilindri, vse originalno, vožen 4000 km, generalno popravljen, prodam po ugodni ceni. Modrag Sarić, Topola Oplenac, Srbija, 755

POTREBUJEMO ostanke raznega blaga, čipk, klobučevine, volnene nit, manjše gumb, bleščeče okrasne našitke (filtr). Ponudbe s ceno na naslov: Mestno lutkovno gledališče, Ljubljana, Resljeva c. 28, 753

STROJ ALI NOZ za rezanje tekstilnih vzorcev, manjši, namizni format, kupimo. Ponudbe pod »Kolekcija« na naslov Borba, Ljubljana, 755

POSTREŽNICA za čiščenje pisarne in za gospodinjstva dela takoj zapošlitev. Titova 62.

DANES IN JUTRI

GLEDALIŠČA

MESTNO LUTKOVNO GLEDALIŠČE

Uprava sporoča, da bo gledališče v letošnji sezoni potrebovalo nekaj novih faktorjev in vodilcev. Prav tako vabi k sodelovanju tudi učence in učenke osnovnih šol in nižjih gimnazij, ki imajo postuh in smisel za recitacijo. Tisti, ki čutijo veselje do lutkovne umetnosti, naj se od 7. do 9. t. m. zglase v upravi: Ljubljana, Resljeva cesta 28.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V LJUBLJANI

bo obnovilo za novo sezono abonma v vseh od lani obstoječih redih. Razpis bo objavljen v naših dnevnikih v sredo, 9. t. m., vpisovanje abonmentov, prvemstveno lanskih, pa bo od ponedeljka, 14. t. m. dalje.

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

sprejema abonente do 8. septembra vsak dan od 10. do 12. in 16. do 18. Cena sedetev za vso sezono je povprečno 500 din.

ZA OBISKOVALCE I. MEDNARODNE RADIO RAZSTAVE V LJUBLJANI SO PRIPRAVLJENA LEPA IN PRAKTIČNA DARILA (RADIO APARATI, ELEKTRIČNI BRIVSKI APARATI, DINAMA ZA DVOKOLESA ITD.). HRANITE VSTOPNICE ZARADI NAGRADNEGA ZREBANJA, KI BO DAN PO KONČANI RAZSTAVI. RAZSTAVA JE ODPRTA DNEVNO OD 8. DO 13. URE IN OD 16. DO 21. URE. - TELEVIZIJSKI PROGRAM OD 19.30 DO 11.30 IN OD 17.30 DO 18.30. - RAZSTAVA JE ODPRTA DO VKLJUČNO 8. SEPTEMBRA T. L.

KINO

KINO UNION: Ameriški barvni film »Kapitan Horatio«. Brez tednika. - Predstava ob 16. in 20.

KINO KOMUNA: Švedski film »Gospodična Julija«. Tednik: Filmske novosti št. 35. Predstava ob 16. in 20.

KINO SLOGA: Italij.-franc. film »Tri prepovedane zgodbe«. Tednik. - Predstava ob 16. in 20.

KINO SOČA: Premiera japonskega filma »V gozd«. Tednik. Predstava ob 16. in 20. Predprodaja vstopnic od 10. do 11. in od 15. dalje.

LETNI KINO TIVOLI: Italijanski film »Vrag vzemi slavo«. Tednik. Predstava ob 20.

LETNI KINO BEZIGRAD: Angl. film »Lady Hamilton«. Brez tednika. - Predstava ob 20. uri. - Prodaja

Naše ogorčenje nad početjem italijanskih provokatorjev je brezmejno. Velik pa je naš ponos na slavne Primorske brigade.

Pozdravljamo Primorsko ob njenem prazniku!

KOLEKTIV

TOVARNE DUŠIKA RUŠE

Vsemu primorskemu ljudstvu čestitamo ob 10. obletnici ustanovitve njihovih brigad in odloku AVNOJ-a o priključitvi Primorske k Jugoslaviji

Delovni kolektiv tovarne usnje **STANDARD KRANJ**

S 183

Nismo in nikdar ne bomo pozabili zločinov italijanskih imperialistov na naši zemlji. Borili smo se za svojo svobodo in za svobodo naših bratov s Primorja. Zato nas nikdar ne morejo zastrašiti vrtoglavi iredentisti. Kot smo bili enotni v borbi za svobodo, smo pripravljene enotno braniti naše meje.

Prav zaradi tega je praznik Primorke tudi naš praznik.

Primorskim bratom pošiljamo borbene pozdrave!

Kolektiv **Tovarne kovanega orodja ŽREČE**

V boju smo se ojeklenili in v suženstvu kalili zato je zaman prizadevanje iredentistov. Kdor je svobodo dosegel, je nikdar več ne bo izgubil. Zato je praznik Primorske še večji in pomembnejši

Pozdravljamo primorsko ljudstvo in praznujemo z njim

KOLEKTIV

TOVARNE AVTOMOBILOV MARIBOR

Delovni kolektiv

Cementarne Trbovlje

čestita k narodnemu prazniku 6. septembru
vsem delovnim ljudem Primorske

S 201

K dnevu ljudske vstaje na Primorskem čestita KOLEKTIV

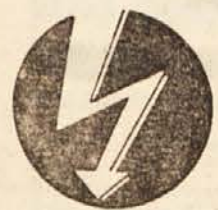
SPLOSNEGA STROJNEGA MIZARSTVA

IRBOVLJE

Nudimo odjemalcem pohištvene izdelke po najnižjih cenah v kvalitetni izdelavi

S 200

Kolektiv

ELEKTRARNE TRBOVLJE

Naj živi 6. september, narodni praznik Primorke!

S 202

Se si lahko nabavite knigo VLADIMIRJA DEDIJERJA

JOSIP BROZ - TITO

PRISPEVKI ZA ŽIVLENJEPIS

Zahtevajte jo v Vaši knjigarni ali pa pišite na Cankarjevo založbo v Ljubljani, poštni predal št. 41 in takoj Vam jo bomo poslali. Cena: vezana v polplatno 880 dinarjev, vezana v polusnje 1.280 dinarjev. — Fini brezlesni papir — 820 strani teksta — 40 slikovnih prilog v bakrotisku. — Knjiga v polusnju je opremljena s ščitnim ovitkom z barvno sliko in zemljevidom.

S 181

Ob deseti obletnici osvoboditve Slovenskega Primorja kličemo vsem Primorcem

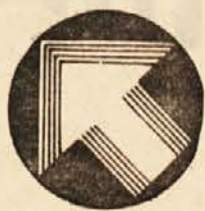
„Tukaj je Jugoslavija“!

OK ZKS Trbovlje

OLO Trbovlje

S 100

»NIKO« ZADRUGA ŽELEZNIKI

pozdravlja praznik Primorske
in čestita vsem borcem
in aktivistom

S 194

Železarna Ravne

TOVARNA PLEMENITIH JEKEL

Ravne na Koroškem

ČESTITA VSEM BORCEM PRIMORSKIH BRIGAD
OB DNEVU PROSLAVE NA OKROGLICI

IZDELUJE:

NAD 100 KVALITET SM IN ELEKTRO JEKLA
JEKLENE ODLITKE PO NACRTIH IN MODELIH
DO 8000 kg
JEKLENE ODKOVKE
KOVANO PALIČASTO JEKLO
VALJANE PROFILE
INDUSTRIJSKE NOŽE ZA VSO INDUSTRIJO
SEGMENTE IN KOMPLETNE KROZNE ZAGE ZA HLADNO
REZANJE KOVIN IZ SPECIALNEGA BRZOREZNEGA
JEKLA BRW 2
KOLESNE STAVKE ZA JAMSKE IN GRADBENE
VAGONETE
KONJSKE PODKVE VSEH TIPOV
JEKLENE KROGLE IN CYLPEPSE — TELESCA ZA
MLETJE CEMENTA IN RUDE
LISTNATE IN SPIRALNE VZMETI
PNEVMATSKA KLADIVA IN REZERVNE DELE PO
NACRTIH
STRUGARSKÉ NOŽE, SPIRALNE SVEDRE IN REZKARJE
IZ LASTNEGA BRZOREZNEGA JEKLA BRW

IZVRŠUJE:

MEHANSKO OBDELAVO — GROBO IN FINO — NAROČENIH
ODLITKOV IN ODKOVKOV
TERMICNO OBDELAVO NAROČENIH IN POSLANIH
KOMADOV

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE IN KATALOG

TER BLIŽJE INFORMACIJE ZA ZADOVOLJITEV VAŠIH POTREB

Vsem borcem Primorskih brigad, kakor tudi
borcem IX. korpusa pošilja borbeni pozdrav

Delovni kolektiv

Tovarne kos in srpov Tržič

S 187

M 98

Ob 10. obletnici ustanovitve slavnih brigad IX. korpusa pozdravljamo hrabro ljudstvo Primorske z željo, da očuva tradicije iz osvobodilne borbe!

DELOVNI KOLEKTIV

Lesno industrijskega
podjetja

JELOVICA

ŠKOFJA LOKA

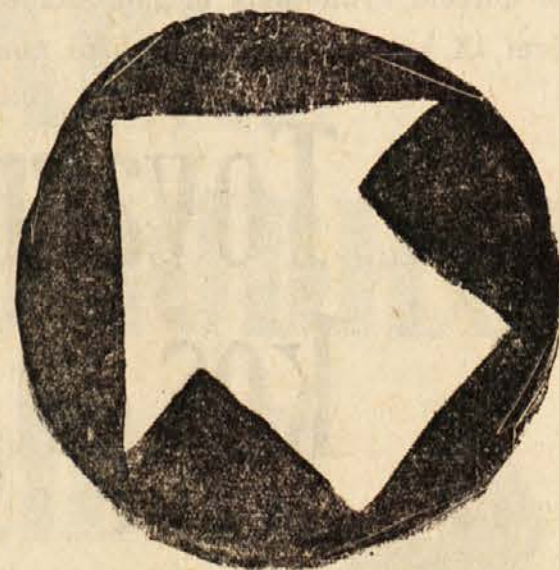
8 192

**Gorenjska predilnica
v Škofji Loki**

pozdravlja ob priliki praznovanja vseh enot IX. korpusa NOB vse borce in aktiviste, kakor tudi vse primorsko ljudstvo.

Naj živi 10. obletnica naših herojskih enot IX. korpusa NOB!

8 193

TRGOVSKO PODJETJE

VINO

KRANJ

ČESTITA VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU PRIMORSKE K PRAZNIKU 10. OBLETNICE USTANOVITVE PRIMORSKIH BRIGAD.

S 157

VSEM BORCEM PRIMORSKIH BRIGAD IN IX. KORPUSA ČESTITAMO OB 10. OBLETNICI PRIKLJUČITVE SLOVENSKE PRIMORSKE K JUGOSLAVIJI.

Splošno gradbeno podjetje

PROJEKT

KRANJ

S 156

DIREKCIJA KOMUNALNE DEJAVNOSTI

se pridružuje čestitkam ob 10-letnici priključitve Slovenske Primorske k FLRJ.

KOMUNALA

KRANJ

S 155

OB 10-LETNICI USTANOVITVE PRIMORSKIH BRIGAD ČESTITA VSEMU PRIMORSKEMU LJUDSTVU.

DELOVNI KOLEKTIV
teks ilne tovarne

INTEKS

KRANJ

S 154

DELOVNI KOLEKTIV

Oljarne

tovarne jedilnega in tehničnih olj ter pločevinastih sodov

ČESTITA VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM OB PRAZNIKU 10. OBLETNICE USTANOVITVE BRIGAD IN SE PRIPOROČA ZA NAROČILA.

S 152

KOLEKTIV

Gradisa Šoštani

pošilja borbene pozdrave vsem borcem Primorskih brigad in IX. korpusa

Gradbeno podjetje

„Gradbenik“ Šoštani

pošilja prisrčne pozdrave udeležencem proslave ob 10. obletnici priključitve slovenskega Primorja k Jugoslaviji.

S 165

S 164

Delovni kolektiv tovarne kovinske embalaže

Saturnus

ČESTITA PRIMORSKEMU LJUDSTVU K 10-LETNICI USTANOVITVE PRIMORSKIH BRIGAD.

Ljubljana

S 150

DELOVNI KOLEKTIV

LJUB JANSKE TOVARNE HRANIL LJUBLJANA

ŠMARTINSKA CESTA 30

pošilja ob priliki proslave na Okroglici, svojim poslovnim prijateljem ter tovariškim delovnim kolektivom — borbene pozdrave!

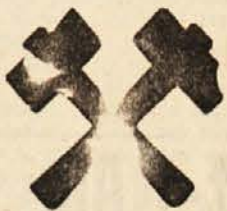
S 153

Vsem preživelim borcem Primorskih brigad, vsem borbenemu primorskemu ljudstvu pošiljamo iskrene čestitke za pomembni praznik ustanovitve prvih Primorskih brigad in priključitve Slovenskega Primorja in Istre k FLRJ.

Okrajni ljudski odbor Šoštani

S 163

OB PROSLAVI 10. OBLETNICE ZGODOVINSKEGA ODLOKA AVNOJ O PRIKLJUČITVI SLOVENSKEGA PRIMORJA IN ISTRE K FLRJ, ZDRUŽENI Z ZBOROM VSEH PRIMORSKIH BORCEV NA OKROGLICI POŠILJAMO BORBENE POZDRAVE, BIVŠIM BORCEM, AKTIVISTOM, INVALIDOM, POŽRTVOVALNIM PARTIZANSKIM MATERAM, SVOJCEM PADLIH ZA SVOBODO IN VSEMU LJUDSTVU SLOV. PRIMORJA IN ISTRE.

DELOVNI KOLEKTIV

**RUDNIKA
LIGNITA
VELENJE**

S 162

Ob 10. obletnici priključitve Slovenskega Primorja k FLRJ pošiljamo borbene pozdrave vsem udeležencem proslave na Okroglici.

DELOVNI KOLEKTIV

ELEKTRARNE VELENJE

S 161

Prisrčne čestitke ob velikem prazniku 10. obletnice priključitve naše Primorske in Istre k Jugoslaviji in ustanovitve IX. korpusa ter slavni prekomorskih brigad izraža tudi

DELOVNI KOLEKTIV

Slovenski avtopromet

SAP LJUBLJANA

S 148

DELOVNI KOLEKTIV

Klavnice Ljubljana

pozdravlja in čestita k proslavi 10. obletnice priključitve Primorske k matici Jugoslaviji.

S 149

K PRAZNIKU NARODNEGA UPORA NA PRIMORSKEM IN USTANOVITVE PRIMORSKIH BRIGAD IZROČA KOLEKTIV

MARIBORSKE LVARNE IN TVORNICE KOVINSKIH IZDELKOV

MAR B. R

BORBENE POZDRAVE.

M 87

Delovni kolektiv

ŽELEZNE

Trgovskega podjetja na debelo in drobno

NOVO MESTO

Čestita vsem delovnim kolektivom k prazniku in obletnici priključitve svobodne Primorske k FLRJ. Pozdravljamo festival Primorskih brigad in njihov zbor na Okroglici. — Živela, svobodna Primorska v novi Titovi Jugoslaviji!

KOLEKTIV

TRGOVSKEGA GROSISTICNEGA PODJETJA

„Tkanina“ Maribor

izročja k dnevu ustanovitve Primorskih brigad borbene pozdrave

M 89

Ob priliki Vašega zgodovinskega praznika, ki je obenem tudi naš praznik ne moremo mimo tega, da se ne bi spomnili Vaše suženjske dobe v preteklosti, kakor tudi ogromnih žrtev za osvoboditev. Ta naš praznik bo prepričal vsakega, da se preteklost ne more nikoli več ponoviti, ampak, da vztrajamo skupno z ostalimi narodi naše domovine pri izgradnji naše boljše bodočnosti. **NAJ ŽIVI SVOBODNA PRIMORSKA V NOVI TITOVJI JUGOSLAVIJI!**

Delovni kolektiv

SGP „Pionir“ Novo mesto

se pridružuje čestitkam k prazniku osvoboditve Slovenskega Primorja, ter pozdravlja udeležence in zbor Primorskih brigad na Okroglici ob njihovi deseti obletnici.

ŽIVELO SVOBODNO LJUDSTVO PRIMORSKE!

S 17

S 17

Ob desetletnici priključitve Slov. Primorja in Istre k FLRJ pošilja

MESTNI LJUDSKI ODOR CELJE

borbene pozdrave vsem udeležencem proslave na Okroglici

S 158

Mestni komite ZK Mestni odbor SZDL Mestni odbor ZB CELJE

Vsem delovnim ljudem Slovenskega Primorja in Istre čestitamo k proslavi 10. obletnice priključitve Slovenskega Primorja in Istre k FLRJ

S 174

OKRAJNI LJUDSKI ODBOR CELJE-OKOLICA

Pošiljamo borbene pozdrave vsem udeležencem veličastne proslave na Okroglici ob 10. obletnici ustanovitve Primorskih brigad

S 160

Vsemu delovnemu ljudstvu Primorske izročja kolektiv tovarne usnja „Konus“ borbene pozdrave ob desetletnici ustanovitve Primorskih brigad

S 159

DELOVNI KOLEKTIV TRGOVSKEGA PODJETJA

»ROG« MARIBOR

ČESTITA K LJUDSKEMU PRAZNIKU VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU PRIMORSKE

M 94

Kolektiv tovarne usnja

„Konus“

Slovenske Konjice

M 9

Primorci! K Vašemu zgodovinskemu prazniku Vam iskreno čestitamo. V...š praznik je tudi naš praznik. Vaša sreča je tudi naša sreča, Vaše težave so tudi naše težave. Korakajmo smelo naprej s Titom v socializem!

KOLEKTIV „NOVOTEKS“ TEKSTILNA TOVARNA NOVO MESTO

S 173

TRGOVSKO PODJETJE „MLEKOPROMET“ MURSKA SOBOTA

nudi odjemalcem vse mlečne izdelke po globoko znižanih cenah - Za cenj, naročila se priporoča kolektiv

Ob tej priliki pošiljamo prebivalstvu Primorske borbene pozdrave k dnevu ustanovitve Primorskih brigad

M 85

Praznik Primorske je tudi naš praznik. Niti v boju za svoje pravice, niti v boju za našo bodočnost nas ne more nihče razdružiti! Pozdravljamo naše brate ob praznovanju na Okroglici!

KOLEKTIV

Tovarne čevljev-MARIBOR

M 9

Primorci, mi praznujemo z vami! Med nas in vas nihče ne more več postaviti meja! Dvignili smo se k skupnemu upor in po zmagi bojujemo skupen boj za srečo naših narodov!

Kolektiv
trgovskega podjetja

»DOMI« Maribor

M 91

Naša moč se izraža v naši enotnosti! V skupnem pohodu v bodočnost, kakršno si io sami želimo, nas nihče ne more ločiti! Zato praznujemo z Vami!

KOLEKTIV

TOVARNE STROJIL-MAJŠPERK

M 92

DELAVCI IN USLUŽBENCI

GORIŠKIH OPEKARN * Bilje

iskreno čestitamo k 10. obletnici ustanovitve Primorskih brigad in 10. obletnici zgodovinskega sklepa AVNOJ-a ob priključitvi Istre in Slovenskega Primorja k Jugoslaviji. Zavedajoč se težke borbe in žrtev, ki so jih doprine-li naši hrabri boreci obljubljam, da bomo dali vse od sebe za dokončno izgraditev naše socialistične domovine, da bomo budno čuvali vse v borbi pridobljene pravice ter s tem krepili borbo za mir v svetu. — SLAVA BORCEM, KI SO ŽRTVOVALI ŽIVLJENJE ZA OSVOBODITEV SLOVENSKEGA PRIMORJA!

S 95

DELOVNI KOLEKTIV INDUSTRIJE ČEVLJEV NOVO MESTO

čestita vsem delovnim kolektivom in ljudstvu k zgodovinskemu prazniku osvoboditve Primorske in 10. obletnici ustanovitve Primorskih brigad. Naj živi svobodna Primorska!

S 17

VLADO HABJAN

S križišč IX. korpusa

Avto lakomno požira kilometrske razdalje na lepo speljani kockasti cesti. Sišensko predmestje z litostrojskim gigantom je za nami. V nekam zaspani zgodnjejutranji sivini pa brž nato zgigneta še obrisa stoletnega ljubljanskega gradu in v primeri z njim mnogo smelejša podoba nebotičnika, ki spominja na kipeče izrastke razčlenjenih Karavank — in te se pokažejo v ravnem soncu in svoji mogočnosti v trenutku, ko je za nami šentviški ovinek. Se nekaj kilometrov, vasi in naselij in že smo na Sorškem polju. Pred Kranjem zavijemo na levo, zdrčimo skozi starodavno Skofjo Loko in stisne nas v svoj svet Poljanska dolina. Ko pa dobi v drzno speljani in hitro dvigajoči se cesti, ki vodi preko škofjeloških hribov proti Blegašu, doslej ubrani takt avtomobilskega motorja vse bolj zamolkel glas in ti onstran doline namesto prejšnjih Kamniških planin, Karavank in Triglavskega pogorja pritegnejo pogled kópasti Dolomiti, usihajo vsi dosedanjí bežni popotni vtisi in se umikajo sili mnogo bogatejših vojnih spominov.

Spomini vro na dan pri vsakem ovinku in novem kuceljnu ali samotem zaselku. Na prvem previsu, od koder lahko motriš še Selško dolino z vasmi, znanim partizanskim prehodom Prtovcem pod Ratitovcem, potegneno Jelovico in na njena po-bočja prilepljene po vsej domovini znane Dražgoše, pa se dotlej razdrobljeni spomini strnejo v pregleden krog. In misel kar sama od sebe hiti nazaj po tem krogu: Prešernovci smo se bili tamle, tam doli so bili v zasedi Vojkoveci, tisto postojanko so razbili Gradnikovci, ono Kosovelovci, tam smo se prvič srečali z gorenjskimi odredi in tja gori smo jurišali skupaj z ruskim bataljonom. Naštél sem domala že ves IX. kórpús, a krogotok spominov še ni zaključen. Oblesti je treba vse kuceljne in vzpetine, pa raztresene domačije, kjer smo počivali in se urejali za nove pohode. Vsa čustva osvaja preteklost in tej se hoče še novega hraniva. Tega pa črpa z Jelovice, pa s previsov strmih Karavank in seveda z Martinjega vrha in njegovih gorskih kmetij na prosojni strani Blegaša, ki strmo zdrči proti Zeleznikom. Spomin nití ne utegne zabeležiti, kaj vse so storili Zelezničarji predvsem za Prešernovce, ko te dotok novih misli požene skozi sotesko na Jasenovcu mimo Farjega potoka prav pod Blegaš v partizansko prezimovališče Davčo.

Ivje je v škripajočem mrazu legalo vsepovsod: na borce, ki so drgetali po davških hlevih, na trepalnice in obraze onih tovarišev, ki so bili na straži in zasedah okrog njih. Tople obleke, obuvala ni bilo, ne kruha, še manj municije. Vsem Prešernovcem nepozabni komisar Črt, vernik svoje misije, pa je znal v premre duše borcev vsaditi mnogo obetajočo pomlad. Ta je res prinesla brigadi tople dni in med številnimi boji več lepih zmag, a kmalu zatem so ravno te zmage na primorski strani Blegaša zahtevale komisarja Črta, prezgodnjo smrt, ki je brigado huje prizadela, kakor komaj prebrodena zima.

Človeški organizem je trdoživ. Prav take so naše misli, posebno če jih napolnjujejo spomini iz dobe, ko se začena tudi tvoja zgodovina. Veš sicer, da je dotlej obstojalo marsikaj velikega, toda golo navdušenje nad samim seboj, odkritja v tebi in okrog tebe ti ne dadó moči, da bi hotel in znal občudovati še kaj, kar ni v kakršnikoli zvezi s teboj in tvojim čustvovanjem, kajti tvoja mladeniška obzorja so še majniško praznična in prepolna obetov, katerih plodov še ni ogrozila nobena poletna nevihta. Na tej cesti proti Ble-

gašu sem prvič zasledil tak oblak nad mojim obzorjem, ko so me ranjenega peljali po bojih na Pasji Ravani v Dolomitih proti bolnici v Davčah. Ker pa mi tam niso mogli pomagati, me je volovska vprega potegnila po hudourniškem kolovozu čez črnovrški hrib v boljše opremljeno bolnico Franja pri Cerknem.

Čez mesec pa sem bil že nazaj v brigadi in slučaj je nanesel, da sem naletel nanjo prav na tej cesti, kjer zdaj obnavljam spomine z zadnjim komandantom brigade Karlom Leskóvcem. Se vedno je vojak, zato ni čudno, da ga je celo na letni oddih zaneslo v operativno področje nekdanje Prešernove. S teh škofjeloških hribov sta vidni kakor na dlani Selška in Poljanska dolina. Oko pa sega še delj in preleti vse znane položaje. Tudi z nekdanjim komandantom Leskóvcem sva jih preletela in znova ocenjevala

Po partizanskem napadu na Komen — februarja leta 1944 — so Nemci odgnali prebivalce v internacijo

uspehe in napake v bojih na teh položajih. Tako uspehov, pa tudi napak ni bilo malo. A eno je gotovo: v naših pogojih bi po vseh zakonitostih, ki so vtisnjene na prve strani vsakega vojaškega učbenika morali klekniti v nekaj tednih. Pisci vojaških učbenikov res da niso sprti s poštevanko. Malenkost jim je zračunati, do kod nese ta ali oni tóp, vedo tudi za zmogljivosti svojih letalskih motorjev, celo neprobajni oklepi največjih tankov in atomi jim niso več zapečatená skrivnost — toda vojakove volje ne morejo izmeriti. Tu je treba vse drugačnih meril, meril, ki jim vsa tehnika ni kos, meril, ki nihajo med strahom in pogumom in segajo v globine vojakovih čustev, kjer črpača moč iz istih virov sovražstvo in ljubezen...

Do tega, nenapisanega merila se je moral tako ali drugače prikópati vsak, ki ni hotel, da se na teh položajih zruši pod težo vojne neprizanesljivosti. Do prvih, tehničnih meril in zakonitosti se mnogi nismo povzpeli. Komandant Leskóvec jih študira zdaj. In zategadelj sva se razšla z mojo kaj vsakdanjo željo: želel sem, da bi, kadar bo treba svetu spet tako dokazovati pravico do svojega obstoja, znal in mogel družiti tehnične iznajdbe s težnjami, ki jih ima vsak naš vojak zapisane na dnu srca. Potem morda bog Mars ne bo zahteval od nas več toliko žrtev, ampak bo dal še več uspehov.

Avto je zaokrenil in lagodno drčal nizdol proti Dolomitom. Tam se na skrajnem zahodnem koncu dvigajo stožčasti Trije kralji. Zaklel sem jaz in še marsikdo drugi bi. Ne iz odpora

do svetih treh kraljev, ki so bili v primerj z drugimi odličniki take vrste še kar nekam dobrodušna bitja — če je verjeti virom! Svetnikas torej niso motili, pač pa postojanka na vrhu hriba. Kadar se je v nočni uri vila kolona po blegiški cesti ali po poteh okrog Zirovskega vrha ali Idrije in celo tam doli na Pivki in Notranjskem, vsepovsod je svetloba na tem hribu dražila borce. In ti so novincem, ki še niso poznali tega čudnega partizanskega svetilnika, nejevoljno odgovarjali: »Boš že zvedel, ko bomo spet šli na njihove bunkerje — potlej si boš zapomnil Svete Tri kralje!« Novinec je zvedel dovolj, saj si je lahko nato podnevi hrib natančneje ogledal in ugotovil, da bo belim in Nemcem, ki so se utrdili za bunkerji starih mejnih utrd, težko priti do živega.

Železni tok vojnih dogodkov je tudi z njimi opravil. Prenekateremu partizanu pa je v zavesti ostal svojevrsten spomin na luči bele postojanke, kajti v temnih in deževnih nočeh so nam te služile kot svetilnik in kompas na naših pohodih.

Toda vse to je preteklost. In če sem si zadal nalogo, da se bom napolnil po križiščih nekdanjega IX. korpusa, je treba pohiteti — križišč je še veliko. Avto se po stopničastih serpentinah naravnost pogreza nazaj v Poljansko dolino. In že smo v njej. Poženemo proti njenemu gornjemu koncu. Ne utegnem si kaj prida ogledovati Poljan, kjer na žalost še vedno nekaj stavb okrog rébrastih in trdnjavsko grajenih zidov cerkve nemo priča o težkih bojih, ki so jih bili predvsem Prešernovci tod okrog. Ne, ni časa vse do podrobnosti obnavljati. Sofer si privoščí ravnino in skoraj v plavajočem zaletu se brž nato znajdemo pred Gorenjo vasjo, kjer so se nekoč izkazali Vojkoveci. Ti so domala že opravili s sila utrjeno postojanko v vasi, a žal so odrekli v zasedi Prešernovci. In v vas je prodrla močna kolona tankov iz Skofje Loke in v zadnjem četrtu ure rešila poslednje sovražnikovo grezdo pred Vojkoveci in Gradnikovci. Nekaj mesecev kasneje pa je postojanki navzlic temu odklenkalo. Nam to zadostuje, zato pohitimo naprej proti Fužinam. Tu se cesta cepi. Prva vodi v znane partizanske Ziri, kjer so bilé vse tri brigade 31. divizije kot doma, nič manj kakor na Cerkljanskem, kamor se v Fužinah odcepi druga cesta in tokrat tudi naša pot. Skozi tesni Hubovščice med Staro in Novo Oselico kmalu prečkamo nekdanjo mejo in se poženemo navkreber skozi Kladno, kjer so bile večno zasede, naše ali sovražne, na Cerkljanski vrh k Slabetu.

Posrečena oblika hriba, ki podkvasto obkroža domačijo, je bila za nas prava naravna trdnjava. Vojna sreča je opoteča, ali tu bo lahko vsak kronist mirne duše zapisal, da na Cerkljanskem vrhu niso bili partizani nikoli tepeni. Vedno je bilo narobe. Zato se je sovražnik tako ali drugače znesel nad prebivalci v okolici. Ena takih žrtev je bil tudi priletel Slabetov hlapec ali še bolje otroški prijatelj striček Matevž.

Bilo je rano zjutraj, ko je mlado dekle, terenka nekje z idrijske strani, vsa zasópla pri tekla povedat, da so ji za petami Nemci. Preplah Slabetovih je bil še toliko večji, ker je malo prej prišla na domačijo partizanska enota z neke nočne akcije. Vrata so bila kajpada tiste čase zaradi naših pogostih obiskov noč in dan odprta. In tako so se borci kar meni nič tebi nič dremaje razpotegnili po hiši, pôdu in svilih, tačas ko so kuharji razdevali zaplenjeno govedo.

in tlačili v velik svinjski kotel njegove ne preveč skopo odmerjene kose.

Po tistem sporočilu in dirindaju se je prvi znašel aktivist Slabe. Hrib je seve najbolj poznal, zato je vojaško ukazoval, katere robé naj borci naprej zasedejo. Tisti, ki se pa niso dovolj hitro pobrali z dvorišča, so lahko slišali pretresljivo spor med gospodarjem in gospodinjjo. Slo je za vse: za življenje in dom. Tehtati ni bilo več časa. Stevilna otročad se je vsa plaha pred pretečo nevarnostjo stiskala k materi in strmela v očeta, ki je hotel, da gredo vsi skupaj k partizanom na položaje, češ: 'Kaj mi koristi sama hiša, če vas pobijejo! Sicer pa bodo zažgali, če si ti doma ali ne, glavno je, da ohraniva družino, zato zginimo, dokler ni prepozno, na položaje, ali pa se potegnimo v goščo.'

Zena pa je trmasto hotela ohraniti malčke in dom v svesti, da so partizani blizu, je tvegala vse in stala doma. Možu ni preostalo drugega, kakor da je odpel oba konja, se zavihtel na prvega in odpeketal v hrib, ko mu je še stari Matevž odrekel, da se umakne. Morda se je starček zanašal na svoja leta, morda pa ga je od bega zavlačalo od kdo ve kakšne cesarske Avstrije podédovano prepričanje, da Nemec mirnemu človeku ne stori nič žalega. Pospravil je hitro za partizani, kolikor se je dalo, in se lotil napajanja živine, kakor da mu nič ne grozi. Zena je v hiši komaj še utegnila presekat kravje tegno na dvoje, ga zavleči v ropotarnico med skafe in pokriti kuhajoče se meso v kotlu s pesnim listjem, ko se je švabska toča vsula za bežečim Slabetom. K sreči ga niso zadeli. A trenutek kasneje so se bili v strelce razporejeni Nemci zgrnili od vseh strani v hišo in nad obupano žensko. Huda ura se je začela. Prvi so plénili, drugi spraševali po partizanih ženo, prepeali otroke in hkrati podnetili oženj v izbi in zgornjici. Se urneje kakor so prišli, so se vsi tudi pobrali za onimi, ki so že jurišali na partizane. Juriš jim ni prinesel zaželnega uspeha, a ponoven napad jim je natri samozavest. Za tretjega so se partizani pripravili po Slabetovem nasvetu, jih stisnili v klešče in v pljusk u poglali nazaj, od koder so prišli. Zeni je v hiši medtem le nekako uspelo udušiti podtaknjeni oženj. Otroci pa so takoj, ko se je najhujša nevarnost podela, hiteli okrog voglov in iskali strička Matevža; — slednjici so ga našli ležečega vznak v bregu za hlevom.

Prvi partizan, ki je prišel do njega, mu je izdrl iz telesa rezilo in dejal tovarišem: Zanj smo prepoznali. Njegova starčevsko dobrodušna pamet jim tega ni mogla pripisovati. Ti Svabi znajo tudi kaj takega: razmesarijo ti obraz in potisnejo nož v telo, če jim nočeš pokazati, kod bi najlaže prišli partizanom za hrbet...

Takih in podobnih zgodb bi lahko pri Slabetovih slišal še več. Ali sonce že zahaja in zato še toliko lepše osvetljuje Pórezen in hribe nad Baško grapo, o kateri bi se bilo treba posebej razpisati. Povedati kaj več o bojih proti oklopnemu vlaku, o juriših na bunkerje, mostove in progo v tem razbrazdanem svetu pod mogočno skalno gmoto Crne prsti, ki loči primorske kraje od bohinjkega kota in triglavskih vzpetin.

Cprav je v nižini nadvse draga partizanska prestolnica Cerkno, se nekam težko ločiš od teh vrhov, kjer je skritih toliko spominov, bridkih in lepih ur, pa tudi grobov sedanjosti premalo znanih junakov iz vseh primorskih brigad...

Spotoma v dolino se za hip ustaviš v Cépazu, da pozdraviš znanca, nato pa do Cerkna razmišljaš o partizanskem Švejkju, ki je nekoč razveseljeval nas in čepleske vaščane. Celó štáb divizije, ki je bil v vasi, si ga je privoščil, če jim ni naš divizijski drvar, kakor smo mu rekli, že sam kakšne zagodel. Najbolj se je izkazal takrat, ko je komisariju prodal »žegnano vodo« za žganje. Do položaja divizijskega drvarja se je povzpél v zadnji zimi, ko je bilo treba za štabne odseke pripravljati kurjavo in so mu v bataljonu za zveze dokončno rekli, da rojeni šaljivci niso primerni za kurirsko in podobno službo. On pa, zvest svojji pavlihovski naravi, je mirne duše prevzel novo dolžnost, žagal in cepil drva, si po vzgledu divizijskih funkcionarjev omislil svoj položajni znak: prekrizano žago in sekuro na trioglatem rdečo obrobljenem ščitniku, pripetem na levem rokavu. Odrekel se seveda tudi ni ogromni avstroogrski konjeniški sabli, ne za oed daljši francoski puški kot je bil on sam. Z njo je v navalu besnosti streljal po kurirjih, kadar so mu že preveč nagajali —

nesreč pa ni bilo, če izvzamem tisto, da so nekoč zaradi njegovega streljanja shajkali štabni odseki.

Veliko bi bilo povedati o divizijskem drvarju, morda pa še pride kdaj na vrsto. Noč in avto sta nas pripeljala v Cerkno. Nekam prepočasni se obnavlja iz vojnih ruševin — po čigavi krivdi, ne vem, a vsekakor prepočasni za kraj, ki je bil nekoč v tem delu domovine osrednje vozlišče naših poti — poti, ki so se stokrat križale po Cerkljanskem, preden so nas pripeljale v svobodo.

Da, križale so se poti borcev IX. korpusa na Cerkljanskem in še daleč gori na sever in doli okrog sončne Goriške, kamor sem namenjen. V zaselku Zelin, ne daleč od Cerkna, bi rad pokukal proti Spodnji Tribuši in Mostu na Soči. Toda žal, čas in smer sta strogo odmerjena in treba se je spustiti proti Idriji. Nekoč sem to mestece v kotlu podobni kadunji opazoval samo z Gor in Ledin in še to med pokanjem, ko ni bilo nič kaj varno stegovati glavo iz zaklona in motriti kraje pod seboj. Idrija si v primeri s Cerknem boljše celi vojne rane. Rečem si: hvališ nerad, grajat pa na prvi pogled ni kaj, zato se ne obiraj, temveč pohiti na Vojsko. Pohiti, lepo rečeno, toda če bi motor avtomobila mogel govoriti, bi se mi najbrž na vrhu zahvalil za ta predlog. Ker je cesta sicer strma, drugače pa kar v redu, smo se kmalu znašli v najvišje ležečem naselju na Slovenskem.

Znanca Petra Kogejca, na vitez mrkega šestdesetletnika, v resnici pa zlato dušo, sem zamljal na domu v bližnjem zaselku Vógalce. Uro ali kaj kasneje pa sva se srečala med Vojsčani, ki so čakali na igralsko skupino IX. korpusa. Dočakali so jih, midva s Petrom pa sva delala načrte, da se na Okroglici kljub revmatizmu dobiva. Že zato, da popišem spomine tega našega prijatelja v dne, ko še nismo hodili na Vojsko z osebnimi avtomobili, ne s »corriero«, kakor pravi Joco avtobusa, ki vozi njegovo skupino po terenu nekdanjega IX. korpusa.

Vzpetina pred cerkvijo jim je služila za oder. Njeni značilni zidovi z mešanico slogov pa so ustvarili svojsko sceno. Spajala se je z romantično pokrajino, odpevajo in zasanjano, nezmalenično partizansko pesmijo, ki jo je vaščanom spet pričarala Jocova skupina.

Na Vojsko lega že temna noč, ko se rokuje. In potem gre ko divja jaga: najprej avtobus, a za njim naš »reporter«. Snopa žarometne luči se brez odmora iščeta, križata in v brezštevinih serpentinah znova in znova izgubljata. Vse to prepletanje in sekanje žarometov med gozdnimi drevesi v nočni temi te bliskovito povleče v hajke in ofenzive tod okrog in tam čez, onkraj slemen nad Mrzlo Rupo v Trnovski les in brezkončne ceste, ki se vlečejo po njem mimo bolnice Pavla in stokrat prekletih Kozjih sten prav do tja na obronke Čavna nad Vipavsko dolino in Angeljsko goro, ki bi pa po preletu krvi zaslužila precej drugačno ime.

Pod gumijastimi kolesi se nam cesta ne vleče tako v nedogled, kakor se nam je nekoč pod strganimi podplati. Ob dogovorjenem času smo v Gornji Tribuši, to se pravzaprav reče: v domači lukki štaba IX. korpusa. Slika z Vojskega se tudi na tem mitingu ponovi. Samo da je morda po sporedu še za spoznanje bolj vesela — nič čudnega, saj je bil miting pred gostilno in mladi svet se je vrtel pozno v noč.

Drugi dan zarana, komaj je dobro nehal drobiti slavček, ki se ob mesečnih nočeh rad oglašuje v teh krajih, smo se spustili proti Dolnji Tribuši. Malo pred krajem pa se je avtomobil v zaletu pognal v previse pod sedlom Kobilice. Ta nas loči od Čepovana, ki je bil v vojnih letih nekako naše drugo glavno mesto, takoj za Cerknem. Zdaj sem si šele utegnil ogledati pivniško sobo in mizo, kjer mi je zdravniška ekipa iz Korpusa ravnala kosti, potlej ko so mi jih zrahljali v zadnjih bojih za Trnovo. Tudi to je že za nami. Zato pa hajdi v nasprotni breg proti Lokvam, sredi Trnovskega gozda, kjer smo se Prešernovci prvič srečali z Bazoviško brigado in garibaldinci. Od tu je še samo majhni skok — seve z avtomobilom — v Trnovo, kjer se ti odpre nova pokrajina.

Globoko pod previsi je Vipavska dolina. Tam čez je Kras, bolj na desno Soča in Furlanska nižina, iz katere se dvigajo naša vinorodna Brda in polkrog se mimo Bajnše loncasto zaokrene nazaj na trnovsko polico. Kdo ve, koliko zasluženih zmag in krvavih porazov, pa nešteti po-

Vanja Radauš: Graničar

hodov in križanj po Primorski in Gorenjski je bilo treba prestati, preden so se lahko s teh trnovskih polic in bajnških senožeti pognali Prešernovci v poslednji naskok in osvobodili Gorico, tačas ko so ostale enote Korpusa hitele skupno s fanti prekomorskih brigad na Opčine in od tu v sam Trst in Trzič ob našem, navzlic težkim žrtvam še vedno neosvobojenem delu Jadrana...

Vojne zgodbe same na sebi niso bodrilne, dvakrat pa so trpke, če zelene mize spremene tisto, kar je dosegel stoletni ljudski sen. Tako pač zgodovina udarja starejša pokolenja, da preizkuša trdnost porajajočih se in njim znova nalaga, da dosežejo še tisto, kar prejšnjim ni bilo dano.

Pogled na pokrajino, ki tone tam daleč v sinjini morja, je silnejši od vsake dosedanje ugotovitve. Prelivajoče se barve mi govore o življenju — življenje pa je močnejše kot še tako popolne ugotovitve, preprosto zato, ker zna samo življenje celiti rane in edino zmoro v zatrti klici obuditi še močnejšo rast.

Take misli so mi vrnile razpoloženje, ko smo držali nizdol proti Ravnici, in se niso razkadile niti potem, ko sem skoraj po desetih letih stopil v kuhinjo pri Kuljetovih. Babica, ki še živi, je nekoč naredila križ čezme precej, ko so me prinesli s položaja na Gabrijelu. Napoved pa se ženici ni uresničila, menda zato ne, ker kopriva ne pozebe. Zdržal sem prvo operacijo v Čepovanu, dolgo pot v bolnico Pavla v Trnovskem gozdu in vse, kar je temu sledilo. Na kratko sem povedal babici, da še vedno strašim okrog, kar je ona sevé tudi že sama ugotovila. Veliko važnejše kakor to, da strašim, pa je pomoč, ki so jo Kuljetovi izkazali meni in mnogim drugim ranjencem, ki jih je vojna vihra prinesla v hišo.

Pa ne samo Kuljetovi, taki so bili ljudje povsod, koder smo hodili. In še zdaj so taki. Res, čuti je žal besede, ne rečem, sliši se marsikaj zaradi počasne obnove, lahkomišelnega gospodarjenja in še čuda slabosti so mi ljudje vedeli povedati. A srca, tista dobra primorska srca so pod skorjo teh vsakdanjih skrbi ostala taka, kot so bila. Poznam jih in sem prepričan, da jim čas v letih, ko se nismo videli, ni strl, ne potisnil v pozabo nekdanja čustva.

Tako pomirjen sem se vračal skozi Novo Gorico proti Vipavi. Pri Okroglici sem se spomnil obljube Leskovca, pa Petra in Kuljetovih, da se tu najdemo in pogovorimo. Avto je silneje potegnil skozi dolino na obronke Nanosa in tudi potlej brezhibno delal vse do Ljubljane, kjer so mi že na Barju v prvem mraku utripajoče luči mesta, gradu in nebotičnika zaključevale popotne vtise s križišč IX. korpusa.

Saša Vuga:

Prestreljene duše

Premražena se je ustavila pod svetilko na začetku vasi: modrikaste hiše, dva okleščena topola in drog za zastavo, po katerem je praskala potrgana žica.

»Kot pest črvivih gob v jesenskem mahu,« je pomislila. Stopila je proti domači hiši. Skozi barvana steklena kuhinjska vrata so silili žarki dveh petrolejk. Natanko ju je videla v domišljiji: tista, ki ima počen cilindar, je nad zakajenim štedilnikom, druga pa je lepa, s porcelanastim podstavkom in senčnikom.

V gostilni je bilo polmračno. Ob peči je v vozičku dremal oče. Vedno je dremal. Le če je na cesto posijalo sonce ali če so mimo zatrobentali gasilci ali prikorakali vojaki, je plosnil z zabuhlimi rokami po kolesih in se odpeljal do okna. Tam je iztegnil vrat in prežal. Če je sonce dlje časa sijalo, je vtaknil roke pod oguljeno odejo in zadremal z odprtimi usti; če ne, pa je začel na ves glas kričati, dokler ni sosed Milan prilezel iz sajaste kovačije in povedal, da gori pri Pavlu ali da gre vojska na vaje nekam pod Petrov grič. Poleglo ga je bilo v prvi vojni: nesrečna laška krogla mu je bila v en mah prebila obe kolena. »Pomisli, Milan, na potrebo me je zavleklo pod lipo, in komaj sem se zagledal v suho krtino sredi trave — pimf!... a? Povej! A?«

Olga je stopila po veži z naglimi, tihimi koraki, ko da bi hodila po travi. V izbi je velika stenska ura bila deseto. Počasi, s skrivnostnim brnenjem kot v zakletem gradu. Obesila je plašč na kavelj, kjer so nekoč viseli odrti zajci, in — ne da bi potrkala — odprla v kuhinjo.

Mati je napol ležala za mizo in z dolgimi pordelemi prsti božala senčnik petrolejke. Komaj komaj je vzdignila ovodenele, krmežljave oči. Imela je razpotegnjen obraz. Rekla je »Dobro večer«, zavzdihnila in se sključila.

Bila je ženska, ki so ji bile sojenice najbrž prerokovale, da bo trdo delala. Ob cviljenju vozička hromega moža je res napenjala vse sile, vedno nasmejana in zdrava. A ko so po deželi usahnili soldji in so se začeli sosedje prestrašeno spogledovati, se je Kajžarica ustavila sredi prazne izbe, kjer je počasi plahnel duh po bricu in pečenki, in planila v jok. Vajena garanja v trušču pijanih glasov sredi žvenketa trebušastih novcev, je sedaj počasi umirala.

Olga je zakurila, si skuhalo čaj in ugasnila petrolejko:

»Petrolej je drag!«

»Božič je danes... naj le gori...«

»Phhh!« se je Olga posmehljivo skremžila. Mrazilo jo je. Hiša se ji je videla kakor mrtvašnica tistega deževnega večera, ko so šli za očetovim vozičkom, da bi pogledali brata Danila, ki so ga bili fašisti zabodli v trebuh. Pred železnimi vrati pokopališča se je Olga spotaknila na smrekovi korenini in padla. Volnena nogavica se je namočila v luži in spolzka mrzlotja jo je potem zoprnje tipala po bedru. Brat je ležal na kamniti mizi. Noge so mu bili pokrili s prav tako odejo, s kakršno si oče pokriva trda kolena. In oči je imel prav tako vodene in mrtve, kot so sedaj materine. Le dolge brazde na čelu in drzni valovi v rjavih laseh so bili živi.

»Božič! Le kje ga vidiš?« je vprašala.

»Mraz je in kmalu bo zazvonilo k polnočnici; če bo bog milostljiv, nam bo dal sneg...«

»Kje pa je Stanko?«

»V sobi.«

»Spi?«

»Najbrž.«

»Kaj ne bo poslušal polnočnih zvonov?« je rekla z zasmehom.

»Hromim in jetičnim Jezušček ne zameri, če jih preslišijo. Stanko je zdravnik včeraj povedal, da je jetičen.«

Olga je vzela iznad štedilnika petrolejko in jo prižgala. Ko je šla po veži, je slišala, kako je oče v izbi smrčal. »Prav tako kot takrat, ko je bil pri hiši denar in je ves dan pil in spal in pravil, kako ga je pod lipo zadela nesrečna laška krogla!« S sklonjeno glavo je šla po stopnicah, se ustavila pred nizkimi vrati in narahlo potrkala. V sobi je bilo tiho. Na visoki postelji je bolj slutila kakor videla brata. Brljava svetloba je potipala po malem prostoru. Na steni je bilo nekaj starinskih slik s tiskanim podpisom fotografa na desnem robu. Za omaro je stal zaboj s knjigami, ob zaboj je bilo oprto

ogrodje starinskega bicikla. Zrak je bil zatohel, tu in tam je zadišalo po milu in zobni pasti. Zunaj je začela briti burja in rdečkasti prepereli zastorci na oknih so nalahno trepetali.

Brat je dihal umirjeno, kakor bi prijetno sanjal. »Ko da je zaklet...« Oprla se je na mizo in se zagledala vanj. Ni ga hotela buditi. Vrnila se je v kuhinjo in vzela iz cekarja steklenico žganja, dva kosa gibanice, polovico kokoši — darove, ki so jih ji bili včeraj prinesli šolarji. Na dnu cekarja je bilo za prst suhih tepk in ožganih krljev. Zgrabila je še pest tega drobiža in v sobi vse skupaj položila na mizo okoli zelene pletenke. Sedla je na stolec in si zakopala glavo v roke. Vratca okrogle ure

na steni so se začela ihtivo, z lesenim treskotom odpirati, ko da bi se jezila, ker je pred dvajsetimi leti radovedna otroška roka ukradla kukavico. Potem se je vse potopilo v še globljo tišino in noč.

Olga je tako čakala na polnočnico, na zvonjenje bronov in na milostljivost boga, ki bo morda dal sneg... Oblekla se bo in odšla v cerkev. Tam bo zmrzovala, poslušala župnika, ki se bo drl izpred oltarja, in kovačevo Ančko, ki bo kot šoja vreščala na koru — potem se bo pomešala med ostale sence in se vrnila domov. Legla bo na rjuhe, ki zaudarjajo po plesnobi in starosti... Vse zaudarja po plesnobi in starosti! Celo vosek, ki se cedi po svečah, je star. Še iz časov katakomb. In župnikovo razmajano zobovje, skozi katero bo prišlo vsakoletno voščilo: »Bratje, ne klanjajte duhom!« je staro, ko da si ga je izposodil iz rakve kakega florentinskega škofa!...

Roke so ji padle na kolena. Zahlipala bi od jeze, izgubljenosti in obupa. Tedaj se je oglasilo, ko da bi spregovorila knjiga v zaboji ali zavel veter skozi špranje v oknu, ko da bi oživel plamen na svetilki. Nežno in trudno:

»Olga, zakaj me tako gledaš?«

Hotela mu je povedati, da ni gledala njega, da je strmela v slike. Z obema rokama je pritisnila na drobno dojko in razprla ustnice:

»Ali ne spiš?«

»Ko si posvetila v sobo in mi prinesla božička, si se mi videla kot angelček, ki smo ga otroci čakali, da nam napolni nogavice... Oprostí, morda je neumno, toda tako toplo mi je bilo pri srcu...« Vzdignil se je na postelji in tedaj je opazila, da je oblečen. Noslil je črne hlače, z ramen mu je visel dolg jopič, zmečkana kravata se mu je bila razvezala. »Slišal sem te, ko si hodila po veži. Prav takrat je ura v izbi odbila deseto...« Govoril je tiho, nežno, ko da bi se bal preglasno izgovorjene besede. »Pot je najbrž slaba. Zakaj si šele sedaj prišla? Saj ste pouk končali pred dobrim tednom...«

»Strah me je našega doma!... Vsega me je strah: naše vasi, besed in pogledov. Vsega se bojim, Stanko! Tam gori pod planino tega občutiš toliko. Ljudje so mirni, sedaj so se sprvili na peči in prepevajo stare pesmi in pravijo bajke... Berem 'Zaročence'. Dolgočasna romantika. Pa... ne vem, prija mi... Pomislí. Teme se pa ne bojim! Uživam njene sence. Noč mi je draga, ker pokriva žive podobe. Po noči lahko ustvarjaš v svoji domišljiji pekel ali nebesa...«

Stanko se je nasmehnil.

Spodaj v kuhinji so se čuli podrsavajoči materini koraki.

»Stanko,« je rekla Olga, »boš ti ostal doma?«

»Doma... Pred petimi leti, ko sem nehaj verovati v boga, sem bil trdno prepričan, da ne bom zamudil nobene polnočnice. Hm! Slab teater, vedno ista režija.«

»Treba si je pomagati z domišljijo!« je nekam veselo pripomnila. »Prav v tem je bistvo tradicije: v domišljiji ohraniti, kar je že zdavnaj strohnelo!«

Položil je koščen obradek na dlan:

»Vidiš, rad bi bil protestant... ali pravoslavne vere. Tako bi molil svojega boga in poslušal naše svečenike. Ker so me krstili pri katoliškem kamnu, sem čez sedemnajst let postal brezverec... To me od časa do časa zabolí.« Namrščil je čelo: »Zakaj Lah! tako pazijo na svojega katoliškega boga? Ker je njihov, ker jih redi in tepe, ker je laški bog!«

Nasmejala se je njegovemu razmišljanju in natočila žganje iz pletenke. »Tudi jaz bom ostala doma. Bova kar tukaj praznovala.«

Iz kuhinje se je oglasilo:

»Oolga... pridi...«

»Mati kliče!« Odložila je steklenico in stekla po stopnicah. Mati se je bila pokrila z ruto. V rokah je tiščala molitvenik, okovan z medenastimi lističi.

»Saj je tale plašč še spodoben za polnočnico?«

»Se, mama!«

Mati je odšla kot strah, ki bi bil prišel opolnoči iz groba pa bi ga sedaj prve rožaste zarje klicale znova v zemljo. —

Stanko je s kozarcem v roki stal sredi sobe. »Na tvoje zdravje, sestra!« Izpil je in rekel: »Dva kozarca sem že izpraznil!...«

»Na tvoje, Stanko!«

»... na moje? Ha! Olga, jaz bom umrl!...« Z zbeganimi očmi se je zastrmel v njen obraz. »Pomisli...« Pogrnil se je po postelji, se hitro pobral in segel po kozarcu:

»Oprostí, Olga, kmalu bo polnoč in... kaj bi človek jokal na sveti večer! Na zdravje!«

Potihoma je vprašala:

»Mati je rekla, da si bolan...«

»Morala bi reči: 'Naš Stanko bo umrl.'« Pijača se ga je lotevala. Postajal je živahnejši in ob ustih se mu je v papirnato kožo vrezala podolgovata guba, ko da bi mu izpod nosa padali na obradek tanki turški brki.

»Kako misliš?«

»Pred štirimi meseci mi je zdravnik rekel, da se me je lotila jetika. Takrat sem materi zamočil. Včeraj pa mi je zaupal, da sem se za—nema—ril... no, da je konec. Šele včeraj sem povedal materi, da z mojimi pljuči nekaj ni v redu.«

Stisnila je ustnice, se zazrla v kozarec in izpila.

»In veš, kaj mi je rekel tale ranocelniški bradonja? Da sem se uničil s samoskrumbo. Pomisli, Olga, ti me poznaš! S samoskrumbo!... Lopov!«

Molčala sta. — V cerkvenem stolpu so se zganili bronji in po vasi je zaplavalo zvonjenje.

»Ko da se jim kolca: O—úm—pok—pok! No, sestra, sedaj se je rodil katoliški bog. Trčiva na njegovo zdravje!«

»Trčiva!« se je Olga hotela otresti more, ki ji je padala na srce.

»Na zdravje laškemu bogu! Majhen je, siromak, v beli srajčici na rumeni slamici, kravica mu liže rókice, osel mu boža nógice! Malo časa bo živel, tja do velike noči, malo več kot rumeno sviloprejkica. Šlo bo vse tako, kot je napisano v bukvah. Brez jetike, brez karabinjerjev... eh, vrag!« Zazibal se je sem in tja in rekel pridušeno, s posmehom:

»Tudi mene bo pobralo približno ob istem času kot laškega boga —«

— nehaj s tem!« ga je ihtivo prekinila. »Pijana sva in ne veva, kaj govoriš. Mene je ob tvojih besedah strahl!«

Pognal se je do mize in zavrtel ročko na svetilki.

»Tako, sedaj je skoraj tema! Teme se ne bojiš, si rekla!... Naj ti pomaga domišljija, romantična duša. Daj, napravi iz tega pekla raj! Daj!«

»Saj ne veš, kaj govoriš...« je zamrmrala in si spustila lasa na obraz. Zlobno se je nasmehnil in se sklonil k njej:

»Vem!... In prav potihoma ti bom povedal zgodbi: glej, ležal bom na pokopališču, suh, izmozgan... Na sesedli gomili bo konservni lonček, ovit v zelen papir. V lončku bo še dišalo po golažu, mlakasta voda bo v njem in stebelce pomladanske rože. Okoli lončka venec z napisom: 'Zalostna družina'. Ali pa: 'Mati, oče in sestra svojemu Stanku'. Ležal bom kot pijanec na lojtrniku po gasilski veselici. Pa se bo skozi les pregrizla družina črvov, ki je bila zapustila sosedove kosti. Ne bom jih slišal, niti videl, tudi čutil ne. Nadebudni črvič-sin se bo zagnal v moje čelo. Pa bo za njim zakričal očev: 'Tepec, ali ne vidiš, da riješ v kost! Sem se zasadi! Na, tej kepi se pravi jezik. S to gobo se ljudje poljubljajo. Tega se loti!...«

Olga je zakrivila z roko, ga pahnila od sebe in skočila na noge:

»Stanko!...«

Zloben plamenček v njegovih očeh je ugasnil. Kimnil je z glavo in zamomljal:

»Saj sva pijana, si rekla, saj ne veva, kaj govoriš...« Stisnil se je v rameni in bziknil: »Oho, pa ne bom ugasnil kot stenja na suhem!« Pogledal jo je z izbuljenimi očmi in iztegnil kazalec:

Na dnu omare je ležala kosmičasta brisača. Nanjo je bil položil veliko avstrijsko pištolo, nekaj streliva, štiri ročne bombe in zlizan usnjen pas, s katerega so viseli svetlorumeni zavoji. Vse to naoljeno in čisto orožje se je v utripanju plamena zdelo Olgi kakor gnezdo sikajočih gadjih telesc.

»Kaj boš s tem?«

»Se ne vem natančno. Drugi se poslavljajo od življenja s pozdravom in solzami. Ali pa poležavajo dolge mesece, da potem zaspijo, ne da bi mignili s prstom. Jaz pa sem mlad, meni se taka smrt ne spodobi.« Zamižal je in se zahetel: »...Olga, mene bo izpodsekalo, odneslo, kot odnese cirkularka žaganje iz polena!« Pripel si je pas in jo objel: »Takole prisrčno bi te stilnil in vsi bi mislili, da ti bom povedal lepo besedo, da tem bom poljubil... Jaz pa bi samo s kazalcem pritisnil... samo skrčil bi tale prstek in... vaff! Ne mene ne tebe bi ne bilo več.«

Previdno si je snel pas in zaprl omaro. Potem se je zleknil po postelji.

»Umril bom. Morda danes, morda jutri, na pomlad pa prav gotovo. Pa sem si rekel: zakaj bi kar tako stopicnil v grob... Maščevanje velja že od nekdaj za posebno krepost... Bral sem staro knjigo. Na robu vasi v trhli hišici je živel starček, ki so mu vaščani v mladosti storili veliko krivico. Skoraj vsi so že bili pozabili nanj. In kar na lepem, ko da bi se bili zamerili bogu, je zadela vas nesreča: danes so našli gostilničarja zmečkanega na dnu prepada, kamor je bil treščil z vozom in polnimi sodi, večeraj so v vas prinesli novico, da je veseljaški kmet padel na koso in izkrvavel, jutri so ženice, ki so pricepetale k prvi maši, videle cerkovernika, kako je visel na vrvi večernega zvona in drsal z mrtvimi petami po tlaku. Sem in tja... tralal!... tja in sem...«

Sedla je na posteljo in ga gledala v obraz. »Pol vasi je iztrebil. Vse zaznamovane je upihnil. Potem je napisal pismo in se prav lepo poslovil od njega. Ko so vdrl v njegovo kajže, je s prestreljenim srcem sedel pred ognjiščem. Prste levce si je z vrvico povezal v figo. In s to figo jih je pozdravljaj!...«

Pomolčal je, ko da uživa pri tej podobi, in zmignil z glavo:

»Tudi jaz se moram maščevati! Očeta so v vojski prestrelili, da se je potem zapil in postal klada. Poslali so revščino v deželo in gostilna je usahnila. Od takrat usiha tudi mati. Brata so mi zaklali, ko se mu je mleko komaj posušilo na šobah. Tebe so najprej v šoli pomeščanili, da te ni bilo več poznati. Potem — ko si jim darovala na vojaški odeji nedolžnost — so te sunili med pastirje. Mene so tudi napravili za učitelja. Ker me niso mogli pomeščaniti, so mi rekli, da sem nacionalist in naj kar doma ostanem... Ostal sem doma, čepel noč in dan

med temi stenami — in sedaj čakam... kot tisti starček v knjigi.«

Razkrečil je prste na roki in štel:

»Eden — Danilo. Dva — zapiti oče. Tri — bebasta mati. Ti, ki si koza — štiri. Jaz... pet! Pomisli, pet!« Stisnil je prste v pest: »Ha, vse v zastavah, hiše pobeljene, cesta pometena in posuta z rožami... Zahupali bodo avtomobili, gasilci se bodo postavili nared, vojaška godba bo vrezala koračnico, izza ovinka se bo pokazala limuzina, vsa črna, kot v fraku... potem bo deklica prinesla rože! Pognal se bom... 'Viva il duce!'... in vaff!«

Pijano je stresla z glavo in prhnila:

»Bedak!«

Oprl se je na komolce:

»Olga, nič bedastega ne vidim v tem!... Kvečjemu... kvečjemu karnevalskega...«

»Bedak!« je trmasto ponovila. »Ali te Danilova smrt ni izučila?«

»Res, Danila je bilo škoda. Tak bicek je bil; in pesniškega srca... jaz pa sem rebrasta jeguljica! Če hočem kaj napraviti, morajo vse

moje sile ostati v tem dejanju. Jaz sem slab...« Zastrmel se je vanjo z otroškimi očmi: »Olga, jaz bom umrl!«

»Tako govoriš o smrti, ko da bi od nje živel! Ko sem hodila v šolo, sem morala po ulici mimo pogrebnege zavoda. In pred vrati je vedno stal ravnatelj zavoda v črnem površniku; in vedno je govoril o smrti: o venci, o krstah, o jami na pokopališču, o zlatih črkah v kamnu, o vranicah s perjanico na komatu...«

»In če ti prišežem, da bom umrl! Ali naj srce izbljuvam, da ti dokažem? Saj me nič več ni... saj sem votel...« Govoril je nerodno, vse bolj zaspano in premikal ustnice, oči je imel izbuljene in neumne. »Jaz vas... hočem maščevati!...«

»Ne maščevanje, sanatorij, sanatorij,« je pomislila.

Z mize je vzela petrolejko in odšla z drobnimi, negotovimi koraki. S kavla v veži je snela plašč in pogledala še v izbo, kjer je oče na vozičku smrčal pod kupom odej.

Zunaj je bila vlažna noč. Iz teme je rosilo. Od časa do časa je po soteski, ki se je bila po njej vlegla vas, zavila burja. Na nekem dvorišču je bevsknil pes. »Sanja, žival.« V ozki uličici, smrdeči po čevljarški smolj in konjskih odpadkih, je pod streho škripala pločevina. »Se vedno, kot pred tolikimi leti.« Spomnila se je, kako so se otroci bali tega škripota. Razpadajočo hišo so ljudje bili krstili za »Dom hude matere«, ker je nekoč na podstrešju sestradana ciganka porodila v prah in smeti grbasto dete, ga nato razrezala in zmetala na streho. Potem je poginila od lakote in ostrega vetra. Najprej so priletele sinice in veselo cicicalce na strehi, dokler jih niso pregnale vrane, ki so tri dni prhutale med korci in se spuščale na oreh za hišo, kjer so si med skrivnostnim krakanjem trebile črne kljune.

Vzpela se je po strmih zavutih stopnicah.

Soba je bila sobica s padajočim stropom in okroglim okencem. Na žolti žici je žarnica

osvetljevala borno opremo. Ob koncu časopisov je na mizi stal kipec jahajočega Mussolinija in oblast okvirček, iz katerega je gledala gola Abesinka.

»Dober večer, Fabio,« je pozdravila s praga. Pogledal jo je, se popraskal po vratu in odložil knjigo. Bil je podolgovatega, izrojenelega telesa in redkih kostanjevih las. Nad ostro vrezanim nosom so mu plavale bogate obrvi. Zobe je imel dolge in okajene, obradek pa mu je obkrožala nizka bradica. Vstal je in s copato potisnil nočno posodo pod posteljo.

»Kaj te nosi, vlačugica?«

»Ne vem... noč in božič...« Sedla je na ležišče.

»Ha, ha, tako praznujemo učitelji svete praznike, a!« Zarezal se je in jo z dolgimi prsti pogladil po prsih. Odprl je pritlikavo pečko in spustil vanjo polence. »Je že dolgo, kar si prišla?«

»Pred nekaj urami šele...«

»Oho, kaj si se tako zelo oklenila kmetavzov in tiste divje pokrajine, da ti ni več do doma in starih prijateljev?«

»Ne...« je odkimala. »Toda tam je mir in življenje teče enakomerno, brez sunkov...« Skomizgnil je v rameni. Nekaj časa sta molčala, potem je vstal in izvlekel iz miznice rdečkasto platneno ruto. Ovil je z njo žarnico in soba se je potopila v rdečkast polmrak.

»Ne, Fabio, ni mi do ljubezni,« je nevoljno stresla z glavo.

»Mhm,« se je našobil in nagubal čelo. Počasi jo je začel slačiti. »Ker nas ljudje sovražijo, se moramo mi, kar nas je, ljubiti!«

»Z bratom sva praznovala božič. Pila sva in potem sva se sporekla. Tako čudne misli ima. Veš, zbolel je in venomer govori samo o smrti, o grobu in krstah... In orožje hrani v omari...«

»Fabio je spustil ustnice čez zobe in priprl oči.«

»Obišči ga in skušaj vplivati nanj. Moškega bo morda bolj poslušal... izbij mu iz glave tiste neumne načrte... veš, Fabio...«

Zagrgrala je še nekaj zlogov, potlej je šepetala nerazumljive besede, ga objela in utihnila. Njegovi prsti so razburjeno drhteli. Nestrpno jo je še nekaj časa božal. Potihoma jo je poklical. Spala je.

Oblekel se je, vzel iz nočne omarice samokres, spustil v žep plašča ročno svetilko in se splazil iz sobe. Stekel je po uličici, se ustavil na vogalu in prečkal cesto. Previdno je odpahnil vrata v Kajzarjevo gostilno. Vedel je za Stankovo sobo: prej mu je večkrat posojal knjige in hodil k njemu na cigareto ali kozarček žganja. Počakal je in ko so se strahovi v njegovi domišljiji malo umirili, je pritisnil na kljuko.

Stanko je ležal na postelji reven in slaboten. Svetli lasje so se mu bili raztresli po blazini in stara fotografija z rožami in potegnjenim podpisom, ki se je bila snela s stene, mu je slonela na temenu kot spakedrana svetniška gloriola.

Fabio je tiščal samokres proti njegovemu hrbtu. Potem je odprl omaro in se zagledal v razpostavljeno orožje...

Naglo se je obrnil in obstal pri vzglavju. Ko je gledal nanj čez mušico na cevi samokresa, se mu je pravzaprav zasmilil ta suhljati fant, ki mu bo omogočil preskočiti nekaj stopnic in sestri na trden stolec...

Kajzarjeva hiša je danes podrtija. Plevel raste po kuhinji in v podstavku peči, ob kateri je stari Kajzar prebedel v pijanosti in žlobudranju vse svoje dni, si je potepuška mačka napravila gnezdo.

Zadnjemu laškemu tanku, ki se je z vso naglico leta 1943 umikal iz dežele, je na koncu vasi zmanjkalo goriva. Preden so ga razstrelili, so vojaki naravnali top na vas, iz katere so pokljale puške, in izpustili sedemnajst granat. Šest jih je padlo na Kajzarjevo gostilno.

Pa Olga? Poslali so jo daleč na jug, kjer ni snega, da bi pobelili božične dni. Milostljivi bog ji je daroval tri otroke, moža za nobenega. Čez leta so jo oblekli v prisilni jopič in jo odpeljali v umobolnico. Malo pred koncem vojne je poslala kovačevi Ančki pismo, prepelno nečednih podob in umazanih stavkov. Tam je napisala o svojih otročičkih, da so prišli na svet kot sveti trije kralji, lepo po vrsti, drug za drugim. In da bodo veliki gospodje, ker:

»Edn je črn,

ta drug je zlat,

ta treč pa jma r... odzad.«